Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Dr. N. Preobraženski / ***Nova Rusija***

1. Jevgenij Zamjatin.

Ker so sodobni ruski pisatelji slovenskim čitateljem skoro popolnoma nepoznani, nameravam podati vsaj površen pregled sedanje ruske književnosti. Svoja literarno-zgodovinska izvajanja pa omejujem na kratke pripombe. Avtorja osvetljuj njegovo delo! —

Kolikor dopušča težko življenje, se žanima ruska moderna predvsem za fabulo in slog. To je menda naraven odpor proti obilici filozofije in psihologije, ki je bila do nedavna značilna poteza v moderni ruski povesti.

Jevgenij Ivanovič Zamjatin pričenja novo dobo kot umetnik in vzgojitelj. V letih splošnega stradanja je otvorila sovjetska vlada v Petrogradu «Dom literatorov», zavetišče za pisatelje. Tam je imel Zamjatin veliko posla z naraščajem, predaval je in delil nasvete. Marsikdo izmed učencev stoji še danes pod vplivom mojstra. Kot mornariški inženjer je potoval Zamjatin po ladjedelnicah od Belega do Črnega morja in od Vladivostoka do Londona, kjer je bival službeno skoro dve leti med vojno. Pod temi vtisi so nastale njegove prve povesti: «Na kuličkah» («Hudičeva luknja», pretresljiva slika Daljnega Vzhoda, ki jo je zaplenila leta 1914. cenzura kot žaljivo za rusko vojsko) in «Otočani» (iz leta 1920., pestre satirične slike angleške družbe). Zamjatin ne pripoveduje, temveč riše te svoje povesti. Ustvaril je novo literarno obliko, vrsto slik, ki hite druga za drugo; veže pa jih čitatelj sam, ki ga preseneča smotrenost pisateljevih barv in jezika. Zamjatin je na ruskih tleh priboril zmago tako zvanemu ekspresionizmu. Vendar pa Zamjatin ni ostal za vselej pristaš ene struje. Ubral je pozneje tudi druge nežne strune, ki spominjajo na lirični realizem Čehova. Iz te prve dobe izvira povest «Afrika». Sovjetska vlada je odredila, da Zamjatin ne dobiva papirja za tisk knjig. Zameril se ji je z nekim javnim govorom v prilog pisateljeve prostosti ustvarjanja. Radi tega so ostali v rokopisu utopistični roman «Mi. Komunistična družba 800 let pozneje» in baje pretresljiva drama «Ognji sv. Dominika» iz dobe španske inkvizicije. Njeno geslo «Bodi preklet vsak, ki misli drugače» (besede papeža Gregorja I.) velja tudi za sovjetske razmere. Krasne «Pravljice za velike otroke», pravi satirični biseri, so končno pisatelja spravili v ječo. Iz teh pravljic sem prevedel «Cerkev Božjo», globoko obsodbo sovjetske misli. Bodi pa pripomnjeno, da ne prizanaša Zamjatin v pravljicah tudi topi nestrpnosti in politični brezglavosti različnih sovražnikov sovjetov. «Literatura v Rusiji je zmrznila,» piše Zamjatin v knjižici «Herbert Wells» (Petrogradska «Epoha», 1922.). «Literatura je za sedaj nekje v megleni bodočnosti.» Te besede so prišle iz srca pisatelja, ki vztraja v domovini.

J. Zamjatin / ***Afrika***

1.

Kakor vedno, so odrinili karbasi[1] od brega na morje — k parniku. Nekaj bo parnik že pripeljal: malo moke, soli, sladkorčka. Na morju so se penili valovi, karbasi so se pozibavali gor in dol. Vitel je drdral, spuščal zaboje navzdol v karbase. — Je že vse, a? — in primorci so se že hoteli vrniti,

[1] Veliki čolni belomorskih ribičev z dvema jadroma in štiri do deset parov vesel.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

zdajci pa se je pripetilo nekaj neobičajnega: s parnika je prišla po stopnicah nekakšna gospoda.

— Kaj pa je s to gospodo? ... Kam? — so ostrmeli karbasi.

— No-o, kaj pa zijaš. Ne vidiš, k vam v Keremet? Le brž s čolnom. Tepec!

Zgodilo se je, da jih je moral ukrcati Fjodor Volkov. Bila sta to dva gospoda in z njima dekle. Govore pa zdaj po naše in zdaj kar spet drugače. Fjodor Volkov se je začudil.

— Vi, gospoda, vi sami namreč, odkod pa ste, kaj? Gospoda pa je vesela. Nasmehnili so se in eden, obriti, je odgovoril:

— Mi namreč? — je pomežiknil, — iz Afrike smo.

— Iz A-frike? Ali je mogoče, da tam tudi po naše govore?

— Tam, brat, govore vse jezike ...

Njih dekle pa se je zasmejalo. Zakaj se je zasmejalo — ni znano, ampak — lepo se je zasmejalo in lepo pogledalo Fjodorja Volkova: njegove grozne rame, njegovo po deško ostriženo bučico-glavo, male tuljnove očke.

Fjodor Volkov je pokazal tuji gospodi določeno stanovanje: takrat je dal stanovanje Pimen, dvedanjskega duhovnega pred-stojnika[2] nečak. Lepa, čista hiša je bila.

Fjodor Volkov se je vsedel na kamen pri vratih. V večerni tišini se je dobro slišalo, kako so se razgovarjali v hiši, zdaj po naše, zdaj zopet po svoje. Potem pa jim je dekle zapelo pesem. Pa tako pesem, da je Fjodorju postalo kar tesno pri srcu, taka otožnost, a zakaj — ni znano. In bilo je čudno: dekle je na videz veselo, poje pa tako? Večno bi jo poslušal, a pozno je: hočeš-nočeš, čas je iti spat. Svetla, majska noč je. Solnce prav za prav niti ne zajde, samo nagne se in vzplava po morju — in poslika vse morje s svojimi zlatimi krogi, rdečimi krivuljami, modrimi lisami. Je to Fjodor Volkov sanjal ali je res: kakor da je spet pelo njih dekle, on pa kakor da bi vstal, se oblekel in šel po ulici pogledat, kje neki poje ponoči? Gre mimo Ildinega kamena, na kamenu pa spi bela gaga — ne gane se, spi — a oči so odprte, in vse je belo ter spi odprtih oči: hiše na ulici, ki jim je videti do zadnje grče, voda v jamicah med kameni, na kamenu pa bela gaga. Fjodor Volkov se boji glasno stopati, da ne bi izletela bela gaga, ne izginila bela noč, ne prenehalo peti dekle. In zopet — so to sanje, je resnica? — Kakor da je temno okno, pri oknu pa je — ona, bela, in šepeta tiho, tiho Fjordu Volkovu: — Spat sta šla. A jaz

[2] Staroobredniki so bili podvrženi dvojnemu davku.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

ne morem — kako naj zaspim? Ti pa, mili moj, si prišel, hvala ti lepa... In zopet — kakor da se nagiblje čez okno, objame Fjodorja krog glave — in ga pritisne k sebi. Njene roke in prsi pa dehtijo tako, da je to mogoče samo v sanjah.

Podnevu je vozil Fjodor Volkov gospodo iz Afrike. Lovili so z jarusom[3] lososе in stali na sidru ob jarusu dve uri. Fjodor pa je neprestano gledal njih dekle in vpraševal z očmi: ali jo je videl ponoči v sanjah ali pa...

Zvečer se je parnik vrnil, ustavil na obali in zatulil. Zopet je bila vrsta na Fjodorju, da je ukrcal tujo gospodo na parnik.

— No, Fjodor Volkov, zbogom. Pa pridi k nam v Afriko... — in vsi trije so se zasmejali. Zdaj je pričel Fjodor Volkov dvomiti: kaj ga imajo za norca s to Afriko? Zmajal je s svojo ostriženo bučico: — A če je sploh ni, te Afrike? Pridem — pa je ni? Drugače pa bi že prišel... — pa je gledal dekle, vedno se je vpraševal: ali se mi je sanjalo takrat ponoči — ali pa...

— Ne, Fjodor Volkov, ne verjemite jima, to sta že taka... Le pridite k meni. Prav lahko pridete, če se le odpravite na pot. No, jaz vas bom čakala.

Fjodor Volkov se je nizko poklonil in zdelo se mu je: roka — dehti ravno tako, ravno tako, kakor v sanjah... In Fjodor Volkov je veroval v Afriko:

— No pa prav, pridem. Mož-beseda.

2.

Pri Pimenu, dvedanjskem nečaku, ni zdržal noben pes: živel je kateri kakšno leto, — a potem je vedno pobegnil ali pa poginil. In govorilo se je, da zato ne zdrži pri Pimenu noben pes, ker je bil to preveč ujedljiv človek. Naredi se noč — Pimen pa k pasji hišici:

— Le pazi, grdoba, spati ne smeš. Te bom zastonj redil? Samo kruha mi požreš za sedem kopejk na teden...

Pa očita in očita: kdo naj to zdrži — še pes ne zdrži.

Ni čuda, da je zaslišal Fjodor Volkov neko spomladansko noč milo ihtenje, ko je šel mimo dvedanjske hiše. Stopil je bliže: okno je odprto, isto okno, v oknu pa je — objokana, obupana Jausta, Pimenova najstarejša hči.

— Kaj pa ti je, Jausta, lej jo no?

— Oče me goni v grob, uničuje mi življenje, nimam miru ne podnevi, ne ponoči...

[3] Jarus obstoji iz več motvozov s trnki, ki so nasajeni z ribami, šteje v celem do dva tisoč trnkov, je pet kilometrov dolg in se zasidra v globini 60 m.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Kaj je to, je to zares Jausta? Jausta ima lase — ko rž, ta pa — kakor morsko vodo, rusalkine, zelene. Jausta je rdečelična, močna, ta pa je bleda, zelenkasta, obupana. Ali je ujel spomladanski mesec ono, dnevno Jausto v svojo zelenosrebrno mrežo? Kakor takrat — v sanjah ali zares — je stal zopet Fjodor Volkov pod oknom dvedanjske hiše in tolažil obupano dekle. Ni slajšega kot ustavljati dekliške solze, zagledati smehljaj, ki je prešinjen od solza kakor list od rose. Nikdar niso nežnejše dekliške roke kakor takrat, kadar brišejo od solz še vlažne cči.

— Jausta, kako to, da te še nikdar nisem videl?

— Tak naglej se zdaj. Kolikor hočeš — tudi tukaj — kar glej, če češ...

Pimen, dvedanjski nečak, je majhne suhe postavice: taki so zmerom nagajivi, nadležni. Vsak večer je gnjavil Pimen Jausto, svojo najstarejšo hčer. Mogoče jo je gnjavil samo zato, ker je predolgo ostala devica pa je bila na poti dvema mlajšima sestrama. Vsako noč je tolažil Fjodor Volkov obupano Jausto zelenih rusalkinih las. Vsako noč je postajal ožji spomladanski mesec: odhajala je pomlad, sramežljiva deklica; leto se je lovilo za lesom z golimi, belimi nočmi, z brezstidnim ponočnim solncem. — Ko sta šla od poroke Fjodor Volkov in Jausta, Pimenova najstarejša hči, je še visel zadnji ozki mesec, je še zvonil kakor komaj slišen srebrn zvonček. Mladi par so zaklenili v ozaljšano izbo. Sedeč na postelji, je Fjodor Volkov po starem običaju rekel: — No, sezuj me, mlada žena. — Obupana rusalkina Jausta se je nagnila in je pokorno sezula škorenj Fjodorju Volkovu. Tako pokorno ga je sezula, da ji Fjodor Volkov ni dal sezuti drugega — nežno ji je sam začel slačiti poročno obleko...

Jausta je še spala, Fjodor Volkov pa je vzel puško na ramo in šel proti gozdu Mišnavolok. Rožnato solnce je poigravalo v rosi. Kakor pod poljubi je cmokala mokra zemlja pod nogami: Jereb je žvižgal s tenko, enoglasno piščalko — klical je družico. In bil je tako zatopljen v svojo pesem, da je pustil Fjodorja Volkova tik k sebi: šele zdaj se je zavedel, pihnil, zletel na bližnji bor — in spet zažvižgal. Fjodor Volkov se je nasmehnil, spustil namerjeno puško — in šel domov.

V hiši samca — odkod bi se jemal red! Po pseh smrdi — prvič šele sinoči ni spal s Fjodorjem v hiši ptičar Jagoška; po kotih so pajki; smeti — o, moj Bog, koliko! Jausta je očistila vse, ostrgala tla do belega, skrbna ženica bo to — zaposlena je hodila po izbi.

— Pozdravljena, Jausta, o, ti, gospodinjica moja... — je pohitel k Jausti Fjodor Volkov: hitel jo je objemat, kakšna je neki

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

sedaj — ko je minila noč! Zbežal je po izbi — po ostrganih belih tleh...

— Kaj ti je, ali si prismojen, da štorkljaš z neočedenimi nogami? — je zavpila Jausta na ves glas. Tako bom potem vse življenje brisala za teboj, potepuh?

Sredi teka je obstal Fjodor Volkov, kakor da se mu je omračila duša. Jausta se je zavedela, stopila k Fjodorju, ponudila mu ustnice, v iztegnjeni roki pa držala cunjo. Fjodor jo je odrinil molče — in šel skozi vrata: škornje snažit.

Od tega dne je postal Fjodor Volkov spet molčeč. Vsak večer ga lahko vidiš na bregu ob Ildinem kamenu: njega samega ni videti, samo glava — ostrižena bučica — štrli nad svetlim morjem.

— Kaj pa gledaš, Fjodor? Ali čakaš prekomorskih gostov?

Pogleda ga Fjedor s tuljnovimi krotkimi očmi in zmaje z glavo-bučico. A kaj pomeni to — da ali ne — ni znano. Fjodor Volkov je začel izostajati ponoči. Noči pa so grozne, bedeče: so kakor mrlič odprtih oči, gledajo in vidijo vse, česar ne smejo videti živi. Jausta se je premetavala sama v snažni izbi, posebno prazni pod vedno budnim solncem.[4]

— Kod pa se potikaš, lovec hudičevi... — se je jokala Jausta podnevi. — Pa kako sem se jaz tako zagledala, kje sem imela oči, ko sem te vzela?

Fjodor Volkov je molčal: samo nekaj je nemo govorilo Jausti iz njegovih krotkih oči, a kaj — ni znano. — Menda se je pritožila Jausta očetu: začel je Pimen, dvedanjski nečak, neprestano zasledovati Fjodorja kakor komar in ga zmerjal venomer:

— Kako pa to, Fjodor, da ne živiš z ženo v ljubezni? Če si z njo poročen, si po božjem zakonu primoran spati v postelji, kaj pa ti, a? — ga je zasledoval neprenehoma Pimen kakor komar.

Ko so v leseni cerkvici zvonili k večernicam, je šel Pimen vedno na dvor, je težko pokleknil ob sodu za vodo in sladko pel Bogu večerno molitev. Bodi dež ali sneg, Pimen je redno pel ob sodu. Takrat se ga je vedno rešil Fjodor Volkov — v gozd, v Mišnavolok. Tam, v gozdu, je spal vsako noč, sam s svojimi sanjami, dokler ni prišla huda jesen. Zapenili so se valovi na morju, zapihal je polnočni veter. Nabreknilo in nagnilo se je nebo, kakor dim so hitro leteli oblaki in zadevali ob vrhove dreves. Megla je pričela pršeti, ni bilo razločiti — kje je nebo in kje morje: zdaj že ne bo nikogar.

[4] Solnce sploh ne zahaja tekom kratkega polarnega poletja (bele noči).

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— No, lej, Fjodor, si vendar pričel sedeti doma, hvala Bogu. Le spametuj se počasi v imenu božjem... — je pel Pimen kakor prijazen komar, zagrizel se Fjodorju naravnost v uho.

Toda Fjodor je bil danes neobičajen: okorno je sedel, imel je rdeče, s krvjo podplute oči, smrdel je po žganju — in se je kar muzal.

— Le pojdi, le pojdi, Fedoruška, z ženo, jaz pa bom zaprl duri — pa čakal ob durih. No, Fjodor, poljubiva se, podaj mi — li=i...

Pimen je iztegnil svoj komarji rilec, počasi se je iztegnil k njemu Fjodor — in tik pred Pimenovim nosom — hop! — je mlasknil z zobmi. Manjkalo je prav malo — pa bi zagrabil Pimena za nos. Pimen je odskočil v kot, zamahnil z rokami. Fjodor Volkov pa se je zarežal na vse grlo — nihče še ni slišal takega smeha od njega:

— No=o, duša komarska? No=o, si se zbal? Jaz te bom — jaz te bom...

In kakor da se je spodtaknil, se je bridko zjokal, spustil na mizo svojo ostriženo bučico:

— Šel bom... kar šel bom od vas... Odše=el...

— Kam neki pojdeš, ti, capin, nesreča naša, kam bi hodil, pijanec grdi? Molči raje... (Konec prihodnjič.)

J. Zamjatin / **Cerkev božja**

Sklenil je Ivan postaviti Bogu cerkev. Pa še kakšno! Tako — da bi se nebo potilo in bi vragom postajalo slabo, da bi grmela slava od Ivanove cerkve preko vsega sveta. — No, seveda: cerkev postaviti — ni kakor bi kmečko bajto stesal, precej denarja je treba. Pričel je spravljati denarce za cerkev božjo.

A bil je že večer. Vsedel se je Ivan na prežo v jarek pod most. Mine ura, dve — zapeketala so kopita, trojka pridrvi čez most: to potuje trgovec.

Zdajci zažvižga Ivan kakor zmaj — konji se vzpno, voznik — bum na zemljo, trgovec v vozu se strese od strahu kakor trepetlika.

Pokončal je Ivan voznika, stopil k trgovcu:

— Denar sèm.

Trgovec se roti, prisega: saj nima bora.

— Saj je za cerkev, bedak: cerkev hočem postaviti. Daj!

Trgovec se roti, prisega: «sam bom postavil.»

— A=a, sam? No, le čakaj.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Zapalil je Ivan ogenj pod grmom, lepo se je prekrižal — in začel trgovcu s trsko podžigati pete. Ni prenesel trgovec, pokazal je denar: v desnem škornju je sto tisoč in v levem še sto.

Ivan se je priklonil do zemlje:

— Hvala ti, o Gospod! Zdaj pa bo cerkev, bo.

In zasul je ogenj z zemljo. Trgovec pa je zastokal, skrčil noge k trebuhu — in izdihnil. No, kaj se hoče: saj je zaradi Boga.

Pokopal je Ivan oba, plačal črno mašo zánja, sam pa gre v mesto: zidarje najemat, mizarje, slikarje, zlatarje. In prav na tem mestu, kjer sta bila pokopana trgovec in voznik, je zgradil Ivan cerkev — višjo od Ivana Velikega. Križi segajo do oblakov, kupole so modre z zlatimi zvezdami, zvonovi pojo milo — cerkev je to nad vsemi cerkvami.

Razglasil je Ivan vsem: postavljena je cerkev božja, vsi so povabljeni. Prišla je nepregledna množica. Sam škof je prišel v zlati kočiji, popov je štirideset, dijakonov pa štiridesetkrat štirideset. Komaj so pričeli brati mašo — pomigne škof Ivanu s prstom prav po tiho:

— Zakaj — pravi — tako smrdi tu pri tebi? Pojdi, povej starim mamicam, da niso doma za pečjo, temveč v cerkvi božji.

Šel je Ivan, rekel starkam, starke so šle ven; pa ne — še smrdi! Mignil je škof s prstom popom: začeli so kaditi vsi popi; kaj je to? — vse nič ne pomaga. Pokimal je škof dijakonom: zamahnili so dijakoni z vsemi štiridesetkrat štiridesetimi kadilnicami: še močneje zasmrdi, kar duši in jasno je: to ne diši po starkah, temveč po mrliču, kratkomalo — ni mogoče prestajati. In beži ljudstvo iz cerkve, — dijakoni na tihem, popi ritenski: samo škof je ostal na orlecu[1], sredi cerkve pa še Ivan pred njim — ne živ ne mrtev.

Pogledal je Ivana škof — skozenj, do dna — ni mu črhnil besede, kar šel je.

In ostal je Ivan čisto sam v svoji cerkvi, vsi so odšli, niso prenesli mrtvaškega duha.

*Slavko Grum / **Izgubljeni sin***

Trava, solnce, mnogo solnca.

Kos kruha trgam in počivam. Ne da bi mi legla pot v noge, zleknem se v travo, ker to lahko storim, kadar hočem. Nikamor se mi ne mudi in nihče me nima tu rad.

[1] Posebna okrogla preproga s sliko letečega orla, na kateri stoji škof v cerkvi, znak njegovega dostojanstva.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Tako je rekla in mi vzela glavo v naročje. Sedaj pa je nekje po svetu in me je pozabila.

*

Mrak se je sesedel, prižgati moram luč. Iz police dvignem knjigo, naravnam zaslon svetiljke.

Marija je rekla, da je mnogo stvari, ki so dobre in se nam smehljajo; da smo samo malo sestrašeni in nimamo pravega zaupanja do njih.

Da me ima rada, je rekla, čeprav sem žalosten.

Tudi Tju je rekla tako in Vana.

Vana, kako drobne roke je imela. Jokal sem se v njih.

Sedaj sem sam. Tu sedim in nimam nobene iluzije več.

Mlečne liste božam.

V nekem kotu je počil les. Sklonim se prédse in poslušam.

Dr. N. Preobraženski / Nova Rusija

2. Vladimir Lidin.

Vladímir Gérmanovič Lidin (Homberg) je dolgo iskal svoje oblike. Globoka in akademsko neusmiljena psihologija njegovih prvih povesti mu je naredila ime že pred vojno. Toda revolucija je izpremenila ritem življenja, in Lidin piše v avtobiografiji: «Rojen sem v Moskvi leta 1918. Nimam nič skupnega s predvojnimi tremi knjigami svojih povesti, to je pribito, ker je moje rojstno leto: 1918. — Kaj sem storil v teh letih? Služil sem kot mlajši pisar v rdeči vojski, toda moral sem na fronto, ker sem lomil igle pri sešivanju aktov. V peči v pisarni sem našel sveženj pisem Leva Tolstega, Mečnikova: peč so kurili z arhivom Sobolevskega (znanega časnikarja). Komisar mi je pomagal zbrati ostanke in me rešil fronte. Ostal sem v Moskvi, nosil drva in predaval v Pisateljski Zvezi. V žepu sem vedno nosil kocko «maggija» za zadnji trenutek, kakor strup, če bi moral umreti lakote... Zopet sem bil v vojni in v Sibiriji, prinesel sem odtod moko kljub temu, da so mi jo hoteli med potjo štirinajstkrat zapleniti in jo jedel vse leto. Potem sem opravljal kulturno delo: dobival sem vosek za parkete, žeblje za podkve, uprizoril Ostrovskega in Čehova, popolnoma kakor v Hudožestvenem teatru... Napisal sem v treh letih tri knjige: naj so dobre ali slabe, toda to je edino, kar sem spisal pristnega... Nam, sodobnim pisateljem, očitajo pogosto premračne barve, toda preživeli smo ta leta v Rusiji in imamo mučno pravico ljubiti Rusijo takšno, kakršna je, ne da bi se preveč priklanjali».[1] V boju za svoj slog je moral premagati Lidin medlo, izumetničeno skladnjo nove ruske proze, katera ni bila kos viharnemu življenju in novotarijam pestrega revolucijskega jezika. Ustvaril je visoko besedno tehniko, jedrnat lakoničen slog. Njegova smotrena ekspresionistična preprostost odbija marsikaterega kritika, toda Lidin je eden izmed nemnogih umetnikov stavka. Veliko več mladih pisateljev trpi nasprotno na brezbrižnosti in neokusnosti sloga. Vsebinsko je Lidin globok pisatelj. Njegova, na angleški jezik prevedena epopeja «Noči in dnevi» (široka

[1] Prim. Lidovo avtobiografijo v «Novi ruski knjigi» Berlin 1922.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

slika Rusije od začetka svetovne vojne do boljševiških dni) nedvomno ostane v literarni zgodovini. Niz posameznih prizorov podaja v celoti nad vse zanimivo velikansko sliko revolucije. Boljševikom ni pogodu, da slika Lidin samo povprečnega meščana, ne pa nadčloveške rdeče junake. Pozneje se bom še povrnil k temu očitku, kateremu jih je izpostavljenih več pisateljev. Pripomnim samo, da nikakor ne soglašam z mnenjem prof. J. Aichenvalda, ki odreka Lidinu srce in resničnost, češ, da je ravnodušen, mrzel, in piše preveč po modi. Groteskno ironična smešnica služi Lidinu, po mojem mnenju, samo v dokaz njegove poglavitne misli o neusmiljenosti vsakdanjega življenja. Povesti «Mišja vsakdanjost» (iz katere sem prevedel naslednjo črtico), slikajo revolucijo pri malih ljudeh, toda nikakor ne silijo čitatelja samo na smeh. Lidinova žalost je pristna in sorodna oni visoko-človeški pri Zamjatinu.

Vl. Lidin / **Noetova barka**

(Iz knjige „Mišja vsakdanjost")

Generalkin brlog je prava Noetova barka: vse je na pare. Dve muhi: morda španska, brezposelna, in črna, navadna, delavska; pajk in pajkinja v gugalnih mrežah v različnih kotih, oba pri družinskem delu; mizi sta dve, divana — tudi dva; vse je po dvoje — iz sedmih odvzetih sob vile: ni kje stati, ni kam sesti.

Stanovalce so naselili v teku 24 ur. Generalka je v teku 24 ur stlačila vse v barko; sama leži na divanu, njuha sol, čaka. Svetniki temnih obrazov gledajo mrko iz kotov, ne pomagajo: kakor pristni mučeniki predlagajo prenašati vse v tej solzni dolini. A kako naj človek prenese, če premaknejo v starinski gosposki hiši pohištvo, preluknjajo zid, napeljajo cevi od pečic — se urede. Človek je žilav — kakor suho jesensko travo ga žene iz kraja v kraj, porazgubi vse, v legarju zleti do samega Boga, si tam ogleda vse, v posmrtnem življenju, — a zdravilo dobi: stanovanjsko nakaznico, pa se veseli — in že zazeleni spet: obraste s pohištvom, z mandati[1], z deleži[2], z otroci.

Pred dedno vilo v Trubnikovski ulici je obstal težki avtomobil, puhal, raztovoril pohištvo, stvari, vreče, — stanovalec na levi v hrastovi jedilnici je specijalist[3] izrednega ugleda: inženjer-vsevedec, ve tudi, kako bi se rešila Rusija, a do sedaj molči. Na desni je navaden sovjetski pisač: služi v uradu za dezerterje, a kdo bi imel veselje sedeti pri takem delu: sama nadloga. Specijalist pa — to je vse kaj drugega: vidi se to takoj po njegovem deležu in vedenju: vljuden človek, ne kak neotesan polir, — prišel je sam

[1] Potrdilo službe, uradno pooblastilo.
[2] Rusko p a j ó k, živila, katera dobi vsak uradnik. Ti deleži so zelo različni.
[3] S pomočjo specijalistov se ustvarja nova ekonomska politika.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

v frenchu, dal roko: — Madame, pravi, čeprav sem dobil stanovanjsko nakaznico, se vam vendar nočem zameriti. Vidim, da ste vdova, brezzaščitna ženska, prevzamem vse hišno upravništvo. Sem tudi sam zelo trpel od revolucije.

Ko je rekel to, se je generalka razjokala, kakor čebula v loncu k solncu — se vzpela k njemu. Inženjer je bil stasit, z rdečimi lici in važnim imenom — Cincinator. Ob 10. uri dobi Cincinator na prometno nakaznico državnega konja: prometna nakaznica je nedolžen papirček, — lahko se pelje tudi žena k modistki na sivem garjevem kljusetu, in mali Cincinatorjev naslednik v šolo prve stopnje — da jé juho in piše po novem pravopisu. — potem pa popelje kljuse Cincinatorja samega — vsevedca, ki ve tudi, kako bi se rešila Rusija, sedaj pa obnavlja industrijo: v petem nadstropju, v kabinetu, pri pisalni mizi, nad katero visi «Stiskanje roke je odpravljeno.» Seveda samo na videz: za koga je odpravljeno — za oguljenega, obupanega prosilca, ki tava s papirčkom iz nadstropja v nadstropje in čaka, da pojedo gospodične kašo v skledicah, si napudrajo noske in poklepečejo o izdaji živil, a za odličnega poslovnega človeka je roka vedno pripravljena, pošteno delavno stiskanje; potrudite se v naslanjač, zaprl bom vrata, služkinji v uradu pa: — Sprejem je končan, nikogar ne pustite — in koleno ob koleno: vaš posel je dober, pa moj tudi ni slab, drug drugemu lahko koristiva.

Sivo kljuse pelje zvečer deleže: narkomputerski in bogdanovski[4] — kdo je ta Bogdanov, ne vem, a Bog mu daj zdravje, pošteno se je pobrigal. In profesijonistovska obleka: najsi sedi pri mizi in si drgne komolce, vendar jo dobi, kakor najvišji uradniki: usnjene hlače in usnjen suknjič[5]. Če pa imaš usnjen suknjič, ne bo nate nihče kazal s prstom, češ, da si buržuj, prekleto seme, temveč vsakdo se te izogne in se ti potrudi izkazati spoštovanje. Cincinator se pripelje zvečer, peč kokodaka, pa ne kakšna «buržujska» ali «prislonjenka», temveč iz litega železa, solidna, iz starih časov. Drugi državljani, drobiž, morajo na obvezno delo, zjutraj kidati sneg, žagati drva od sobote do nedelje, Cincinatorjev mandat sega preko celih vrat: glede preiskave pa tudi zaplembe stanovanja in glede delovne dolžnosti.

Generalka gre zgodaj na Smolenski trg: v vrsto, na svoj prostor. Stoji, čez roko obesi šal ali generalske hlače — samo rdečih prog

[4] Narodni komisarijat putej soobščenija — ministrstvo za železnice in ceste. Bogdanov je bil vodja leningrajske komunalne uprave.

[5] Črno usnje je uniforma višjih komunistov.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

bi zadostovalo za dve revoluciji, — kmetavzi se gnetó sem in tja, otipavajo, mlekarica sune v bok s prazno posodo, potegne šal: vpraša za ceno, prične barantati, razveže z zobmi culico, potegne ven pet umazanih milijonov, — zvečer se povrne generalka zadovoljna, natovorjena: zakuri si peč v barki, pomeša kašo, kaša se napije, pari se pogrejejo, španska muha prične vreščati.

Vsega je na pare, samo mister Jackobs, nosat, sedi brez družice že čez dvajset let: črni nos je povesil, perje je našopiril zelenordeče, na palčici sedi kakor evropski diplomat brez primere, zdaj pa prične nenadoma plezati po kletki, obvisi na kljunu, gleda s črnim očesom, mrmra svojo papagajščino. Mister Jackobs ima domačo izobrazbo, nadarjen je pač od rojstva, sam se je naučil vsega. Zjutraj si odrgne svoje bele, usnjene mrene na očeh, se pričenja čistiti: kljuvati perje, se obleče, poškili z očesom na spečo generalko, reče prijazno: Júlija Ivánovna, kavo. — Generalka se zbudi — ne, res, da, kakor pokojni general jo je zbudil, — mister Jackobs je zadovoljen, mrmra, žvižga, pričakuje namočenega kruha.

Sicer je to nekako proti vladi, ukvarjati se med revolucijo s papigo, če imaš poleg tega imperialistično ime in zapišeš v vprašalni poli «domača gospodinja» v odstavku «poklic», — toda mister Jackobs se je čisto porusil, pozabil je svoj papagajski jezik, — če pa spi generalka, vzdigne tak krik in vik: «Gostje so prišli», in «Bog pomagaj» ali pa nenadoma sproži «Bože carja hrani», pa tako lepo, da postane kar prijetno pri srcu.

Generalka kuri zvečer s trskami, muha brenči, mister Jackobs se ziblje, čeprav živi čez dvajset let kot star samec, je vendar videti zadovoljen — saj so težki časi. Ta pa, ki služi v uradu za dezerterje, sosed na desni, je kuril, dokler je privlekel iz urada, kakor slano ribo, v časopis zavito poleno, — ko pa so vsi pričeli nositi ribe, so postavili spodaj vojaka, da je jemal ribe, — zdaj sedi po norveško, v kožuhu in zimskih škornjih se greje s samim čajem, po osemnajst kozarcev, da se kar šibe noge. Menda bi mu bolj pristalo čitati Nansenov dnevnik, da bi se vživel v mraz — toda pri dezerterjih je dosti pisanja in škripanja pri nadurah. Seveda postane človek zavoljo polarnega življenja tudi sam kakor morski pes, na ledu sedi, bodeči brki mu štrlé, za vsem vohuni, spolzek, mrzel, z mačjim gobcem.

Dezerterski sosed se zmerom, kadar gre mimo generalkine barke, potrudi nalašč zaloputniti vrata ali kako drugače pokazati svoje predpravice, ne da bi zavoljo hudobnosti ali slabega značaja, temveč kar tako zaradi svojega polarnega življenja: a komaj za-

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

loputne vrata, že zakriči mister Jackobs «bedak», da te popade jeza, lej ga tiča neumnega, zelenega, še ta ve, za kaj gre.

Dezerterje loviti je težka stvar: vsak se hoče izogniti delovni dolžnosti, — eden se sklicuje na službo, drugi — ki še nima nobenega vzroka — rodi otroka in pokaže otroka: na, viš ga; včasih je dojenček, kakor bi figo pokazal: komaj si poslal kakega brezposelneža drva nakladat in spisal seznam, — že ti pride kakšna besna ženska, prične suvati s suho pestjo in kar tiče: — To si me zapisal ti? — Čakajte, državljanka... Nisem državljanka, oprosti, temveč zakonska žena, v cerkvi poročena... če pa sva se pri komisarijatu vpisala, je to zaradi tridesetih metrov blaga, tega ne pobereš na cesti... — No, torej boste šli nakladat drva? — Jaz da bom šla? Ne, dragi, prej boš ti trikrat crknil, preden bom šla... Jaz sem že opravila svoje delo za republiko. Kaj je to, vidiš? Le potipaj, ne boj se... ali si videl? Sovjetski otrok mi sedi v trebuhu — ga boš tudi poslal na delo? Ne, brat, jaz sem v ženski ligi zapisana, — pa prične take gosti, da se ti prične kar v ustih kisati.

Ali pa pride drugi, ki si ga poslal drva žagat, in ti razgrne tak mandat, da se ti kar stemni pred očmi: da je izven vrste, da mu naj gredo oblasti na roko, da se mu priklopi poseben vagon, da uživa prednost pri brzovjavljenju, — zamrgoli ti pred očmi, kakor da gre pred nosom cel tovorni vlak. Tako se mučiš ves dan, pogoltneš gnilo ribjo juho v vrsti — pa izvolite na severni tečaj, v nekurjen buduar rožnatih cvetlic. Sedeš na led, skrčiš noge v zimskih škornjih, privzdigneš ovratnik — in višnjevi nos prične laziti po črtanem papirju: kdo pojde kam na delo. Na južnem tečaju pa se ziblje mister Jackobs na palčici, potrkava s kljunom, ves zadovoljen, — ko ga prevzema toplota, zakriči «Bože carja hrani» naravnost prepričano monarhistično, — če pa že neumen ptič poje, bo seveda kdo, ki ga uči.

Specijalist živi sicer še bolj toplo, a se mu nič ne more: ve, kako se lahko reši Rusija in stoji tudi marsikomu blizu, avto pošiljajo ponj, treba bo potrpeti, dokler ne potegnejo iz njega zadnje skrivnosti, — a kar se tiče nekdanje generalke, se mora na vsak način naznaniti, kam spada, da vsak večer poje neznano kdo v generalkini sobi «Bože carja hrani». To je seveda težka obdolžitev, po priči potrjena, — Cincinator je pil čaj s kijevsko marmelado, si odpel ovratnik, mežikal z očesom, zavedal se svojega vpliva, se muzal; dezerterski sosed je plaval, kakor se spodobi morskemu psu, na ledu liki Eskim po črtanih valovih, štrlel je samo njegov višnjevi nos: prišli so po generalko, vljudno so naprosili slediti,

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

dokler se ne pojasni zadeva. Generalka je stopila pred odhodom k Cincinatorju, milo prosila: dokler se ne izkaže njena popolna nedolžnost, spraviti ključ od sobe, obvarovati barko, vzeti k sebi mistra Jackobsa na hrano. Cincinator je važno obljubil, sočutja ni pokazal: zvit človek je, političen.

Generalko so odpeljali, — za rana je španska muha v nekurjeni sobi medlo prilezla, zaspano plezala po steklu, zvečer pa se vlegla poleg črne na oknico s trebuhom navzgor, pajk in pajkinja sta zaspala v gugalnih mrežah s skrčenimi nogami. Okna v barki so se prevlekla s svilo, — Cincinator je postavil mistra Jackobsa vsled nemirnega značaja ven; sosed na desni je prestavil mistra Jackobsa našopirjenega, lačnega, k sebi, na severni tečaj, — zvečer, ko sta plavala na ledu, pa ga učil takih besed, da je mišter Jackobs samo gubančil bele mrene, — popolnoma je obmolknil, se postaral, česar se je naučil prej, pozabil; toda nekoč zjutraj je nenadoma zakričal nekaj tako dolgobesednega, da je oni kar počepnil v plavajoči postelji in se udaril po bedrih.

Generalko so obdolžili monarhističnega petja, — generalka je pojasnila vse: da sama svoj živi dan ni pela, nima glasu, poje pa mister Jackobs in nikakor ga ni mogoče odvaditi, naj se je še tako trudila. Generalko so spustili dvanajst dni pozneje in jo celo pomilovali: — Radi neumne ptice take neprijetnosti, generalka je šla skozi mesto, dostojanstveno nakremžila sinje ustnice: trpela je po nedolžnem, nad podlim ovaduhom je — Bog, nebo. Nebo je bilo martovsko, težko, belo, pod nabreklim nebom po črni brozgi so se vlekli ljudje. Generalka je šla po Trubnikovski ulici, gledala stare hiše z novimi izveski, vzdihovala. Potrkala je pri Cincinatorju, prišel je v vežo v frenchu, pozdravil brez sočutja, da si ne bi kaj škodoval, oddal ključ. Generalka je stopila v barko, zastokala: ne samo da ni bilo v barki vsega na pare, manjkalo je sploh celo po eno: samo mizico so pustili pa mrzla pečica je rjavela: v Cincinatorjevi sobi je stalo rdeče svileno pohištvo z rožicami, perzijska preproga se je razprostrla po zidu, — generalka je vprašala s trepetajočimi ustnicami, s kakšno pravico je prenesel on k sebi to. Cincinator se je rdeče napihnil, nabreknil sinje žile na čelu, zakričal:

— S protirevolucijskim elementom se ne želim razgovarjati. Zaplenjeno je po dekretu. Potrudite se me ne motiti pri zaposlenosti z odgovornim delom.

Generalka je ležala do večera v mrzli barki, — zvečer je porinila mistra Jackobsa iz desne, polarne sobe, v barko oropanih, sedla k mrzli pečici, naslonila lice na suho pest, dejala: — Samo vi ste mi

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

ostali, mister Jackobs, — mister Jackobs je pogledal z okroglim očesom, se našopiril pa nenadoma zakričal nekaj takega, da je obstala generalka na stolu, kakor je bila sedla, kar do večera, se ni premaknila. A mister Jackobs, zadovoljen, je ogledoval barko, grulil in sipal, sipal take besede, da se je končno podavil.

Generalka je stala pet dni pozneje na Smolenskem trgu, na tleh v kletki se je šopiril mister Jackobs, — prišel je Kitajec, počepnil, mu pihnil pod perje, rekel:

— Kupim malo — malo... tvoja koliko hoses? Papagaja ni šango[6]... stara ptica, — se je prečepal venomer, lepetal, črtal s prstom po dlani. Potem je izvlekel denar, odštel s slinjenim prstom, odnesel kletko. Mister Jackobs se je naježil, zibal, plaval: učiti se prerokovati usodo, vleči kitajsko srečo.

Generalka se je vrnila v opustošeno barko, se vsedla po sredi, zložila roke. Muhi sta še vedno spali s trebuhom navzgor. Cincinator se je odpeljal k seji s portfeljem s sivim kljusetom. Sosed na desni je ležal vsled svojih dezerterjev pod kožuhom na ledu, žarel, toda ni bil nalit s čajem, temveč z vročo krvjo, ki je pognala rožnate lise na prsi in čelo.[7]

Generalka, ko se je spomnila, s kakimi besedami jo je pozdravil mister Jackobs, je položila glavo na trdo, z biseri vezeno blazino in zaplavala v polarni barki po severnem morju — kar do teme: dokler se ni odtisnil v lice barvasti, biserni vzorec.

Marc, 1922. l., Moskva.

J. Zamjatin / Afrika

(Nadaljevanje in konec)

3.

Rajni oče Fjodorja Volkova je bil kitolovec in strašen pijanec: pil je po cele mesece. V pijanosti je imel navado plavati. Vrgel se je kamorkoli — v lužo, v jarek, v sneg, pa je začel brcati z rokami, z nogami, kakor da plava. In čudno: očetova navada se je pokazala tudi pri Fjodorju Volkovu. Zaprli so ga v podstrešno sobo, bilo je že pozimi, on pa — tebi nič, meni nič — se je prekrižal in skočil z glavo skozi okno — padel je naravnost v sneženi zamet. Plaval je v tem zametu vso noč. Za rana so ga našli komaj živega. Prenesli so ga v banjo, ker za nič na svetu ni hotel v hišo. V tej banji je ležal Fjodor Volkov vso zimo. Šele

[6] ni lep (v rusko-kitajskem posredovalnem narečju).
[7] legar.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

spomladi je vstal, a v srcu nekaj ni bilo v redu: včasih ga je nekaj tako prijelo za srce, da je grabil Fjodor kar z roko, da bi se cprijel. No, pa to ni nič: samo da pride do Afrike, tam bo vse drugače.

Po prepolovenski[5] večernici je stopil Fjodor Volkov k očetu Siliverstu:

— Rad bi vas vprašal, bátjuška, o neki reči.

Oče Siliverst je majhen starček, ves se je že posušil, lice mu je veliko kakor pest in večidel je spal. Čaj so mu dajali v veliki čaši: namoči si v čaj žemljo, popije ga in preobrne čašo, da pobere drobtinice do zadnje. Pokrije si s čašo obraz in tiho zasmrči. — Sedla sta s Fjodorjem Volkovim na kamen ob cerkveni ograji.

— No, otročiček, kaj pa boš povedal, kako ti je že ime, pozabil sem?

— Fjodor. Imam, bátjuška, neko željo na srcu... Takšno veliko željo — kratkomalo... Rad bi v Afriko, a ker nisem pismen...

— V A-afriko? V A... Joj, počil bom od smeha, otročiček! V Afri... — joj, saj ne morem!

Oče Seliverst se je smejal in smejal, se utrudil od smeha in na istem kamnu ob cerkveni ograji — kar zaspal. Tako ni dobil Fjodor Volkov od njega ne besedice. Od drugih ni bilo česa zvedeti, še vprašal ni nikogar.

Hrepeneče je Fjodor Volkov čakal na bregu ob Ildinem kamenu, vozil se s karbasom na obalo vsakemu parniku naproti. Prišel je samostanski skuner[6] po delavce za samostansko žetev. In Rufín, menih, ki je bil tam za kapitana, je rekel Fjodorju Volkovu kar tako — mimogrede:

— Zadnjič smo bili na Svetem Nosu[7]. Indrik nabira tam mornarje, na ocean pojdejo na kite.

Fjodorja Volkova je kar prešinilo: Indrik-kapitan, ta bo povedal o Afriki. O, moj Bog, kako, da ne bi povedal? Z Indrikom je hodil še oče Fjodora Volkova na kite na ocean. Saj je vedno pripovedoval Indrik, ko je prihajal k očetu, o indijskem oceanu: kar poslušal bi človek. Vse je že Fjodor pozabil — ene stvari pa se spominja še vedno: teče tam baje slon — in trobi na srebrno trobrento, a kakšna trobenta je to — bogve. — Fjodor Volkov se je odpeljal z Rufinom v samostan, se tam dva tedna potil ob žetvi,

[5] Prepolovenije je praznik ob polovici Velikega posta (pred Veliko nočjo) koncem marca ali v prvi polovici aprila.

[6] Na belomorskih otokih je ležal veliki samostan Solovki. Boljševiki imajo tam zloglasno ječo za politične pregnance.

[7] Ime rtiča.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

žvečil samostanski ovsenjak. Dva tedna pozneje pa se je že peljal z murmanskim[8] parnikom proti Svetemu Nosu. Neprestano je stal ob ograji, nagibal čez vodo svojo ostriženo bučico in se smehljal sam sebi. — Na Svetem Nosu je nabiral kapitan Indrik spretnejše mornarje, da bi odrinil na ocean. Fjodor Volkov je zagledal Indrika, njegovo črno baržunasto kapico in obraz, ves v sivih laseh kakor v mahu — pa se je takoj domislil: Indrik se ni nikdar nasmehnil, njemu se lahko pove vse — ne bo se smejal.

— Afrika? Zakaj ne bi bila! Afrika je, in se prav lahko pride tja... — ne, Indrik se ni šalil, gledal je Fjodorja Volkova sila resno, in kakor žalostne volčje jagode so bile njegove oči v sivem mahu las.

— O? je? No, hvala bogu. Hvala, hvala bogu! — tako se je razveselil Fjodor, da bi kar takoj objel Indrika in ga trikrat poljubil kakor o veliki noči. A Indrikove oči so bile kakor volčje jagode, brez smehljaja, brez leska in kakor da so gledale v dušo: Fjodor Volkov se je preplašil.

— Denarja pa bo treba precej — tisoč ali pa tudi tisoč in pol. V Afriko se pelješ s parnikom... — je resno gledal Indrik. — Veš kaj, Fjodor, pojdi z menoj kot harpunar.

Včeraj so pokazali Fjodorju Volkovu na skunerju Samojeda: očesca — dve špranji, privitega noska, samozavesten. Pravili so o Samojedu, da je pravi mojster v streljanju kitov s harpuno, zlat človek.

— No, pa kaj bo s Samojedom? — je pomežiknil Fjodor Volkov.

— Samojed — ta bo tudi zraven, za vsak slučaj. Z menoj pa je hodil za harpunarja še tvoj oče, kako bi potem ne vzel tebe?

Harpunar — zasluži veliko denarja, to je znano: za vsakega ubitega kita, piši in reci, šest sto rubeljčkov. Zadržaval se je Fjodor Volkov — zadržaval se, kar nenadoma pa se zakrohotal od samega veselja kakor gozdni škrat: Hi-hi-hi-hi-i-i!

Moj Bog, kako se naj ne bi smejal! Dva kita — pa bo Afrika.

4.

Ni bila ne noč ne dan: solnce je obstalo. V belem razvodju — med nočjo in dnevom, v tihi varljivi megli so hiteli naprej proti severu. Tiho je šumela voda ob straneh ladje, tiho — kakor srce — je bil stroj v globini skunerja. In samo dva, Fjodor Volkov in

[8] Ime mesta in obale, znane po zgradbi murmanske železnice, kjer je umrlo leta 1915. toliko Slovencev.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Indrik, sta vedela, da se bliža vsak trenutek daljna Afrika. — Fjodor Volkov se ne more nagledati in naslušati Indrika, ne zapusti ga niti za korak.

— No, kakšna pa je, tista Afrika? No, povej mi še kaj...

Indrik je videl vse na svetu; videl je nemara celo tisto, česar ne smejo videti živi. Veselo — a žalostnih oči — je pripovedoval Indrik o Afriki. Kruh je tak v tisti Afriki, da ni treba s plugom obračati kamnov, požigati gozdov ali razbijati kep zemlje z bétom: kruh raste kar na drevju, sam od sebe, brez obdelovanja, trgaj kolikor hočeš.[9] Sloni? Kajpak: kar zajaši ga — pa te nosi, kamor hočeš. Teče pa trobi s srebrno trobento, in trobi tako, da se ga ne moreš naslušati, privede te v neznane dežele. V teh deželah pa cvetó cvetice — takšne, lej, cel seženj široke. Poduhaš — pa se ne moreš odtrgati: duhal boš, dokler ne umreš, tako diše, veš...

— Saj! Čakaj... se je razveselil Fjodor Volkov — saj sem tudi sanjal... — in se mu je pretrgalo: o tistih svojih sanjah, o tistem dekletu — celo Indriku ni mogel praviti.

Menda je moralo biti blizu to dekle: vedno se je Fjodorju Volkovu prikazovala v sanjah. A sanje so sanje, — to je jasno: komaj da ga objame kakor takrat in ne bi se več odtrgal, dokler ne umreš — pri tej priči pa se izkaže, da to sploh ni dekle, temveč — ded Demjan. Natanko tisti ded Demjan, ki je v suknjeni nogavici nesel steklenico ruma zetu za dar, zdrobil steklenico med potjo in je tri dni sesal nogavico z rumom. Tudi Fjodorju Volkovu se zdi, da se je oklenil te nogavice in sesa: zoprno je — a ne more izpljuniti, to je nesreča! Hvala Bogu, podnevi je zdaj boljše ko v sanjah. Tišina, megla. Tiho šumi voda ob bokih ladje. Srce skunerja bíje. Neznano kje pogledava skozi meglo malinovo solnce. Neznano kam plavajo oni skozi meglo. Indrik pripoveduje pravljico — ki ni pravljica, resnico — ki ni resnica o Afriki, ki je že blizu zdaj.

Nekoč zjutraj je zapihal južni veter, razgrnila se je megla, da je videti sto vrst naokoli. In tedaj so zagledali prvega kita, čisto blizu sebe. Bil je to bolj pohlevne vrste in se je vedno igral s skunerjem: prevrne se zdaj na hrbet, pokaže svoj beli trebuh in smukne pod skuner in še prav blizu na levo brizgne svoj curek. — Fjodor Volkov se ni niti zavedel, kako je nameril top in sprožil naboj: od strahu in veselja mu je obstalo srce, se stemnilo pred

[9] Primitivno poljedelstvo z izkoriščanjem pepela požganega gozda je še vedno doma na ruskem severu vsled nerodovitnosti zemlje in nemilega podnebja.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

očmi. Zavedel se je šele, ko so že zagomazeli mornarji po belem kitovem trebuhu in rezali plasti kitovine.

— No, Fjodor, zdaj pa samo še enega na ta način, potem pa kar zbogom v Afriko — je veselo izpregovoril Indrik, oči pa so bile žalostne, kakor da so videle nekoč, česar ne smejo videti živi: resnico.

— Eh! — Fjodor je samo stresal svojo deški ostriženo bučico, kakor sveča pred Bogom so se lesketale njegove krotke oči: saj, kake besede pa bi tudi našel tu?

Zopet so plavali v belem razvodju neznano kje, plavali teden dni ali dva ali mesec, kako bi uganil, če ni časa, in človek ne ve: so to sanje ali resnica? Opazili so samo: solnce je postajalo trudno, pomežikovale so druga za drugo kratke noči.

A ponoči je Fjodorju Volkovu še prijetneje: stal je tam venomer, sklonivši glavo čez krov, in neprestano gledal v zeleno globino. Ponoči so drveli mimo skunerja jate meduz: marsikatera je udarila ob ladjo, se zasvetila in odhitela naprej kakor zelenosrebrna cvetka. Človek bi se nagnil čez krov — ali ni to prav tista? — a že je ugasnila, ni je več: bilo je le v sanjah...

Kapitan Indrik je stal na mostu ves dan. Izpod sivega mahu gledajo ostro oči sto vrst naokrog.

— Pozo-or, Fjodor Volkov, da ne zamudiš!

Kit. Zadnji. Brizgne zdaj svoj curek spredaj, zdaj na levo, zdaj zadaj. Zanke je pletel kit, krožil. Ampak Indrik na mostu ima oči: vedno je kitu za petami.

— Pozo-or, Fjodor Volkov, pozo-or... — Oh, zadenem. Oh, izgrešim... je stal Fjodor na nosu pri topu, srce mu je obstajalo, temnilo se mu pred očmi. — Dva dni zaporedoma so sledili kita. Da se zver privadi, da bo pustila ladjo bliže. Dva dni je stal Fjodor Volkov na nosu pri topu.

Tretji dan, ob prvem svitu, je zakričal Indrik z mosta na ves glas:

— No-o, Fjodor, ta je zadnji! No-no, ena, dve...

Oh, zadenem, oh... — srce mu je obstalo, zamračilo se mu je, stemnilo...

Ni slišal strela, videl je samo skozi temo: motvoz harpune se je napel, se je pričel odvijati, se je vnel — in se odvijal čimdalje bolj naglo, čimdalje bolj naglo...

Zadel je. Afrika. Zdaj se je oklene — in se ne odtrga, dokler...

Kit je jadrno švignil v stran. Harpuna, ki je le slabo obtičala v repu, je izskočila, motvoz se je zrahljal in obvisel.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— Glej ga no, glej! Vrag ti zaspani, vrane bi šel lovit. Zgrešil je, hudič te vzemi... — so pridrveli vsi, kjer je ležal poleg topa Fjodor Volkov.

Mirno, z očmi — kakor žalostne volčje jagode, je prišel Indrik.

— No, kaj pa je, kaj? Ne vidite, kaili? Primite ga! Vsi skupaj. Vzdigni mu vendar roko, po tleh se mu vleče...

Afrika je. Fjodor Volkov je prispel.

Petrograd, 1916.

Jernej Jereb / **Suženj demona**

(Nadaljevanje)

Ko sva stopila naslednji večer med murve, je bilo nebo vedro, par oblakov se je vozilo po nebu, poti so bile osušene, topel veter je vel od juga. — Šla sva počasi vso dolgo pot, kot da hodiva do konca sveta, med drevjem in turščico in med žitom... — «Daj mi mak!»

«Zakaj ti bo?»

«Da bodo vedeli, da sem bil s tebcj.»

Stopila je v žito in mi pripela mak na prsi; rdel je kakor ogromna rana.

Ponovila sva vse besede, ki sva jih že kdaj govorila, kot da so nove in še nikcli izgovorjene. Stopila sva k reki, ki je sijala v zadnjem odsevu večernega neba in v luni. Lahek veter je šelestel v grmovju in zibal valovite črte v pesek.

«Ostaniva tu!»

To je bila samotna steza, pokrita z grmovjem in robidjem kot z baldahinom, le ena odprtina je gledala na vodo, bela skala je ležala ob poti kot svilnat divan.

Sedla sva. Naslonila se mi je v naročje, glavo je položila na prsi. Igral sem se s prsti njenih rok in pritiskal ustnice na njene kite. Vonj njenega telesa me je omamil. Lunini žarki so zasijali na vodi kot luč v dnu valov, ki proseva skozi vodne plasti na površje; skozi mrežo robidja je curljala svetloba v pasovih in zlatih iglah. Z brega se je razlegala pesem, italijanska melodija, pesem o ljubezni, stara, a večno mlada, večer za večerom znova porojena. Pesem je padala v globino in se odbijala v nasprotni breg do Pevme in v hrib svetega Valentina, ki je ves sijal kakor z belim platnom pregrnjen.

Vse je zatrepetalo v naju. Tončka je zastokala kot v bolečini in zaprla oči. Njeno telo se je premaknilo, prikazala se je njena gola noga do kolen; bila je brez nogavic...

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Zvečer so pili pri Pacu. Krčmar je vprašal Svedrača: «Ti, povej no, kaj ti je zadnjič naročal. Štefan vina dobiš, če poveš.» Vsi so napeto prisluhnili.

«Po otrobe me je poslal,» je zlovoljno odgovoril Svedrač, in Pacov se je ugriznil v ustnice.

Pri Hostarjevih so sedeli Luka, Marija in Zeba.

«Stric, zdaj spi sam tam gori,» je dejala Marija.

«Veš, tako se mi zdi, Marija, kakor bi venomer gledal v nebo.»

Dolgo so molčali, nato je vzdihnila Zeba: «Danes so ga častili, jutri padejo po njem kot zverine. Zdaj šele vem, da sem ga imela tako rada kot lastnega otroka.»

*

Ena izmed mater je bila nocoj mračna kot noč. Opolnoči pa je vstopil vanjo sivolasi duh. Vse je prehodil. V hlevu se je vzpel konj, ko ga je zaslutil. Nato je duh zapustil mater. Zunaj pred vrati je objel zid ter ga poljubil. «Ne boj se, mati, nihče ti več ne vzame mojega imena.» Z dnevom je izginil.

(Nadaljevanje in konec v prihodnjem letniku.)

*Dr. N. Preobraženski / **Nova Rusija***

3. I. Ehrenburg.

«Rojen l. 1891. Sem Žid,» pričenja svoj življenjepis Iljá Grigorjevič Ehrenburg. (To je bolj izzivanje nego plemenska zavest.) Po ponesrečeni revoluciji l. 1906. je moral zapustiti Rusijo, ne da bi dovršil gimnazijo. Osem let je stradal v Parizu. Leta 1914. je stopil prostovoljno v francosko vojsko, bil na fronti. Boljševiški preobrat je globoko ogorčil Ehrenburga. «Jeseni sedemnajstega leta smo jo križali!» je pisal v strastni «Molitvi o Rusiji» — «Veseli se, Berlin!» Hitel je v Rusijo in med bele, kjer pa so mu večkrat stregli po življenju kot židu. Prišel je tudi v ječo kot «Wrangljev vohun». Pozneje pa se je hvaležno spominjal centralne kurjave v ječi, ko je zmrzoval v «zavetišču proletarskih pisateljev», zavit v velikansko rdečo zastavo namesto odeje.

Zdaj smatra Ehrenburg svojo «Molitev o Rusiji» za slabotno in ideološko zgrešeno pesem. «Kakor mnogi, nisem spoznal dolgo pričakovane revolucije.» Prestopil je, kakor mnogi njegovih tovarišev, v sovjetski tabor. Toda boljševikom sorodno, internacionalno prepričanje pronica že iz njegovih prvih del. Tudi spomini s francoske fronte (Obraz vojne) so polni zbadljivk na naslov evropske kulture. — Leta 1912. je natisnil Ehrenburg knjigo o novi kolektivni «umetnosti-življenju», ki naj bi nadomestila staro «samostojno umetnost». A njegovo dosledno marksistično stališče ni niti jasno niti prepričevalno. Zanimivejša so druga dela tega izredno produktivnega pisatelja. (Spisal je v teku zadnjih petih let «vedno v kavarni, po pariški navadi» razen pesmi kakih deset knjig proze.) Glavno in «edino resno» Ehrenburgovo delo je obsežna (354 strani) povest «Nenavadni doživljaji Julija Jurenita in njegovih učencev». Pisatelj jo

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

ceni, ker «ne more nihče in tudi avtor sam točno določiti, kje tu neha zabavljanje». Fantastični mehikanski «apostol provokacije» Jurenito je prišel v Evropo, da osmeši in onemogoči sedanjo družbo s pretiravanjem njenih napak. Ehrenburgova satira je strupeno učinkovita, toda njegov skepticizem je mučen, ker ne kaže njegovo zabavljanje in ironija nobene poti do bodočnosti. (On koketira tudi s tistim vednim zaničevanjem, ki tvori «temeljno lastnost in svetovno poslanstvo» židov.) Številna vpijočа protislovja naše kulture in njena onemogla morala nudijo seveda napadalcu hvaležno gradivo. Splošna gniloba in hinavstvo ostavljata grozen vtis, toda pravoverni komunisti ne imenujejo Ehrenburga zaman «najbolj ponesrečenega Jurenitovega učenca». Vojna in revolucijska pokvarjenost ni udušila pri Ehreburgu nagonske «Živalske toplote» (naslov pesniške zbirke), preproste človeške žalosti in ljubezni. Kakor drugi zastopniki ruske moderne, je tudi Ehrenburg pesnik osebnosti. «Kaj je vsa naša skrb in celo smrt pred neomajno visoko, državno pravico življenja? Vse mine, a hrast, zimzelen in solnce so vedno bili in bodo. Mi živimo kakor oni.» (Obraz vojne.) Jurenitov učenec «žid Ehrenburg, ki pravi vedno ‚ne', slab pesnik, prazen časnikar, izdajica, hinavec, hudobnež s krotkimi, zamišljenimi očmi» je torej neusmiljena karikatura.

Ehrenburg ni realist, njegove obupne slike sedanje Rusije so simboličnega pomena. Ne pozabimo torej, da je napisal tudi «Maloverjetne zgodbe» begunske tragedije, verskega obupa siromašne služkinje, ki misli, da je Lenin Antikrist. Pisatelj razume te ostanke potopljene Rusije prav tako, kakor tragedijo pobesnelih komunističnih fanatikov ali pa iskrenih komunistov, obupanih nad življenjem.

«Mercure de Russie» je preveden, v nekoliko skrajšani obliki, iz knjige «Šest povesti o lahkem koncu» (1923), katerih skupen izid je vedno smrt. S tem je — kakor pravi pisatelj sam — podan vzorec «nove pisateljske etike, poštene in neusmiljeno ostre». Ehrenburgov smotreno lakonični jezik mu je dovolil stisniti v majhni povesti vsebino celega epa.

*Ilja Ehrenburg / **Mercure de Russie, d. d.***

Del prvi.

V začetku — ničesar. Siva redka trava. Poleti prah, pozimi — sneg. Razen tega ni ne ljudi ne živali ne zgodovinskih spominov. Tam nekje je vzhod in zapad — ruska država. Tu samo — Halčak, ime in plešasta zemlja. V Halčaku ni ničesar. — A glej — nepričakovano se pojavi prvo leto. 1912. po Kristovem rojstvu. Prišli so in pobrskali po tleh. Prilezla je na dan rdeča plast. Kri zmajeva, suhi sok zemlje. Škilasti Taras — izkušeni — bil je star rudar — je obliznil, povohal in veselo izpljunil.

Pop je zapel zahvalno pesem, krčmar onemogel. Kopali so. Taras je lazil pod zemljo. Zatehlo je smrdelo po žveplu. Joj, zatehla zemlja!... A zato je bogastvo. Taras ima verižico iz ponarejenega zlata in obeske. Ženske se obešajo nanj kakor grozd. Dela podnevi in ponoči.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

«Russkoje Slovo», št. 218 iz leta 1912. Brzojavi: «V Halčaku so našli kmetje zelo bogata polja cinobra.» (Od lastn. poroč.)

Škilasti Taras — izkušeni — je mrtev. Izsušil se je od debelih babnic, zadušil se od gnilega cinobra. Kašelj mu razsaja zdaj spodaj, zdaj zgoraj, v grlu — Taras se odkašljuje in solzi. Skratka — preletelo je štirideset izgubljenih let, ameriška sreča, verižica, babnice, žveplo. Tarasa ni več; osmoljeni, podolgasti zaboj se svečano spušča v drugi rov.

«Mercure de Russie», delniška družba. Ravnateljstvo 74, Boulevard de Midi, Bruxelles. Glavnica 6,000.000 francs. Po velikosti drugi rudnik živega srebra v Evropi. Letni pridelek 68.000 met. stotov. Letni promet v frankih 3,000.000.

Kolumb je umrl. Namesto bronastega spomenika: vznožja z napisom «hvaležna Evropa...» trhel križ. Zato živi Halčak. Nekega dne — 14. januarja 1913. — so prišli: belgijski inženjer Mr. Volenče in dva Rusa — oče in sin — Jegorič in Andrjuška. Mr. Volenče je meril, računal. Jegorič je dobil deset kopejk, privoščil si vodke in dal tudi sinu. Vlegel se je v baraki pod ušivi kožuh, razpraskal se in zaspal. — E-eh!

«Felix Van den Mer in S-va.» Dva sina — Emil in Franc. Emil je debeluh, ljubi zanesljive dohodke, lahke mrežaste majce, ledeni whisky, sanjave šivilje in — drugega nič; ležal bi do sodnega dne. Zato je Franc kakor blisk: Kongo, Togo, Baku, številke, ničle, bar, vroči flip, Ford, skok, noč — to je Franc. Oče je sinteza, ceni enako razburjenje in osveženje. 59 let. Vdovec. Mlad je. Vsak teden gre dvakrat zvečer (ob sredah in sobotah) k umetnici Jeanni. Dva sina. Dva večera. Zato pa dva in dvajset podjetij:

1. Banka «Kolonialni kredit» (Anvers-London-Buenos Aires-Kalkuta-Johannisburg).
2. Napredni list «Echo de Peuple» s prilogo «Žena — mati — gospodinja» (Bruxelles).
3. Tovarna orožja «Van den Mer in s-va» (Liège).
4. «Zasebni policijski biró» — Finančne poizvedbe — Hitre razporoke. Pariz.
5. Delniška družba za prodajo malikov. (Albertville. Kongo.)
6. Kavarna «Innocence», nočni bar, separirani kabineti itd. (Pariz, 9 rue Blanche.)
7. Šola za slikanje na porcelanu. Angleški učni jezik. Brugge — Lac d'Amour itd.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Predstavil se je kralju. Veličanstvo je pri pogledu na obok pod telovnikom občutilo pogum: opora. Častna legija. Socialistični voditelj mu je stiskal roko: napredek, delavske bolnice, šole. Umetnica pa kaže svojim zavistnicam ob skušnjah — vsak četrtek in ponedeljek: bisere, plašč, parfum, — sinoči jo je obiskal... Vsi pa vedó: Van den Mer, prvi, edini, napredek, opora, navdušenje. Če ga ne poznajo osebno — zadoni vsakemu svečano, kralju in šoferju, naslov: 17—19, avenue d Art.

Svečano goré v spominu vsakogar telefonske številke:

Paris: Elysées 4-47-08.

Bruxelles: 17-49.

Berlin: Steinplatz 1-12-00.

Halo! Ga ni doma. Zaposlen je. Jutri.

Halo! Za tega je doma. Hitro! Motor brni. Dvigalo. V naglici se stisneta dve roki, se trčita s težkimi zlatimi prstani. Le hitro!

— To je najbolj ugodno! 100 odstotkov. Pustite vse. «Mercure de Russie.» Nekje na Ruskem. Živega srebra skoro ni na trgu. Veliko povpraševanje. Bomo znižali. Pokupimo delnice.

— Dobro. Odgovor jutri.

Kaj je to, živo srebro? Poklical je Emila:

— Toplomer.

To ve tudi sam. Izplačalo se je učiti — dve leti doma, sedem v collègeu, štiri na visoki šoli, pa še ne more pomagati očetu. Vzel je slovar. «Živo srebro je blesteča, tekoča kovina.» — No, seveda — toplomer! Spomnil se je — razbil ga je kot deček. Brez sladčic. Zato so čudežno skakale po tleh srebrne kroglice. Naprej — «strdi se pri 39½° mraza». — Torej je ono v Rusiji trdno. Mraz je. Skrčil se je in veselo pogledal v okno — solnce, zelenje. No, tja že ne pojde. Bedarija! — «Vre pri 360°.» To je abstrakcija. Toliko ni niti v Kongu. Slovar ni nič boljši od Emila. Zaman je plačal 16 frankov za vezanega. Še enkrat — številke — 39½, 360... ne, ne, to so stopinje, obresti pa so po — 100. Za vsako žogico...

— Halo! Potisnite papirje navzdol. Kupite več nego polovico.

— Halo! 100 odstotkov dobička! Feliks, avto! Hitro k Jeanni. Pomlad, ljubezen in živo srebro.

Jutro. Brozga. Jegorič je stopil ven. Dolgočasno je. Hotel je zehniti, odprl usta pa je pozabil. Potem pa navzdol. Oko svetiljke. Nesramno zoprno diši po žveplu iz trebuha zemlje. Tolče. Tema. Utrujenost.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Zopet je jutro. V časopisu «Echo de Peuple» je kopica novosti: V Rusiji je nemir. Vse rudnike hočejo pognati v zrak. Dežela pogromov in anarhistov. Tam je vse mogoče. Potem — v Avstriji so odkrili izredno bogata polja cinobra. Pričeli so že z delom. Tudi rudniki «Nuevos» v Aldemainu so podvojili produkcijo. Na Španskem je red. Ministrska kriza je končana. Van den Merjev mešetar je pisal te brzojavke v uredništvu vso noč in niti honorarja ni zahteval.

Antična kolonada borze. Razburjene gruče cilindrov. Palice. Šuštljanje papirjev. Svečenik razkričava tečaje. Tam nekje so zlati rudniki, premogokopi, mehikanski petrolej, turkestanski bombaž, sladkorno nilsko trsje. Nekje je pot, sopara, mraz, dim, smrt. Tukaj so samo papirji.

Panika: «Mercure de Russie» padajo «260!» «244!», «170!» Kakor kamen. Cilindri drhté. Palice so kakor peroti. Prodajte brž, brž!

Večer. Mali rentnik Doubeaux se bridko joče, vtaknil je nos v telovnik iz velblodove dlake — treba bo pustiti smetano, piti kar mleko. A on ljubi najbolj na svetu, bolj nego Belgijo, bolj nego hčerko Aneto, bolj nego telovnik iz velblodove dlake — svojo kavo s smetano.

Van den Mer-oče pa cedi sline in gladi — ne bedra Jeanne, saj je danes torek — temveč kup papirja. Zdaj je na varnem za vselej. Živo srebro ga ne bo pustilo na cedilu. Lahko bo živel tudi sto let — saj je na svetu Vichy, zdravilno blato in elektrika.

In živo srebro res ne pušča na cedilu. Ničle dohodkov se spiljejo kakor žemlje pri branjevki, ki je prevrnila košaro. Halčak je skoro New York. Na griču je ravnateljeva vila. Zemljo za vrt so pripeljali od daleč, — izbrane vrtnice «rose de France» so zadišale po burgundcu. Ceste. Avtomobili. Kosila za povabljene. Časnikarji. Statistika. Vagoni lete. Bolnica natlačena. V naglici pokopavajo. V Bruxelles pa letijo brojavi: «nakazali ... na vaš račun ... dva milijona.»

Jegorič kašlja. Dela do kolena v vodi. Kaj je novega? Nekoč je spustil na tla svetiljko. Globa. Nekoč — v pijanosti — je prižgal cigareto. Tudi to se je srečno izteklo. Nekoč pa se je sprl s preddelavcem Vasiljevim. Vasiljev ga je hotel ubiti, a je bil usmiljen in mu samo prijazno izbil zob. Predzadnji še — drugi so izpadli sami. Kaj zato, tudi brez zob se živi! Le dolgčas je hudo. Barake, prepir, pot, uši, težko spanje.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Edino, kar ima, je Andrjuška. Pogumen dečko. Prej je vozil zgoraj samokolnico, zdaj se spušča v rov. Plavolas je, vesel. Včeraj je dobil plačo — kupil je klobaso in jo dal očetu. To je veselje.

Ali pa pove kaj takega, da prične trhlo srce skakati in lajati kakor ščene. Na primer: Nekoč, hudiča, že posvetimo tem Francozom!

Andrjuška je res veselje.

Izpadel je. Jegorič je to vedel, a se je prestrašil. Ponoči pa je imel prvič v življenju čudne sanje: sedi tam Francoz, na glavi ima namesto kučme kar cel stroj, kakor kak bet, jé raka, rak pa je velik kakor jagnje, on pogoltne celega. Škarje mu štrle kar iz trebuha, nekoga so zagrabile — a on ne ve koga. Zbudili so ga na delo.

Zgrabile so njega, Andrjuško, sinčka, edini up! Prišli so iz rova, njega ni. Zaman so preiskali vse kote. Rov so zapečatili — to je po postavi. Dva dni pozneje so ga sicer zopet odprli — podkupili so nadzornika. Šele pozneje so našli Andrjuško z razbito glavo: pal je. Jegorič je šel zjutraj s svetiljko gledat v rov. Francoz ga je pojedel: veliki, z betom in škarjami. O, kako bi ga zgrabil, pobil, vrgel dol med žveplo, smrt in ogabnost!

Pisarna mr. Van den Mera. Jutranja pošta. Zbor delničarjev? Ni strašen — saj ima sam dve tretjini delnic. Poročila iz Halčaka. Nakazilo, ničle. Zdaj pa kultura. Boj klerikalizmu. Svoboda prepričanja nad vse. Posvetna šola. Pomagal bo naprednemu ministru, socijaliste pa povabi na prosvetno prireditev. Utrudil se je. K draguljarju. Nekaj prikladnega... Zaponka v modernem slogu — briljantna kača v liliji. Jeanni za sinočnji večer. Ona je sedaj na višku — spočetka plašna deklica, potem tigrica, naposled pa skrbno: «no, oddahni se» in kava, curaçao in še več — z eau de colognom ga drgne, da se odpočije vse telo. Obed. Koncert. Van den Merovo srce sladko bíje med napudranimi rameni in fraki v taktu z otožnim Chopinom — bil je mlad, zdaj pa starost, žena je umrla, jesen življenja, — in odgovarja viharnemu Wagnerju — še bomo živeli, Jeanna ima nožico, to je divota. Venec dneva pa je večerja. Miza je oltar z darovi vseh deželâ. Atlantske ostrige. Astrahanske ikre. Burgundec. Pomaranče z Jafe. Cejlonske banane. Javanska kava. Španski kseres. Mr. Van den Mer ne jé, marveč moli — sprejema darove zemlje, kuharsko umetnost, promet, kulturo. Potem — v snežne rjuhe. To je zadnji trenutek

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— ničle, dobiček, vedno naraščajo. Srečni Van den Mer plava v hladnem živem srebru.

Jegorič je dolgo beračil v bolnici — nima moči, prsi ga bole, ves je sključen. Dali so mu steklenico mazila. Jegorič pa je naredil požirek in postal vesel. Izpil je ves eter. Odkriti se mora, pretežko mu je na srcu. Šel je k vdovi Arini.

— Koga češ? Čisto za nič sem — bolna ležim. — Saj nisem prišel zato! Zavoljo Andrjuške. Francoz pa ima škarje. V svetem pismu stoji — pride sovražnik človeštva, da uniči človeški rod. Zato je razkopal zemljo. Komu je treba živega srebra? Saj to ni premog ali pa železo. Zlato izloča z njim. To pa že vemo, kdo rabi zlato. Pojedel je Andrjuško. Pride čas in je že blizu. Moli, Arina, da ne zaspiš. Jaz ga bom, gada žveplenega! Bog pomagaj!

Stekel je ven. Padel je na mrtvo zemljo.

Del drugi.

Nekje je vojna, v Halčaku pa so rovi in žveplo. Rudarji so v vojski. Na delo so prišli Kitajci. Jegorič je ves zmeden. Francoz spušča pline, ubija ljudi, hoče ugonobiti krščanski svet. Jegorič je pripravljen na zadnjo uro. Pije eter in bencin, dela. Večno — podnevi in ponoči — vidi rudnik, spodaj pod zemljo pa drugega Andrjuško. Na vasi oznanja:

— Pripravite se, da ne bo vseh požrl Francoz! Ženske poslušajo, tulijo, se pripravljajo.

Nekje je vojna, pajčevina jarkov. Debelijo se žepi dobavljalcev. Za pedenj zemlje umirajo desettisoči Petrov, Peterov in Pierov. Vojna. Halčak pa pijančuje, razgraja, koplje živo srebro, pričakuje.

Nekje je vojna. Nekje je Halčak. Tukaj pa diši po mandarinah, parfumu, bencinu Fordov. Monte Carlo. Bivališče monakovskega princa, ruskih knezov, vohunov, aristokratskih vlačug in Van den Mera. Kaj hoče? V Bruselju je vojna. Tudi tu ne bi bilo slabo — palme, morje, kazina, languste — toda... Veliko je neprijetnosti. Nemci so zavzeli tovarno orožja in časopis, zamorce lové in ženó v vojno — ti sedaj ne kupujejo malikov. Namesto Angležinj je v slikarski šoli vojni štab itd. Treba bi bilo postati vojni dobavitelj, toda Van den Mer se počuti slabo: podagra, slaba prebava. Jeanna je odšla s kubanskim veleposestnikom. Njeno mesto — bolj natanko rečeno, njen čas — sreda in sobota — ni zaseden. Emil je ostal v Bruslju. Pomaga Nemcem izvažati premog in — kot patriot — pričakuje povratek Alberta na belcu. Franca so poklicali k

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

vojakom, a se je izmazal s pomočjo bistroumne kombinacije čekov, latinskih bolezni in ognjevitih izjav v časopisih — «mi zmagamo». Namesto v Ypres se je rajši odpeljal v osvojeni Togo, da prične kupčijo z zamorci in izdeluje gumi. Oče je sam in mrk. Edina tolažba je Mercure. Inženjer poroča: «Vse v redu. Kitajci naročeni. Delo poceni. Velika naročila za Ural. Pošiljam 320.000.» Poštne vreče leté okrog Norveške, da se rešijo zvitih podmornic. Živo srebro teče. Van den Mér še lahko živi med oleandri vile «La Muette», jé marinirane prsi kitajskih rac, včasih, če je lepo vreme in ne nagaja zdravje, poljubuje tudi prsi mlle. Cureille, znane v Nici, in igra v kazini, dasi samo «črno in rdeče». (Velike igre si ne upa — kje so časi!) Bog in neznani Halčak ga ne zapustita.

Vojna se nadaljuje. Štabna poročila, invalidi, izvoz. Nenadoma zadoni na severu (60°) prva slabotna salva: «Dovolj!» Delnice, fronte, cilindri, srca nalahno drhté.

V Halčaku je še mirno. Pripeljal se je boljševik, mornar, lepo je govoril in sam je vesel, zastaven. Nihče ni razumel. Napili so se vsi. Samo Jegorič je vpil: — Zdaj je konec, pes šarasti! Kristus je vstal!

V Monte Carlu je bolj nemirno. Vročina. Van den Mer pa ne mara vročine — je nadušljiv. Razen tega mu ta revolucija ni po godu. Delnice so se znižale za osem točk. Seveda se bo vse uneslo. Kakor pri nas leta 1830.

Republika na sebi ne moti. Socijalisti so tudi prijazni ljudje. A za sedaj je slabo. K mlle. Cureille ne sme brez prstana ali vsaj klobuka. Vročina pa narašča. Pogledal je tlakomer — povsod je ljubil živo srebro, od ogledala pri mlle. Cureille in do zdravil, dasi jih nikdar ni potreboval, vedno je bil previden — pogledal ga je in se blaženo nasmehnil: živo srebro se je stisnilo, kazalec je padel na malo besedico: «nevihta».

Nevihta je izbruhnila. Daleč. Na severu (60°). Bum! Topovi križarke streljajo na carsko palačo. Ljudje umirajo in vpijejo «mir». Eni kričé: Evropa, Rusija, Dardanele, ideali, obresti, lepota, restavracije, balet, država, curaçao. Drugi pa kričé: mir vsemu svetu, bum, bum! Oni, ki branijo restavracije, državo, safes, Van den Mera, so vedno bolj slabi, njuhajo kokain, odlete proč, v morje! Nad vsemi pa je človek v čepici, nizki, čokati, z glavo kakor krogla. Smehlja se. Pesem vre: «Razrušimo ves stari svet...» Lonec vre in krop meče kroglo na površje.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

A potem? Pesem še ni končana, nihče ne ve in noče vedeti. Le po njem — bum!

Zdaj Jegorič razume. Marca meseca so ubili stražnika — bedarija — bil je dober človek, rodbinski oče. Poleti so zažgali inženjerjevo vilo. Tudi ni prav. Seveda je inženjer njegov upravitelj, ampak poglavitni je Francoz sam. Jegorič kriči:

— Tovariši, pozor! Primite hudiča samega! Živega srebra hoče, ker to je naša kri.

Vsi razumejo: — Res je! Tako je! Proč z imperialisti! Vstaja Halčak, težek kakor kamen, omamljen po delu v rovih in po ženskah.

Radio-postaja. Sprejemalci poslušajo utripe žile človeštva. Grozna bedarija. Eiflev stolp vpije:

— Zavzeli smo prevoznikovo kočo. Nemci so izgubili štirideset tisoč, pod orožje so poklicani sedemnajstletni, vsi so navdušeni.

Votlo bobnenje. Nauen:

Francozi so vrženi iz prevoznikove koče, sovražnik je izgubil dvanajst polkov, petdesetletni so poklicani pod orožje. Vojaki hrepené po bitki.

Škrtanje... Boljševiki pošiljajo v ruščini — «vsem, vsem vsem». Wilsonu, Clemançeauju, kralju Emanuelu, papežu, šleskim rudarjem, kaizerju, zamorcem, štorkljam ob Nilu, egiptovski mumiji v Louresu in bodočemu človeku. Vsem:

— Car je padel... prožimo roko... mir vsemu svetu.

V uredništvu lista «Petit Niçois» se je razpočila bomba. Brzojav: «Eiflev stolp je sprejel...»

Urednik zahteva sode in mokro brisačo, ker je slaboten in katolik.

— Daleč je sicer, toda... Mati božja! Kaj neki misli policija — postreljati vse!»

Mladi stavec se blaženo smehlja in zloži ganjen šest navadnih črk v skrivnostno ime:

«S-o-v-i-e-t.»

Zložil je, čita, razločno sliši: Bum...»

A domisli se policije in molči.

Van den Mer ima slab dan. Nemci so zavzeli prevoznikovo hišico. Zdaj je še bolj daleč od Bruslja in Emila. Iz Rusije pa ni nič. Na promenadi je srečal mlle. Cureille. Ona je zdaj kakor marmor iz muzeja. Niti besede. Jasno — kje so dragulji? Denarja

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

pa ni. Obed ne diši — težki roastbeef tišči. Sklenil je igrati v kazini. Od začetka za malo denarja, potem vedno več. Razgraja. Saj trdijo, da so Van den Meri po materi španske krvi. Ni on Španec, junak in brezumnik? Krogla skače, zasmehuje in nosi propast. Stopil je ven poten, s težkim roastbeefom v želodcu in s kamnom na srcu. Izgubil je 140 tisoč. Zdaj je edino upanje — živo srebro. Solnce plaši oči po lestencih kazine.

Mlečnozobi paglavec, ki je dobil tam sto frankov, govori svojemu dekletu:

— Zdaj sva bogata, moja si, nocoj bova skupaj... Kupi vrtnico, odšteje bakreni drobiž in ji izroči cvetko svečano, kot da so to biseri. Prodajalka zavpije hripavo:

— Večerni listi... V Rusiji...

Saj niti ne ve — kaj je v Rusiji. Ve samo, da je to neka provinca, radi katere bodo gotovo kupili list. Raztreseni Van den Mer dá mehanično novec, vzame list.

Zamazal si je roke s časopisom. Skrbno briše z robcem. Vsede se na klop pod palmo, gleda krotke morske valove, mastne bele vile, paglavca, ki hiti poljubljat zagorelo dekle, gleda in bi rad še zelo živel.

— No, «Mercure» me bo rešil! Kmalu pride denar... Mirno odpre časopis. Nekoliko groznih besedi. Časopis zdrsne na pesek. Van den Mer je razumel. Urno — kakor hodijo v urad, da ne zamudé ure — gre poleg mirt in vrtnic v svojo dremajočo vilo.

Večer je nagel in blag. Oljke se bliščé. Mirno morje je kakor posneto mleko. Pod tisoč zvezdâ na nebu cvetó zvezdne skupine aster po vrtovih. Po jugu diši in po mandeljnih. Glasno se igrajo otroci. Lakaj Jaques kadi pipo na klopi. Nenadoma poči strel. Pipa pade in se zakadi v travi. Van den Mer drhti ob veliki mizi z bilancami in slikami. Suje z rokama, kakor da išče rokav suknje in počasi zleze iz naslanjača na preprogo. Zraven leži list: Radio «vsem-vsem!» in črna igrača iz tovarne «Van den Mera in S-va.», Liége.

«Petit Niçois». «Še ena nedolžna žrtev zločinskih boljševikov.»

Venci — ministra umetnosti, sirot — nekoč jim je podaril veliko dobička pri kvartanju —, ravnateljstva kazine. Nastavljenci pariške pisarne «Mercure de Russie» so poslali skromne georgine, ker pričakujejo, da bodo odpuščeni, a na traku stoji: «nepozabnemu ženiju rudnikov Halčak.»

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Del tretji.

Minula so še štiri leta in še kakšnal Halčak je šestnajstkrat izpremenil gospodarje. Bili so beli, rdeči, zeleni kader in zopet beli in rdeči. Ostala sta samo rudnik in Jegoričeva brada. Sovražni satan in mučenik v kožuhu.

V Rusiji je strahota. Kristus je bil razpet sam in nekoliko ur. Tukaj pa je križano sto petdeset milijonov, leta in leta... Pse jedo in mačke. Pravijo, da ne bo dežja še petnajst let. Tlakomer se noče znižati niti za milimeter. To je osveta za kralja živega srebra, Van den Meral

Zato se pranakne drugi kazalec. Palača v Kremlju. Bronasti lestenci. Raztrgane suknje. Številke. Kratke besede. V dvorani obup. Takrat prične glava-krogla s smehljajem, kakor nekoč, davno, neznara še pred vesoljnim potopom:

— Jasno je... nujno... inozemski kapital.

Nihče ne nasprotuje... Seveda, treba je živeti, to je začasno, ne bomo se vdali. Ampak na dolgi mizi, z glavo na kupu aktov leži lepa, prazna in nežna Ta, ki se je rodila v oktobrski noči, igraje zmetala ven kralje in svetnike, razbijala kakor kozarce mesta in prepričanja, bila ranjena pri Prekopu*, junaško stradala štiri leta. Ta, ki je hotela vse. Dvorana je njena krsta. Kremelj gomila, vsa RSFSR pokopališče.

Emil melanholično sesa špargije. Postal je še bolj debel in idealen. Včasih, po kosilu, je navdahnjen naravnost mistično. Kupuje češke krone in mehikanske delnice. Čehi in Mehikanci so vsak dan bolj mirni in pametni. Ni izgube. Radi tega stoji zdaj na posetnici z vednim 17-19, avenue d'Art, še nova točka: vila Monkepos v Spa. «Echo de peuple» zopet pridiga strpnost in miren napredek. Angležinje rišejo cvetke. Zamorci časte trebušaste malike. Švedi in Amerikanci hodijo pobožno v čredah v «Innocence». Z eno besedo: po nevihti je vedno lepo vreme. Samo «Mercure de Russie». Sicer — Rusije ni več. Niti konzulata, niti države. Samo iz navade jo tiskajo še na zemljevidih.

Ampak krone in dolarji se tudi izpreminjajo v franke, franki pa v špargije, kulturo, mir.

Toda Franc — čudak — trdi, da obstaja Rusija še zmerom. Pravkar se je povrnil iz Toga. Gumi. Slonovina. On ljubi tako življenje z revolverjem v žotoru (španska kri). Rad bi prepričal brata:

* Zadnje Wranglove utrdbe na ozkem medmorju, ki veže Krim s kopnem.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— Listi pišejo ... ruske prismode je menda srečala pamet. Živo srebro je drago: 28 frankov za kilogram. Halčak pa je neizčrpen ...

V Bruselj so prišli boljševiki. Res da so zločinci, ampak ... Franc sklene poizkusiti. Zajtrk v «Grand-Hotelu». Ljudje kakor vsi drugi — oni v Togu so bili na videz bolj strašni. Saj imajo celo prijetne besede:

— Jamstva. Ugodnosti. Dvajset let. Halčak. Franc šteje. In v svečanem odmoru med sirom in hruško izjavlja:

— Velja. «Mercure de Russie» se obnovi. Vaša vlada z dolgim imenom podpiše pogodbo s tvrdko «Van den Mer S-va».

Emil vzdiguje obrvi — je začuden:

— Hočeš tja?

— Zakaj pa ne? Če sem bil v Togu ...

Emil se vda. Ni nestrpen. Razen tega je prijetno dobivati iz divjaških dežel lepe ničle, kakor jih je dobival nekoč oče.

Franc se pripravlja. Štiri inženjerje vzame s sabo, enajst uradnikov in zamorca Usuja — za osebno stražo. Kupil je tri kožuhe, popotno lekarno, zaboj mila, hribe konzerv, kodak in debel dnevnik. Emil ga spremi na kolodvor. Čudna reč — nihče ne razume, da je to zgodovinski dogodek, da se pelje — junak, Kolumb in Frančišek Ksaverij, v puščavo, kjer bivajo ljudožrci in sovjeti. Drugi gredo samo v Köln po suknjo ali v Berlin zaradi zabave, Franc pa — tja.

— Ti si pravi sin Feliksa Van den Mera, pravi Emil.

Vlak gre. Emilu se zdi, da mu lije v žep zaželjeno živo srebro — 28 frankov za kilo.

Izredna seja sovjeta v Halčaku. Govornik iz mesta razlaga:

— Vlada delavcev in kmetov ... pogodba ... Gospodarska nujnost ...

Vsi vedo: tak se spet začne vse od kraja.

— Kdo je proti? Naj vzdigne roko.

Nikogar. Vsi samo sklonijo glave in stisnejo zobe. Tiho je kakor v Kremlju. Samo Jegorič vpije:

— Izdajice! Ne pustim Francoza. Umrjem, a ne pustim!

Franc je prišel. Nabira delavce. Čez dva meseca bo vse v redu. Velike sesalke gonijo vodo iz rovov. Usu stoji pri vratih pisarne in ne pusti noter nikogar.

Rudarji ne vedo, kaj hočejo. Dela niso vajeni več, legar razsaja. Toda plačali bodo z moko. Gremo! Gremo! Celo stari Sizóv se vzdigne v vročici in pleza proti rudniku:

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— Saj sem dober rudar! Daj kruha! No, daj!

Usu pa odpira bleščeče bele oči. Videl je zamorske junake, ranjene leve in še več — bele ljudi, vojno, Pariz. Ničemur več se ne čudi.

Jegorič se je odločil: žrtvoval se bo, a vendar rešil. Glava je sicer v ognju in telo boli, kakor da grmi voz po njem — legar je tu — a kaj zato. Osem let je pričakoval. Mimo gre Usu. Jegorič se je stresel. Zamorce ima s seboj! Težko bo! Jegorič se obotavlja. Toda zdajci se odkrije zemlja. Globoko doli zagleda Andrjuško, belo jagnje, ubiti otrok. Pojde!

Usuja je premogel spanec. Jegorič je prežal. Urno je skočil skozi okno. Ves je v vročici, ušivi kožuh, umazana brada je rdeča kakor cinober iz Halčaka. V roki stiska kamen. Franc pa sedi in piše. Majhen je, v sportni suknji — igračica, ne človek. Ravnateljstvu poroča, da je končal pregledovanje. Zdaj bo treba ... Kaj bo treba — tega še ni napisal. Gleda razmršeno brado in je obstrmel, dasi je vajen voditi stotine mešetarjev na borzi, gospodične v «Innocence» in zamorce pri lovu na nosoroge. Ne pokliče Usuja in ne vprašuje. Sluti, da to ni tat, ki hoče konzerv, ne ropar in ne morilec, to je Halčak sam, težki dih krvave razkopane zemlje.

Ampak kaj bo? Jegorič je tudi obstrmel. Roka s kamenom se spusti navzdol. Je to tisti veliki Satan? Kje so škarje, železne noge? Majhen je in slaboten — skoro kakor Andrjuška. Oči se omočijo in iz trebuha se mu dviga soparno, močvirno sočutje. Stopi bliže, požgačka Francu lice z brado:

— Eh, tudi živo srebro ti ne pomaga! Lej, kako si mršav!

Žalosten in prevaran odide od Francoza v praznoto.

Franc se je zavedel, ko je Jegorič odšel. Oštel je Usuja. Čudne Jegoričeve besede ni razumel. Menda je bil pijan, ker so vsi lačni. Nenadoma je občutil srbečico pod levo prsno bradavico. Z ogabnostjo se je namrdnil in umil prsi z razkuževalnim milom. Nato je pisal dalje: «... pošljite še tri velike sesalke. Dva tedna kesneje bomo pričeli z delom.»

A delo se ni pričelo. Trinajst dni pozneje je Franc obležal. Ni pomagala ne lekarna, ne milo, ne prestani Togo. Leži in voha — žveplo. Toplomer ima pod pazduho. Živo srebro se vzpenja gori. Brada mu ščegeta lice ... Srce, srce. Bode! Tla se razpočijo — neki starec ga vleče za nogo v luknjo. Konec.

Zdravnik pravi: Srce ni vzdržalo.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Štirje inženjerji, enajst uradnikov, zamorec Usu, lekarna in preostale konzerve potujejo v posebnem vagonu preko Rige — domov.

Emil čita nedeljski podlistek: «Zadnji znanstveni uspehi. Človek je lahko nesmrten. Stanice...» Sladko zeha. Žena rahlo igra Mendelssohna. Žena ima krasen posluh, čuvstvenost in najlepše prsi v Bruslju: dva Vezuva na vitkem stasu. Zdajle pojdeta — Emil že vidi modri pidžamo. ki jo vzburkava sladki potres. Nekdo potrka. Lakaj. Brzojav:

«Franc Van den Mer umrl za legarjem potujemo Bruxelles.»

Žena se je hotela zjokati — Emil je ni pustil. Ima preljubeče srce in bolne živce.

— Saj sem rekel, da Rusije ni. Halčak je sam legar. Kaj je na izgubi Franca in izgubi živega srebra? Prepričan sem, da se po Beneševem govoru dvignejo češke krone za deset točk. Franc je bil sanjač.

Žena je potolažena:

— Seveda. Zato pa ni sanjač naš mali Louis. On je naslednik tvrdke «Van den Mer S-va».

Emil se je pretegnil:

— O tem ni treba več govoriti. Sicer...

Mislil je — sicer se prično jokavi spomini — otroška leta, slovo na kolodvoru, njegova potovanja in slično. Potem pa bo res nerodno pričeti najpoglavitneje, to je modro pidžamo.

Šla sta in na zakonski postelji sredi modre svile, puha blazin je prevleklo lahno smrčanje črno halčaško luknjo.

V Halčaku se je ustvarjala sredi vzdihovanja, šepetanja, molitve — čudna pravljica. Bil je starec, ki se ni vdal in je umrl kot mučenik. Ljudje so umirali. Utrujeni preobjedeni legar je brez slasti zevaje pobiral zadnje žrtve. Zato pa je nastajala povest o svetem Jegoriču. Ni bilo starega meniha, ki bi jo zapisal z gosjim peresom in cinobrastimi začetnicami na trdne usnjene pole. Ni bilo pesnika, niti časnikarji niso vedeli za čudežno izmišljotino. A pravljica je šla, prepojila slamnate strehe, rdečo zemljo pod snegom, ovčje kožuhe in celo zrak, da bi pozneje novi ljudje s krvavimi curki prebudili Umrlo, da bi spet ob novem potresu zlezel Emil ali Louis na mehko preprogo svoje sobe.

V Halčaku pa ni ničesar. Praznota. Krog je zaključen. Pomlad. Žalostna trava. Ni ptice ne ovce. Konec je podoben začetku.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

A komaj prebudi se zora,
ko si oči še mane dan,
me čaka že pred vrati dvora
hrzaje belec osedlan.

In spet divjam čez polja širna,
pod mano péni se žival,
spet moja duša je nemirna,
globin sodruga in daljav.

Bodreče zarja se nasmeje,
ko s konjem se spustiva v dir.
Jaz mere ne poznam ne meje,
pa i zaprek ne in ovir.

Kako bogato mladoletje,
kako brezmejna slast spoznanj!
Ljudje, zares, prelep moj svet je
in blagoslovljen je moj dan.

Dr. N. Preobraženski / Nova Rusija

4. A. Jakovljev.

Aleksander Stepánovič Jákovljev spada med mlade sovjetske pisatelje, ki so si izbrali najtežje sodobno vprašanje — ruskega kmeta. Dobro opazujejo, njih povesti so zajete iz globine življenja, toda niso povsem dosledne v zaključkih. Tega je deloma kriv tudi politični pritisk, ki mu je izpostavljena literatura. Jákovljev je prepričevalen, dokler pripoveduje, kar vidi in sliši, a postane nenaraven, koder hoče dokazati (n. pr. v povesti «Povoljniki» [ime srednjeveških gusarjev na Volgi]), da tvori boljševizem neločljiv del ruske duše, zgodovinski zaključek nekdanjih kmečkih uporov. Pisatelji te skupine (Piljnak, Nikitin, Jákovljev i. dr.) gojijo nekako komunistično slovanofilstvo z množico pristnih ljudskih izrazov. V zadnjem oziru daleč prekašajo svojega učitelja N. S. Leskova (umrl 1895.) in so včasih kar neumljivi brez dialektičnega slovarja. Sploh ni vplivala na njih slog ona težnja po kratkosti in napetosti, o kateri smo govorili do sedaj.

Pred vojno je pisal Jákovljev v moskovskih listih. V svoji avtobiografiji iz leta 1922. omenja, da je kot 12leten deček pobegnil od doma, kar smatra za posledico stare ruske vzgoje. Deček je prehodil skoro 1000 km po uralskih gozdovih, da bi postal «puščavnik ali ropar». Na to je prišla revolucija l. 1905. Jákovljev se je le slučajno rešil vislic. Vojni vtisi iz leta 1915. (20.000 zastrupljenih ruskih vojakov ob Varšavi po nemških plinih, pozneje pa lakota in mraz v Moskvi) malo da niso spravili Jákovljeva v blaznost in smrt. «Rešila me je literatura. Gledal sem Rusijo. Videl sem jo pogubljeno in vidim, da vstaja. Vstaja iz ognjene kopeli, preživi strašna leta, rodi se vnovič edina in velika. Edino ljubezen — to je moja vera in moja tolažba.»

Jákovljev je spisal dva romana («Vas» in «Oktober») in tri knjige vojnih, oziroma revolucijskih črtic. Naša povest je vzeta iz zbirke «Brez bregov»

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

(Moskva 1924). Treba je omeniti tudi povest «Trnjevi venec» (v zbirki «Povoljniki» 1923). Avtor nam opisuje grozote zadnje lakote, a našel je pri poživinjenih kmetih tudi svetlo versko prepričanje, ganljivo ljubezen in sočutje.

A. Jakovljev / V rojstnem kraju

Ravno pred Vnebovhodom, približno k obedu, je prišel v Trnovo star tujec — visok, suh, zgrbljen, v sivi pomandrani čepici na šest rogljev, z gumbom v sredi, s sivo brado preko vseh prsi. Hodi in se važno podpira s palico. — Otroci so se nehali igrati, ko je šel starec mimo, začudeno so ga gledali: «Odkod je neki.» Nikoli niso videli podobnega starca.

Starec pa je šel počasi, kot da je premišljeval: v katero hišo naj stopi. Poleg Perepelkinove hiše se je ustavil in potrkal s palico na okno. Babica Gruša je prišla po dvorišču. Starec je ni videl in je pričel zopet tok-tok s palico po oknu.

— Kaj pa je?

Starec se je ozrl. Babica se je stresla, ko da jo je kdo sunil, pričela se priklanjati kakor jesenska veja:

— Svet... svetlost. A-a, ti moj bog! — Starec se je zasmejal.

— Si me spoznala? No, dobro je. Kje pa je tvoj mož? Skoči no ponj.

— Takoj, svetlost. Izvolite v hišo. Moj bog, mi pa smo mislili, da vas sploh ni več na svetu. Govorilo se je pri nas, da so vas, oprostite, ustrelili kakor psa. Kje pa je vendar vaša kočija?

Starec je zamrmral nezadovoljno, idoč po stopnišču pri vhodu:

— No, kočija. Bile so kočije ob svojem času, zdaj pa se vozim po lastnih podplatih. Le pokliči hitro moža.

Gruša je odhitela na polje, kakor da bi bila vsa mlada. Kakšen dogodek!

Filip je zagledal od daleč, da hiti njegova stara na vso moč in se prestrašil: ali je ogenj, kali?

— Kogà pa je? — je zakričal in ustavil konja.

Gruša je pričela mahati z roko: — Pridi hitro. Grof je prišel.

— Kakšen grof?

— Naš, Pjotr Semjonovič. Obrvi so kar zlezle Filipu na čelo.

— Kaj ti je, si znorela? Se je vrnil z onega sveta?

— Oh, brž. Čaka. Pojdi. Po tebi vprašuje.

In Filip je razumel po njeni razburjenosti, da je prišel zares grof. Pustil je plug, odpregel konja, ga zajahal in odhitel. Pa res je, stopil je v hišo, grof — živi in pravi — sedi za mizo in si gladi brado z roko prav tako, kakor v nekdanjih časih. Samo

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

nos mu je menda postal bolj rdeč in potem, glej no: oguljeno suknjo ima in stare čevlje, sam pa je ves siv kakor lunj. Zagledal je Filipa: — No, zdravo. — In mu je iztegnil roko. — Kaj pa tako gledaš, ali me nisi spoznal?

Tudi glas je isti, mrmra kakor poprej. Filip se je dotaknil z leseno roko grofove roke, v glavo in srce pa mu je stopila zadrega.

— Svetlost... — samo to je spravil iz sebe. Grof pa mu pravi preprosto: — Veš kaj, Filip, prišel sem po stari navadi naravnost k tebi. Stanoval bi rad poleti pri tebi. Hišo imaš veliko, rodbina je majhna, kaj bi stala hiša zaman prazna? Vzemi me na letovišče. Plačal ti bom dva červonca[1].

Filip ni odgovoril ničesar.

— Ne morem živeti brez rojstnega kraja — je rekel grof. — Kadar pride poletje, me vleče in nič ne pomaga. Prej sem se bal, zdaj se pa menda sme. Če že ne morem za sedaj v lastni dom, bom gledal vsaj od daleč, od vas, čez reko, na rojstno hišo.

Zdaj se je Filip zavedel: — Svetlost, saj mi... saj bomo itak veseli, če nas počasti vaša milost. To nam je tako veselje...

— No, o veselju rajši molčimo, toda glede najemnine... Rad bi ti plačal več, a ne morem. A dva červonca — toliko še imam.

— Kaj bi govorila, svetlost? Boste pač plačali, kolikor izvolite.

In Filip se je vzradoščen smehljal, v zadregi je stopical, kakor da ni vedel, ali sme v grofovi navzočnosti sesti ali ne. Babica Gruša pa je zunaj ropotala s samovarom. Če prav je grof, se vidi vendar, da je velik revež — čevlje ima prav take, kakor pastir Nikiška. Vsaj s čajem mu bomo postregli. — Če bi hoteli čajčka, svetlost? Prosim lepo, pa brez zamere, — se je pričela klanjati, pogrnila mizo z belim, najboljšim prtom.

— Z veseljem bom pil. Od postaje je precej daleč do vas. Truden sem.

Grof je sedél pri oknu, zraven okrogle mizice, neprenehoma si gladil brado, govoril mračno:

— Zet služi, ena hči služi. No, včasi pomaga kdo izmed starih znancev. Iz inozemstva pošiljajo. Živimo.

Filip je čepel zdaj na koncu stola ravno nasproti grofu, napeto poslušal, gledal valujočo grofovo brado, ne da bi trenil z očesom, sam pa je imel rdeč obraz, posèjan z drobnimi kapljicami pota — kot da je pravkar prišel iz kopeli. Vzdihoval je od časa do časa in očitajoče mrmral:

[1] Červonec je 10 zlatih rubljev; velja približno 260 Din.

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— O-oh, kaj so storili. Kaj so storili, sodrga!

Toda v vzdihljaju, v pohlevnem, spoštljivem smehljaju je bila nekaka neiskrenost, ko da se je skrival nekje globoko v srcu drug občutek: začudenje in veselje. Saj je res bilo nekako čudno, da je imel baš ta grof petnajst tisoč hektarov, graščino tik nad strmim bregom onstran rečice, ravno nasproti Trnovega, belo hišo s stebriščem. Kakšne konje je imel, kakšne rastlinjake, imel je celo lastno cerkev — zdaj pa sedi ves siv in raztrgan in za stanovanje prosi njega, kmeta Perepelkina. Kaj so storili! — In nenadoma se je spomnil: — Kaj bi govorili! Še meni, kmetu, so vzeli dva konja in kravo. Ti, pravijo, si imel pred revolucijo trgovino. Kaj sem hotel! Ni da bi govoril. Rop na celi črti. Kar pljunil bi človek.

— A-a, tebi so tudi vzeli? — se je razveselil grof. — Kako pa se je to zgodilo? No, povej vendar.

Pozno zvečer, po dolgem čaju in zelo dolgem pomenku, je spremljal Filip grofa na polje, daleč za vas. Šel je poleg njega kot enak z enakim. Nadaljevala sta svoj starčevski razgovor. Ko sta šla skozi Trnovo, so pohitele ženske iz hiš k vratom, pri oknih so se prikazovali kmečki bradati obrazi, vsi so gledali grofa molče, s široko odprtimi očmi. Ko pa je šel grof naprej, so vsi začudeno zašepetali: — Kaj pa so klepetali, da so pokončali vse grofe. Lej ga no. Kar primite ga, kdor hoče.

— A-a, to ti je red. Saj je živ, prav zares.

To noč nista mogla zaspati do jutranjega svita Filip in Gruša.

Čez kake tri dni je prišel proti večeru s postaje siromašen voz z grofovo prtljago. Na vozu, na rjavem usnjenem kovčegu je sedela nagubančena, naduta starka v črnem pomandranem klobuku. Ženske ob vodnjaku so si jo pazno ogledale, spoznale in pričele napol glasno govoriti: — To je ona sama, grofica sama. Lej jo, še zmeraj je ošabna, z vozom se vozi.

— Prej pa ji nobena kočija ni bila prav, noben konj zadosti dober.

Za vozom je šel grof Pjotr Semjonovič sam s hčerko in petorico vnukov. Tri deklice so plaho stopale poleg matere, dva dečka — bosa, suha in dolga kakor dve mladi žirafi, s ploskimi, nerodnimi stopali — sta korakala daleč zadaj. Iz hiš so pritekle kmetice, dekleta, deca. Molče so gledali. Starejše ženske so pozdravljale. In ko je šel voz mimo, so govorili v naglici, začudeni: — Joj, bosi so. Grofi so bosi. Filip se je tudi takoj pomiril, ko je videl, da je deca bosa.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— Nič se ne boj, stara, — je šepnil Gruši — vidi se, da so postali berači.

Kot prijazen gospodar je stopil pred hišo, da pomaga vozniku raztovoriti prtljago. Stari grof je pomagal ženi stopiti z voza. Gruša se je prištulila zraven — se priklanjala in spoštljivo podprla gospejin komolec. Grofica je rekla važno, skozi nos:

— To si ti, Agraféna? Zdravo. Kako stara si postala. In je sunila z roko Gruši v obraz. Gruša je razumela — poljubila. Spoštljivo in veselo je zapela:

— Gospa, svetlost, kakšna čast za nas. Moj Bog! Gruša in Filip sta vlekla v sobe culice in košare. Stari grof je prinesel posodo. Prtljage ni bilo dosti. Ko je šla Gruša drugič ven, je bil voz že prazen. Stari grof je plačal voznika. Pred sosednjimi hišami in na drugi strani ulice je že stala množica žen in dečkov. Gledali so molče, nepremično došlece in njih prtljago... Voznik je že odšel, Filip je že zaprl vrata, kmetje pa so stali še vedno zunaj. Govorili so napol glasno, ulica je postala skrivnostna kot cerkev.

— Da-a, vnuki mi rastejo, čas gre — je rekel grof Filipu, ko sta odšla na dvorišče. — Jakovu bo že kmalu petnajst let.

— Ali se kje uči, svetlost?

— No, kje bi se zdaj učil? Samo doma, za silo. Saj ni zdaj nobene pripravne šole. Kako je zdaj? Učitelji tajé Boga, zavrgli so stari pravopis... Ne, naj sedi rajši sedaj doma. Se bo učil kesneje.

Gruša je hitela pogrinjat mizo, prinesla posodo za čaj. Na ulici pod okni je bilo vse živo. Prvi so plaho prišli otroci, gledali skozi veje v odprta okna. Za deco — ženske. Množica je hitro naraščala. Vsi so gledali, poslušali, šepetali: — Glej jih, čaj pijó, kakor mi — reveži.

— Glejte, glejte, stara je oblekla progasto krilo.

— Pa še same cunje.

— Snoči sem pogledala, kakšne čevlje ima mlada grofica, pa so tako pošvedrani.

— A-a, lej no. Prej so hodili v zlatu, zdaj pa kar kažejo gole komolce.

— Vsa fasona je proč. Hi-hi-hi.

— No, bedak, kaj pa se režiš? Pri ljudeh je nesreča, ti se pa hehetaš.

Ljudje so prihajali še vedno. Stali so molčé, premišljali menda o izpremenljivosti človeške usode. Saj so bili prej grofi — petnajst tisoč hektarov posestva, hiša-palača se še zdaj beli ponoči

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

za reko — kar pojdi ven, pa jo boš videl —, kočije, konji, samih služabnikov je bilo čez petdeset, — zdaj pa pijejo čaj pri Perepelkinu.

Gruša je pometla kotiček v staji, kjer prenočujejo ovce, poklicala je sosedo Fedosjo, prenesli sta posteljo in mizo.

— No, čez poletje že vzdržimo tu, ne bo prehudo.

Fedosja je pogledala slamnato streho: — A, deževalo bo menda skozi.

— Ne bo. Zdržimo. Poleti je lahko. Poleti imaš prenočišče pod vsakim grmom.

Zasmejala se je zadovoljno: kakšne goste je dal Bog. Takim gostom se lahko odstopi prostor. Saj se je razburila vsa vas. Na ulici te ustavljajo ženske, vsaka izprašuje, kako in kaj.

Filip je bil tudi zadovoljen, dasi je bil strog kmet: čutil se je počaščenega, da ni šel grof k nikomur drugemu, temveč k njemu. Ali je malo lepih hiš na vasi? Vsak kmet bi vzel letoviščarje. Včeraj ga je izpraševal sam Dementij Petrovič, prvi bogataš, in še tako zavidno: — Se je že preselil tisti grof? No, to bo že prav zate. Če bo spet vse po starem, boš gotovo dobil nagrado od njega.

— Kakšno nagrado neki? — se je zasmejal Filip.

— Ne, zares. Saj tudi graščakinja Sičugova govori kmetom: «Ne bojte se, kmetiči, branila vas bom, če se kaj zgodi. Samo jesti mi dajte in piti.» Hranijo jo že tri leta. Zdaj jo napajajo s samogonom,[2] da bo prej crknila, ker je pričela preveč zahtevati. Zdaj leži pijana vsak dan.

Filip je prihajal domov šele pozno zvečer, tiho je zapeljal konja pod streho, da ne bi budil gospode, sam pa je zlezel v posteljo h Gruši. — No, kaj pa oni?

Še dolgo se je slišalo v temni staji nejasno šepetanje.

Prve dni je pomagala Gruša gostom pri kuhanju prostovoljno, potem pa je to postala navada. Vsak dan je pritekla zgodaj h Gruši v stajo najstarejša deklica Zoja — bela, z velikimi sivimi očmi. — Mamka Gruša, mama vas prosi, da bi prišli k nji.

Mlada grofica je pričela gospodariti. Petorica otrok, oče, mati — za eno samo preveč. Gruša je nosila vode iz vodnjaka, pomagala je. Potrebovala je dosti vode. Komaj je napolnila sodček — zvečer pa je že prazen. Kakor race pljuskajo. Kljub temu je pričela lezti v hišo umazanost že od prvega dneva. Gruša

[2] Strupeno kmečko žganje iz žita. Boljševiki so otvorili po letu 1914. zaprte žganjarne šele letos.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

je gledala s srčno boljó, kako blatna so postala takoj njena pobarvana, vedno tako svetla tla. Tudi pletene preproge so se videle kakor umazane cunje. «No, naj bo, bom že pomila, ko odidejo.» Mlada grofica je pomivala, snažila, drgnila, toda blato je neizprosno zlezlo noter. Zoja je tudi pometala s svojimi majhnimi ročicami po tri-, štirikrat na dan. Zato pa so privlekle druge deklice v sobe prahu in blata na svojih čeveljčkih — sobice so bile majhne in vse je postalo hitro umazano. Jean in Jacques, dva dolgina, oba vedno skupaj, sta privlekla polno kamenja, hroščev, kozarcev z žabami, črvi, založila in zastavila sta vsa okna. Pogosto sta se spričkala. Gruši se je zdelo: ta dva napravita več umazanosti kakor vsi ostali. — Nekoč je Gruša videla: Jacques je prinesel na dvorišče njeno balzamino, ki je rastla v steklenem kozarcu, stresel cvetko v gnoj in pričel brskati s palico, stresati zemljo ven. Gruša je zastokala, a ni rekla ničesar: gostje!

Gruša je snažila in pomivala. Od kraja prostovoljno, potem pa je morala. Rekli so ji: — Kadar pride čas, vam bomo že poplačali.

Zanemarjala je lasten posel. Treba bi bilo opleti krompir. Treba bi bilo pripraviti grede za zelje. No, pa kaj se hoče! Bo že šlo. Filip je vedno pritrdil: — Naj bo. Če bodo na vrhu, bodo že poplačali. Ne bodo nas osleparili.

— Pa kako čudno živé, Filja. No, prav nič ne vedo, kakor otroci so. Še krompirja ne znajo olupiti, kakor se spodobi: kože mu odrežejo kar za pol prsta na debelo.

— Pol prsta-a? — se je čudil Filip.

— Stara grofica pa noče delati prav nič. — Kar ustrelé me naj — pravi. — Bila sem grofica, pa tudi ostanem.

— Kaj pa stari?

— Stari pa samo vzdihuje, molči.

Res, Filip je opazil tudi sam: stari grof v belem, zakrpanem suknjiču iz sirove svile se je potikal ob rečici kakor strah ali prikazen, hodil daleč od Trnovega, zlezel na Dekliško goro, prav na vrh, sedél cele ure, gledal od daleč na reko in svojo graščino, nekaj premišljeval. Kmetje in kmetice so pravile:

— Toži se mu. — To pač ni sladko. Vidi, a ne more vzeti. — Težko je včasih gospodi. — Ne, fantje, jaz že ne bi hotel biti gospod.

Bogve kolikokrat so vprašali Filipa, ali ne ve, kaj gospod premišljuje...

— Kaj pa jedo? — je vprašal Filip svojo staro.

— Nič prida. Kruh, mleko in čaj.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— In meso?

— Kaj še! Saj nimajo prav nič!

*

Stara dva zjutraj nista imela prijetno: ovce so se zbudile ob prvem svitu, prišle k postelji, lizale noge, roke, obraz, prebudile Filipa in Grušo. Nerodno je bilo tudi jesti in piti v staji. Gruša je prinesla torej mizo pod vrbo v kotu dvorišča — tam sta kosila. Nekoliko nepripravno je bilo tudi, da hodijo mimo in gledajo od daleč grofi z grofiči. Stari grof je zaklical nekoč: Dober tek!

Seveda, takoj je videti pristnega Rusa starinske vzgoje. In Filip mu je naravno odgovoril: — Prosim k mizi, svetlost!

— Hvala — je rekel grof in šel v hišo.

Toda ta mali dogodek je bil začetek vsega. Kakor da je bil led prebit. Če sta sedla stara dva h kosilu, so bili grofovi otroci takoj zraven.

— Mamka Gruša, kaj ste skuhali danes?

— Danes zeljnato juho.

— Z mesom?

— Z mesom.

— Dajte še nam.

— Moj Bog, prosim, kolikor hočete, kar jejte.

Deklice so prihajale vedno znova. Stopicajo tam okoli, kakor da niti ne vidijo mize, Gruša pa jim že moli krožnik:

— Le jejte, a žlice imamo samo lesene.

Deklice pa so takoj pripravljene: — Svoje žlice prinesemo.

In so vedno prinesle. Tako je bilo po navadi. Kosilo na mizo, otroci pa se sukajo okoli kakor lačne mačke. Jacques kar kriči: — Zojka, zakaj si sedla na moj prostor? Proč odtod.

Zvečer pa pravi Gruša Filipu: — Treba bo kupiti mesa, ka-li? Kaj naj jim dam jesti?

— No, pa kupi. Bo že...

— Saj nam ne bodo preveč pojedli.

— Menda ne bodo... Toda zadnjič sem kar gledal: vsak poje za poštenega kmeta. Pa sem mislil, da niso vajeni naše hrane...

*

Ponoči je šel stari grof na dvorišče, stal tam kakor bel stolp v temi. Koncem vasi so kričala dekleta in fantje popevke. Besede se niso razločile — samo rezki, ostri glasovi. Živinska, sirova moč je donela iz njih. On se je domislil, kako so plesali pred mnogimi leti na istem kraju kolo, oče ga je peljal na praznik, kako so se jim klanjali takrat pijani kmetje, kako so peli. Menda so tudi

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

peli, ne tako kakor sedaj, temveč ubrano in nežno. Vse je narobe. Zdaj vlada namesto ubranosti sirova nasilna moč. Grof je zavzdihnil.

— Gospod, svetlost, dobrotnik — je zamomljal glas poleg njega. Grof je pogledal. V temi se je videl nekdo siv, nejasen. — Kdo je to? Kdo si?

— To sem jaz, svetlost, Pahomka Bezrukin. Dovolite, da pridem k vaši milosti.

— No, pridi, no. Kaj pa hočeš?

Zdaj je jasno: približa se bradač, prikloni se. Iz teme je zavohal grof topel, rezek, človeški duh.

— Oh, oh, po pravici rečem, ne upam se priti podnevi k vaši svetlosti. Glej — bi rekli — Pahomka hoče grofovske družbe. Ljudje so zdaj nesramni.

— Kaj pa hočeš od mene?

— Rad bi nekaj vprašal, svetlost.

— Kaj pa?

— Ali bo že kmalu izprememba?

— Zakaj pa si jo želiš? So ti mar tudi vzeli posestvo?

— Pretežko je postalo življenje. Sin mi dela krivico. Ne spoštuje me. In pomoči ni nikjer.

— Tak ti gre slabo?

— Pa še kako slabo, svetlost. Ni da bi prestal. Prej sem bil gospodar v hiši, zdaj pa ne smem niti ust odpreti. Pa ne samo meni, vsem starejšim se godi slabo.

— Jaz pa sem mislil, da ste zdaj vsi graščaki.

— Kaj bi mlatila prazno slamo, svetlost. Kakšni graščaki? Živimo, pa prosimo boga smrti. Kaj, ali bo kmalu izprememba?

Grof je obmolknil in pomislil: — Sam pričakujem, stari. Menda se bo vse povrnilo, mislim pa, da ne kmalu. Le poslušaj, kako kričijo vaši fantje! Kdo bi jih zdaj spravil v oje?

Pahom je zavzdihnil in zamrmral: — Pa dekleta, dekleta so postala še hujša kakor fantje. Sodni dan se bliža.

— No, kar se tiče sodnega dne, se menda motiš, za nas pa je menda res blizu — to je brez dvoma.

Starca sta obmolknila, poslušala:

— Potemtakem nimam pričakovati ničesar?

— No, zakaj? Pričakovati moramo. Ne vem samo, ali bomo dočakali?

— Poginila je Rusija.

Zdaj je stal Pahom poleg grofa, ni se več klanjal, nepremično je gledal vanj. — Poginila je Rusija — je ponovil togotno.

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— Kaj pa ti je? Saj živiš vendar v lastni hiši?

— A kaj mi koristi hiša? — je rekel jezno Pahom. — Nisem več gospodar v svoji hiši. Ne samo, da mi sin dela krivico, še vnuk mi je predvčerajšnjim rekel: «Bedak si, ded.» Ta je lepa, kaj? Govorili pa smo baš o vaši svetlosti.

— Kako pa to?

— Rekel sem jim: pod grofom smo dobro živeli — še lesa smo dobili včasih za stavbe, pa tudi najemnina ni bila visoka. Pričel sem računati, res je — vsega je bilo manj — najemnine in davkov. Glejte, sem rekel, kako dobro smo imeli pod gosposko. Oni pa mi pravijo — bedak... To bi mu bilo treba pripomniti, svetlost.

— Kaj pripomniti?

— No, kadar bo pač izprememba, vsaj pod šibe naj bi prišel takrat...

— Misliš, da bo kaj zaleglo...

Obstala sta v nesoglasju, nezadovoljna drug z drugim.

— Hudo je življenje, svetlost. Poprej je bilo pri vas za rečico razsvetljeno, bila je godba. Zdaj pa — ti le sokomolci[3] — lomijo drevesa, ne verujejo v Boga. Nesreča je to.

— E, kaj bi govoril.

Stala sta oba stara in zgrbljena. Po ulici pa so šli v gruči dekleta in fantje. Kričali so pesem ob rezkem cviljenju harmonike. Videlo se je, da neka težka sila lomasti proti starcema...

*

— Tukaj čepi ta čuk. Pa pojdem malo poklepetat ž njim. Ko je bil bogat, nismo smeli niti blizu. Zdaj pa sedi kakor naš ded — čepi in kljuje z nosom.

Z nerodnimi pijanimi koraki je stopil fant h grofu — slišalo se je, kako so drsali pošvedrani škornji po cesti. Potem se je začul glas:

— Dober dan, vaša svetlost. Čepiš?

Grof ni odgovoril.

— Ali čepiš, vprašam? Kaj molčiš? No, pa čepi in molči, le molči kakor kupček govna na cesti. Molči. Kaj bi zdaj počel drugega, molčati moraš. Stopil je bog gadu na rep.

Grof je vstal in molče šel noter.

— Stoj! Kako smeš oditi, če hočem govoriti s teboj? Čuješ? A-a. — Aljóška je pričel grozno preklinjati pod grofovimi okni.

[3] Namesto «komsomolci», člani protiverskega «komunističnega Sojuza Molodeži».

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Kmetovo zmerjanje se je čulo od enega konca vasi do drugega. A nihče ni prišel, da bi ga odpeljal. Končno so se odprla vrata, nekdo v belem je stopil ven z vilami v roki, se približal in sunil Aljoško s pestjo v vrat. Aljoška je padel in pričel pomirjevalno mrmrati iz prahu: — Ampak, dędek Filip, kaj ti je, za božjo voljo? Zakaj bi se prepirala? Mar si se najel temu grofu za lakaja?

Filip je spet udaril Aljoško in rekel:

— Če ne pojdeš, mrha, te prebodem z vilami. Slišiš?

*

Na dan svetega Elije je bilo žegnanje. Na ta praznik so se pripravljali ves teden. Vsaka hiša je kuhala brago[4] in žgala samogon. Ženske so letale druga k drugi.

Maša še ni bila končana, a na vasi se je že pričelo petje, na trgu se je zavrtel vrtiljak, zaigrale harmonike. Dekleta, fantje, otroci so zbežali iz cerkve na sejem. Grofova rodbina je bila vsa v cerkvi. Ženske so jim prepustile prostorček ob steni. Jean in Jacques sta sicer utekla na sejem sredi maše. Ko se je maša končala, je bila pijana že vsa vas. Mlada grofica je rekla staršem po francosko, ko sta prišla iz cerkve: — Ali ne pojdemo rajši po ovinku?

Stara je ponosno vzdignila glavo: — Zakaj pa še to?

— Vse je pijano. Neprijetno je.

Stara nista odgovorila ničesar, molče sta šla naprej, mlada grofica z deklicami jima je sledila.

Množica jim je gledala naravnost v obraz, ko da bi bila začudena. Nenadoma se je dvignilo nekje sredi gneče žvižganje, smeh, tuljenje: — Lej jih... kako lete. Vsule so se psovke. Dekleta in fantje so gledali v zadregi in izzivajoče. — Capinska gospoda gre. Narazen!

Stara sta stopala z visoko vzdignjeno glavo, za njima se je prerivala skozi množico mlada grofica. Deklice so se plašno stiskale k materi. Nekdo izmed množice je vrgel stari grofici v hrbet melonino skorjo. Zaslišali so se ogorčeni glasovi: — Zakaj razgrajaš? Ti, slišiš!

— Molči, podrepnik gosposki!

— Jaz, da sem podrepnik!

Pričel se je prepir. Nenadoma se je razleglo nekje v bližini divje kričanje: — Joj, na pomoč!

[4] Domače sladko pivo.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Množica se je drenjala tja in takoj pozabila na grofovo rodbino. Tam je razbijal pijani Miško Vorobjov hišo žolnirke Ustinje, ker mu je postala nezvesta. Podrl je plot in ga privlekel na cesto. Zdaj je vlekel iz zemlje podboje. — Že so korakali mimo s harmoniko pojoči fantje, a se niso zmenili za Miško. Na sejmu so se čuli cvileči glasovi orglic.

Pred hišo je čakala na grofe Gruša v novem sinjem sarafanu, z belo svileno ruto na glavi. Morala je vedeti že, kako je spremljala grofa množica. Očitajoče je dejala: — Tako pretepaški so postali ljudje! Joj, takšni pretepači.

Sedli so k čaju in takoj se je razleglo po ulici divje, pijano tuljenje: — Spla-ta-tó-ór![5] Ubijem te!

Gruša je razlagala v zadregi: — To je Vanjúša Volčkov, očeta gre pretepat. Pozimi sta si bila razdelila posestvo, pa menda krivično. Vanjka je zameril. In zdaj, pomislite, gospa, kadar je praznik, gre k očetu. «Ti si» — pravi — «splatatór, ubijem te». Lastnemu očetu pravi to, pomislite.

Vsi so se prestrašili, bogve zakaj. V naglici so pozabili svoj čaj, ko da se boje: zdaj — zdaj pridrvi pijana ulica na dvorišče in zakriči iz tisoč grl: — Splatatór!

*

Letos je bilo dosti gob. Postalo je navada, da je odšla zjutraj vsa grofova rodbina s košarami v gozd. Vabili so tudi Grušo. A Gruša jih je spremila samo dvakrat v početku, da bi pokazala prostore, potem ni hotela več: — Nimam časa, svetlost, res nimam kdaj, gospa. Vrt mi da posla, na polju je dela . . .

Saj je šla tudi od kraja samo, da bi jim pokazala cesto: — mogoče bodo vendar manj nagajali na dvorišču. In res jih je bilo manj videti. Jean in Jacques sta odhajala že na vse zgodaj. Toda domov sta prinašala mlade kragulje, grlice, zajčke. Ko sta prinesla prvič zajčke — sta pozabila v gozdu Grušino košaro in košek.

— Kje?

— Izgubila sva. Lovila sva zajčke, košare pa so ostale neznano kje.

— Prvi jo je izgubil Jacques — je rekel Jean — svojo košaro sem jaz izgubil šele potem.

Jacques se je razhudil in zakričal bratu: — Molči, sodrga!

Stara grofica malo da ni pala s klopi od strahu.

[5] Eksploatator.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— Jacques! Kakšne besede?! — je zakričala v strahu. — Moj Bog, saj se ne sme tako prepirati! Cel kmetavs si postal! Kakšne besede!

— Kakšne neki, mama stara! Nič posebnega. Tukaj rabi vsak ta izraz — sodrga.

— Molči!

— Kaj bom molčal! Če sem ga oštel s sodrgo, saj je on res sodrga, vaš mili Jean. Ukradel mi je kos žemlje. Pošteni ljudje tega ne delajo.

— Pravim ti — molči!

— Vi molčite, če vam je drago!

Hitro je vstopil stari grof in molče udaril Jacquesa s palico. Udaril je še. Pridušeno je siknil:

— Ven, podlež! Ubijem te!

Stari grof je menda zapazil, da gospodarjema nekaj ni prav: Gruša ne hiti več pozdravljat, kakor poprej. Filip gleda mračno. Tudi sam je postal bolj molčeč in nezaupen. Vedno je hodil, kakor od kraja, vsak dan po obrežju, gledal od daleč na svojo nekdanjo graščino. Hodil je daleč v polje, sedél tam kakor beli kamen sredi zelenega žita dolgo in nepremično, dremal in premišljal. Kmetje so se razburjali:

— Kam neki hodi? Kaj ogleduje tam?

Potem so se pomirili: — Svoje življenje pregleduje. Naj hodi.

Vsi so zapazili, da ne gre stari nikoli za reko, v svojo nekdanjo graščino, kjer so se ves dan slišali rezki glasovi sovjetskih otrok.

Do kmetov je bil nezaupen in mračen. Če pa je pričel kdo govoriti, je rad odgovarjal. Vpraševal je takrat tudi sam — pazno in vztrajno, ko da bi vohunil. Kmetje so se bali govoriti odkrito. Bogve kaj hoče. Prilizovali so se mu za vsak slučaj.

Filip je pripovedoval zvečer na klopi sosedom o razgovoru z grofom in vsi so se smejali.

— Lej ga no, čapljo dolginsko! Vedno vprašuje in pozveduje, ali si žele kmetje graščake nazaj ali ne.

— Kaj hoče, rad bi spet dobil graščino.

— Nikar naj ne misli, da jo bo dobil.

— Stari je še precej vljuden. Mlada pa sta naravnost razbojnika. Da bi poginila, hudiča.

— Če se res povrne car, bodo spet nad nami. Tedaj nam bodo zasolili.

— No, pa takrat bomo tudi mi... spet bomo naredili revolucijo.

— Ali bi jih ne pobili rajši précej? Psom pasjo smrt!

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— Molči, bedak, kaj blebetaš?

— Stara pa... u-u, ta je od vraga. Prav taka živina je ostala, kakršna je bila. Na Grušo kar kriči: «Ne smeš sedeti v moji navzočnosti. Jaz sem grofica». To ima Gruša za to, da jih redi in jim streže, kakor le more.

— Kaj se hoče, živine so.

— Samo mlada, ta je videti človek.

— Noseča je spet, pravijo.

— Zo-opet? Katerikrat? Pričakovala bo potemtakem že šestega? Ta ti je plodovita — kakor popova žena.

— Ali pa svinja.

— No, beži, no. Se sme tako govoriti o noseči babi?

— Saj ni baba, grofica je.

— So morebiti grofice narejene drugače?

V resnici je edino mlada grofica uživala nekoliko ljubezni pri kmeticah. Prihajale so k njej zvečer na klop, ko so zvedele, da pričakuje. Začetkoma so stale spoštljivo, potem so sedle na tla poleg klopi, ker se niso upale sesti zraven. Če ni bilo poleg malih deklic, hčerk grofice, so govorile o nosnosti, o svojih ženskih skrbeh, in pogovori so bili prisrčni, iskreni. Zato so menda ljubile kmetice mlado grofico...

Zato pa sta postala Jacques in Jean prava groza za vso vas. Poskušala sta jahati mlade žrebičke, plašila sta črede živine, lazila sta v grah, otresala zelena jabolka. Kmečka deca ju je podila in tepla. Oba brata, koščena in dolga kakor dve mrhi, sta se potikala po vasi in gozdu, kakor da sta iskala, kje bi se dalo kaj razbiti, polomiti, podreti. Nekoč, ko so natepli dečki Jeana, je Jacques zakričal:

— Le počakajte, požgal vam bom vso vas.

Kmetje so se resnično bali, da ne bi brata zanetila ognja: — Kaj pa jima je? Vseeno bi jima bilo, hudičema! — Sam vrag ju je prinesel.

Minulo je Preobraženje — to leto je bilo toplo in solnčno, kmalu pride Uspenje[6] — čas bo misliti kmetu na letni obračun. Grofi pa še ne mislijo na odhod.

— Moj bog, kdaj pa že? — je stokala Gruša.

Ob žetvi, ko potrebuje kmetica miru in moči, je občutila, kako se je letos utrudila s svojimi stanovalci.

— Še malo potrpi. Saj bo kmalu.

— Tako sem izmučena.

[6] Praznik matere božje dne 15. avgusta.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Filip se je nasmejal: — Ali se spominjaš, kaj si pravila v začetku? «Kakšna čast za nas.»

— Kdo pa je vedel, da bodo taki!

— No, zdaj se nam vsi smejejo. Pravijo, da smo bedaki — ne napodimo jih in denarja ne zahtevamo.

— Kakšnega denarja? Kar sama bi jim plačala, da bi odšli.

Teden dni pred Uspenjem je bil Filip na polju, sejal je ozimino, nenadoma je zagledal Grušo, kako teče po stezi kakor mlado dekle.

— A-a, kaj pa ti je? Kaj se je zgodilo?

— Pridi brž. Grof te kliče. Oditi hočejo...

*

Nihče ni spremil odhajajočih. Samo, ko se je že voz dvignil v klanec, je stopila Gruša na prag in pogledala za njimi. Zadaj so šli Jacques, Jean in deklice, ki so se čez poletje še bolj razcapali. Grofica in stari grof sta šla zraven na eni strani voza, Filip na drugi. Stara grofica je sedela na vozu. Gruša je jezno gledala za njimi:

— So se vendar pobrali... cigani...

In nekaj se ji je zasmililo. Ali ti tam? Ali njena opustošena hiša?

C. Golar / V goricah

Od Mure odtrgal oblak se je škorcev,
v Jeruzalem družba se je napotila —
jasnine in solnca iz polnih je korcev
nebeška jesen na gorice razlila.

Ocvetel med trsjem že mak je rdeči,
in zdaj zažarela je loza in brajda —
na težki, bleščeči se grozd in dehteči
čebelo poslala ocvela je ajda.

Glasno od klopotcev odmevajo grički,
donijo veselo, zamolklo, počasi,
skrivnostno in mirno med listi jim čričkí
odpevajo v solncu s sanjavimi glasi.

Po mejici mlada se deklica šeta,
objestnim, nevabljenim gostom se smeje
in s trto in grozdjem si čelo opleta
in gleda za škorci v sinjine brez meje.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Vprašanje avtonomnosti in heteronomnosti pa je treba ponoviti spričo pristnosti estetskega čuvstva. Tudi estetsko čuvstvo ima lahko svoj izvor v faktičnosti lastnega objekta (predmetno pojmovanje «vrednote» to omogoča!), ali pa v psiholoških činiteljih. Veber pokaže, da veljajo tudi za sfero esteskega čuvstva prej navedeni primeri heteronomnosti. Kjer izvira pristnost estetskega čuvstva iz takih činiteljev, tam smo zopet pred nepravilnim, heteronomnim čuvstvom («estetska nekritičnost»!), kjer pa iz faktičnosti lepote, tam pred pravilnim, avtonomnim. Ker pa je faktičnost lepote zavisna od faktičnosti irealnega lika, ki je záse dana z avtonomno pristno predstavo irealnega lika, sledi, da je pristnost estetskega čuvstva le tedaj avtonomna, pravilna, spoznavna, če sloni na avtonomni pristni predstavi irealnega lika in izvira glede svoje pristnosti le iz nje (torej preko nje iz faktičnosti lastnega objekta [lepote]). Tako vidimo, da pride do pojma estetske pravilnosti, nepravilnosti, estetske norme preko avtonomije in heteronomije predstavljanja irealnega lika.

Kakor pokazano, tvori princip lika center Vebrovega estetskega sistema in združuje v rezultanto enotnega estetskega problema množico različnih, od tradicije ločeno obravnavanih estetskih vprašanj. Videli smo tudi, da dopušča princip lika dvojno motrenje, psihološko in predmetno. S te strani pa vede ta princip končno do estetike, ki vpošteva ne le zgolj psihološko, temveč tudi predmetno izhodišče, ki ni enostransko psihološko, ne enostransko zgolj objektivno usmerjena.

Dr. N. Preobraženski / Nova Rusija

6. I. Babelj.

Tudi I. Babelj spada med tiste, ki so sprejeli revolucijo kot elementaren vihar. Pisati je začel že pred vojno, sedaj pa je pesnik neumljivo groznih rdečih vojakov. Vrednost kratkih Babeljevih črtic je v krepki besedi, dialogu. Naše literarno-zgodovinsko merilo nima nič skupnega z ono «revolucijsko zavednostjo», po kateri presojajo pisatelje sovjetski kritiki. Pripomnim torej, da prehajajo včasih Babeljeve žive barve v nedostopno sirovost. «Linija in barva» je najboljši vzgled njegove satire.

7. A. Rémizov.

Odlomek iz Remizova je satira na «prigovarjanje» Kerenskega in na sovjetski teror. Aleksej Mihajlovič Remizov živi kot emigrant v Berlinu. To je starejši pisatelj, ki je močno vplival v formalnem oziru na vse mlajše pokolenje od A. N. Tolstega in E. Zamjatina do «sopotnikov revolucije». Remizov je lepopisec in pravljičar, zaljubljen v bogastvo starega ruskega jezika, ne-

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

izprosen sovražnik «bedastih» novotarij. Ima svojo pot, ki zahteva globoko poznavanje narodne povesti in pesmi, on čuje kot nihče drugi skrivnostne glasove vznemirjene ljudske duše, občuti podzemeljsko valovanje in bobnenje. Marsikateri izmed Remizovih učencev je zapadel v ujetništvo besedne godbe, mojster sam pa vedno obvlada svoje simbole. «Kancelarius» velike opičje zbornice «čuva luč tudi v časih, ko se zdi nepotrebna ljudem» (besedilo opičjih izkaznic). Političnih sporov Remizov ne pozna, teror obsoja, a ljubi «vse literarno gnezdo» vseh, ki hranijo «rusko ognjeno dušo v besedi». (Ščegolev je znani historik ruske revolucije.) Izmed številnih del Remizova je treba posebno omeniti «Petelinčka» (1905—1922), tragično revolucijsko povest. Ta nudi najlepši vzorec «besednega rezbarstva» (za katero je odlikoval kancelarius tudi E. Zamjatina), hkratu je nežna slika ljudske, oziroma otroške duše, katero tako dobro pozna pisatelj.

I. Babelj / **Linija in barva**

Aleksandra Fjódoroviča Kerenskega sem prvič videl dvajsetega decembra leta tisoč devet sto šestnajstega v obednici sanatorija Olila. Seznanil naju je odvetnik Zacareni iz Turkestana. O Zacarenem sem vedel, da se je dal obrezati v svojem štiridesetem letu. Veliki knez Peter Nikolajevič, izobčeni brezumec, pregnan v Taškent, je cenil prijateljstvo z Zacarenim. Ta veliki knez je hodil nag po ulicah Taškenta, oženil se s kozakinjo, prižigal sveče pred Voltairovo podobo kakor pred Jezusovo sliko in je osušil neskončne ravnine Amu-Darje. Zacareni mu je bil prijatelj.

Tedaj — Olila. Deset kilometrov od nas so sijali sinji graniti Helsingforsa. O, Helsingfors in moja srčna ljubezen! O, nebo, pretakajoče se nad obrežjem in odletajoče kakor ptica!

Tedaj — Olila. Severne cvetke tlé v vazah. Jelenovi rogovi se šopirijo po mračnem opažu. V jedilnici diši po smrekah, po razkošnih prsih grofice Tyszkiewicz in po svilenem perilu angleških častnikov. Pri mizi poleg Kerenskega sedi vljuden krščeni žid iz policijskega departementa. Desno kraj njega je Norvežan Nickelsen, lastnik kitolovca. Na levi je grofica Tyszkiewicz, prekrasna kakor Marija Antoinetta.

Kerenski je zaužil tri sladke jedi in šel z mano v gozd. Mimo naju je zbežala na smučeh freken Kirsti.

— Kdo je to? — je vprašal Aleksander Fjodorovič.

— To je Nickelsenova hčerka, freken Kirsti — sem rekel jaz, — kako je lepa...

Potem sva zagledala voznika, starega Johanesa.

— Kdo je to? — je vprašal Aleksander Fjodorovič.

— To je stari Johanes, — sem rekel jaz, — iz Helsingforsa vozi konjak in sadje. Ali ne poznate kočijaža Johanesa?

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— Jaz poznam tukaj vsakega, — je odgovoril Kerenski, — a nikogar ne vidim.

— Ste kratkovidni, Aleksander Fjodorovič?

— Da, kratkoviden sem.

— Treba vam je očal, Aleksander Fjodorovič.

— Nikdar.

Tedaj sem rekel z mladeniško živahnostjo:

— Pomislite, vi niste samo slepi, vi ste skoro mrtvi. Linija, božanstvena črta, vladarica sveta, vam je ušla za vedno. Midva hodiva po čarobnem vrtu, v nepopisnem finskem gozdu. Do zadnje ure ne bova spoznala nič lepšega. In — glejte — vi ne vidite zledenelih in rožnatih zobov slapa tam ob reki. Vrbažalujka, ki se sklanja nad slapom — vi ne vidite njene japonske rezbarije. Rdeča debla smrek so posuta s snegom. Zrnati blesk roji po snegu. Pričenja z mrtvo linijo, ki se oklepa drevesa in je ovenčan na površju, ki je valovito kakor linija Leonardova, z odsevom žarečih oblakov. In svilene nogavice freken Kirsti in linije njene že zrele noge? Kupite si očala, Aleksander Fjodorovič, rotim vas...

— Otrok, je odgovoril, — ne izgubljajte besed. Petdeset kopejk za očala, to je edinih petdeset kopejk, ki jih bom prihranil. Jaz ne potrebujem vaše linije, ki je nizkotna kakor resničnost. Vi ne živite nič boljše kakor profesor trigonometrije, jaz pa sem obdan s čudeži v slednjem zakotju. Pokaj mi bodo pegice na obrazu freken Kirsti, če lahko slutim v tem dekletu, dasi ga komaj razločim, vse, kar hočem slutiti? Kaj so mi oblaki na tem zanikarnem čuhonskem nebu, če vidim ocean, valujoč nad mojo glavo? Kaj so mi linije — če imam barve? Ves svet je zame velikansko gledališče, v katerem sem jaz edini gledalec brez daljnogleda. Orkester igra predigro tretjega dejanja, oder je od mene oddaljen kakor v sanjah, srce se mi širi od navdušenja, jaz vidim škrlatni baržun na Juliji, lilasto svilo na Romeu in niti ene napačne brade... In vi me hočete oslepiti z očali za petdeset kopejk.

Zvečer sem se odpeljal v mesto. O, Helsingfors, zavetišče mojih sanj...

In Aleksandra Fjodoroviča sem zagledal pol leta pozneje, v juniju leta sedemnajstega, ko je bil vrhovni poveljnik ruskih armad in gospodar naše usode.

Tega dne je ostal Troijcki most razdeljen na dvoje. Putilovski delavci so korakali, da napadejo arzenal. Tramvajski vozovi so ležali ploskoma po ulicah kakor poginuli konji.

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Zborovanje se je imelo vršiti v Narodnem domu. Aleksander Fjodorovič je imel govor o Rusiji-materi in ženi. Množica ga je hotela zadušiti s strastmi svojih ovčjih kožuhov. Kaj je v naježenih kožuhih videl on — edini gledalec brez daljnogleda? Ne vem. A za njim je stopil na tribuno Trocki, nakremžil ustnice in rekel z glasom, ki ni dovoljeval nobenega upanja:

— Tovariši in bratje...

A. Remizov / Rž

— Povejte mi, Jakov Gavrilič, kje bi lahko dobil rži?

— Počemu pa vam bo?

— Veste, vedno dobivamo oves namesto kruha, naveličal sem se že; rženo kašo bi napravil rad. J. A. Rjazanovski tudi uživa tako kašo kot delikateso. Pravi, da je sicer težko prebavljiva, a drugače dobra kaša.

— Treba bo na trgu povprašati, če se ne...

Jakov Gavrilič je knjižen človek, lastna trgovina — nove knjige in stare, vse, kar želite — o, tudi on razume ta posel: Jakov Gavrilič je prvi pristopil h geslu: «brez aneksij in kontribucij!»

— Jakov Gavrilič, dajte, preskrbite mi jo, prosim. Jaz nisem v teh krajih domač: pred menoj imajo povsod nekak strah. A glede tobaka...

— Iz te moke ne bo kruha, s tobakom ne morem, ne kadim, zaradi rži pa se že potrudim.

Izbral sem po zunanjosti najlepše knjige, katere sem imel — še knjige mora dati človek! — odštel mi je zanje Jakov Gavrilič denar v sovjetskih tisočakih, zvezal knjige, da jih lažje natovori na sanke, in poslovila sva se.

— Na svidenje, Jakov Gavrilič, hvala vam lepa!

— Na svidenje, sluga sem! Do prihodnje nedelje.

Jaz pa še enkrat njemu, za njim:

— Ne pozabite na rž!

*

V nedeljo sem zopet izbral najlepše knjige po zunanjosti. Po obedu je prišel Jakov Gavrilič, vzel knjige, a namesto tisočakov — zavitek rži.

In tedaj, ko sem presipal rž v škatlo in zložil papir — vsak papirček je namreč velika dragocenost in se ne sme kar tako vreči proč! — vidim neke znake v zamorski pisavi ali v glagolici, in sem odložil listke. Zvečer pa je prišel P. E. Ščegolev — «naj-

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

starejši knez opičje velike proste zbornice!» — razpredla sva nekak literaren pogovor, stopil sem k policam, da bi poiskal neko knjigo, on pa je vzel «mehanično», kakor vedno, z mize vprav te dvomljive lističe — —

— Odkod, pravi, imate kaj takega?

— Kaj je tam?

— Saj je to vendar po opičje!

— To je čudež! Je res po opičje?

In sva se vsedla oba, da pretolmačiva te znake — v zamorski pisavi ali glagolici — opičje: «poročilo opičjega odposlanca opičjemu velikašu».

*

«— — hitim ti poročat, prijatelj moj, da so se razmere v velikem belem cesarstvu strašno izpremenile: vsi ljudje so prišli iz živinskih staj in so razglasili, da so človeki, a zraven so pričeli raztresati nesnago po trgih in ulicah in zatrjujejo, da pomeni splošna nesnaga istinito prostost. Njih voditelji so govorili, da se je treba odreči vsakemu nasilstvu, ker je to edino sredstvo, prepričati ljudi, zaradi tega ni hotel nihče nikogar ubogati. In vsakdo je pričel delati, kar je hotel. Ti veš, da imamo pri nas, v opičjem carstvu, prostoizraženo anarhijo, a podvržena je strogim pravilom in ustanovljenim oblikam, katerim se vsakdo pokori popolnoma prosto. Na primer, pri prehodu čez reko, recimo — primejo vsi drug drugega za rep in na ta način priplava vsa vrsta na drugi breg. Vsakdo razume, da se ne more drugače prepeljati, ker bi sicer utonil. A slabotni otroci gredo čez kar po živem mostu spletenih opic. Pomisli, pri ljudeh — teh nadutih bedakih! — je povsem drugače: s sedanjim početjem si ne olajšajo, temveč otežkočijo življenje, ker povzročajo v imenu svobode vsa mogoča nasilstva in vsakogar prisilijo k poslu, ki ni zanj. Posebno smešno je bilo nam, izobraženim opicam, da so pisatelji strgali led po ulicah in raztovarjali barke z drvmi. Ne, jaz se ne bom nikdar ponižal do tega, da bi kdaj hotel postati človek, kakor je o tem sanjala moja stara mati, ki je bila sužnja pri nekdanjem baronu von Pfifergangu v mestu Štumbenburgu. Zdaj se nam kaže nasproten pojav: najuglednejši izmed ljudi se z veseljem odrekajo svojemu človeškemu dostojanstvu, prestopajo v naše vrste in postajajo podaniki velikega Asike. Treba je povedati resnico, izpremeniti se iz človeka v opico ni tako težko, če se tudi

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

ni lahko odreči predsodkom, na katere je vezana ohola človeška pasma. A opičje prednosti, če pogledamo trezno, so nedvomno višje od človeških — —»

*

«Opičja izkaznica nadomešča vizume vseh držav in nudi neomejen vstop v gozdove, polja, močvirja in brloge vse zemeljske krogle.»

Pričujoče izpričevalo je dano vitezu opičjega reda (ime) kot potrdilo, da ima omenjeni vitez opičjega reda neomejeno pravico prekoračiti, prevoziti in preleteti vsako mejo in poljubno stražo, ki so postavljene po človeških «svobodoljubnih» zvezah, da ni vezan z nobenimi obvezami in prisegami in nikomur ničesar ne dolguje — prost je, da stori, kar hoče, in misli, kar mu pade v glavo, pod pogojem, da varuje svoj rep.»

(Iz knjige «Vzvihrana Rusija», 1919—1920.)

France Bevk / Beg pred senco

(Nadaljevanje)

Naslednje dni sem obiskal hišo z levjo glavo nad vrati pogostokrat. Prinesel sem knjige s seboj, sedeli smo na verandi, ženski sta šivali, jaz sem se učil ali sem čital. Kadar so mi oči pogledale iznad knjige, sem ujel Lojzin pogled. Njena roka je vbadala, njen pogled je izpod obrvi pazil name.

V enakomernem pustem življenju tistih dni je bila Lojza svetla točka, okoli katere se je plaho nizala moja misel. Vabila me je ulica, opojni, s pesmijo in ljubeznijo prepleteni večeri, niso me izvabili.

Ob večerih, kadar se mi ni mudilo domov, sem glasno čital. Dolge, sentimentalne povesti, ženski sta imeli solzne oči.

Kadar sem nehal, je dejala gospa:

«Vidite, kakšen talent imate, pa ste ga hoteli zapraviti z ženskami.»

Te nezmiselne besede so me udarile in nisem vedel, kaj naj rečem. Lojza me je pogledala z zanimanjem.

«Ali ni lepše, da ste tako? Kdaj bi že morali biti tako!»

Ženska hoče moža z žensko naturo. Opravljati vsa tista malenkostna opravila, s katerimi ji lepša življenje in krajša čas. Poleg tega je s svojo besedo hinavčila in lagala.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Dr. N. Preobraženski / Nova Rusija

8. I. Bunin.

Iván Alekséjevič Búnin (roj. 1870, biva zdaj kot begunec v Parizu), je največji sedaj živečih ruskih pisateljev. Leta 1915. so izšli kot priloga znane «Njive» njegovi zbrani spisi. Od leta 1909. je Bunin častni akademik Oddelka ruskega jezika in književnosti Petrograjske akademije znanosti. Tega najvišjega odlikovanja sta bila deležna razen Bunina samo še A. Čehov in M. Gorki. Po prvi knjigi pesmi (1900) se je Bunin ločil od «modernih» simbolistov. Že leta 1898. je izšel njegov dovršeni prevod Longfellowega indijanskega epa «Hajavata», ki je napravil velik vtis. Vendar se je pričelo glavno Buninovo delovanje šele pozneje po večletnem «neusmiljenem» pregledovanju lastne duševnosti. Del njegovih povesti je nastal tudi pod vtisom dolgih potovanj po Italiji, Balkanu, Cejlonu, Egiptu, Mali Aziji. Na Cejlonu se vrši dejanje «Bratov» (1919), zanimivih po svojem panteizmu in zavesti neznatnosti naše kulture pred licem velike uganke življenja in smrti. Buninove «staromodne» pesmi v vezani obliki so polne krasnih prepevov budističnega in muslimanskega Vzhoda, ki ga pesnik zelo ljubi in pozna kakor tudi rusko narodno pesem.

Znana krilatica F. Stepuna o «zadnjem boru, ki še šumi kakor nekdanji posekani gozd», velja samo zunanji estetiki Buninovega ustvarjanja, liričnemu čuvstvu ruske narave, ki jo je kot zadnji podedoval od Turgenjeva, L. Tolstega, Puškina. Kot dovršeni poznavalec ljudskega jezika ne pretirava Bunin svoje umetnosti, kakor delajo radi najmlajši sovjetski pisatelji. V «Gospodu iz San Franciska» (1914) ne dela pri Buninu njegov velečastni, sintetični jezik nič manjšega vtisa kakor sama povest o nenadni smrti bogatega Amerikanca, a pisateljeve slike so polne globokega simbolizma in vsakdanji dogodek se povzpenja do neminljivega filozofskega vprašanja o zmislu življenja — vse to pa ne obtežuje zunanje klasične arhitektonike. Kot neusmiljeni, realistični opazovalec je vplival Bunin na marsikaterega izmed onih, ki ne bodo sami nikdar priznali, da stojé pod «akademičnimi vplivi». Površna označba «parnasovec» nikakor ni opravičena pri Buninu in velja kvečjemu za njegove preproste epske in lirične pesmi, kjer gre to razpoloženje večkrat na račun narodne poezije. V ruski literaturi ostane Bunin predvsem kot strasten in žolčen poznavalec «tisočletne beračije, nevednosti in sirovosti» ruskega kmeta. Njegove povesti: Suhodol, Vas, Nočni razgovor (okoli 1910) imajo zgodovinski pomen preloma, ker so odpravile dosedanji stoletni sentimentalizem, v duhu katerega so slikali najrazličnejši pisatelji ubogo, a trpečo in tiho «sveto Rusijo». «Črne, sirove, neresnične» Buninove slike so izzvale svojčas vihar ogorčenja. Nekoliko skeptično jih je vzprejel tudi Čehov, katerega melanholična duševnost je tako različna od Buninove. «Svetlih dobrih barv niso hoteli videti.» Treba je poudariti, da je izvirala ta obtožnica ne iz «gosposkega studa», temveč iz «nejasnega strahu za bodočnost domovine... Žalibog, zdaj se mi ni treba opravičevati,» piše Bunin v predgovoru k berlinskemu ponatisu svojih povesti (Krik, 1921). Buninova brezstrastna filozofija je včasih bolj smotrena kakor prepričevalna, strahote njegovih kmečkih povesti so tu in tam nekoliko narejene, a o razredni nestrpnosti ni govora. Sovjetski kritiki po nedolžnem napadajo Bunina za njegovo plemsko pokolenje. Našel je

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

svetle strani tudi v mračni kmečki duši in obsodil je lastne plemiške prednike (v kroniki «Suhodol») z isto neusmiljenostjo, ker niso ohranili svojega izročila, se odrodili zaradi istih pristno ruskih posebnosti «slovanske duše, ki je tako usodno ločena od splošnočloveške duše».

Kot neizprosen sovražnik boljševikov je zapustil Bunin Rusijo leta 1920. Sovjetski kritiki radi poudarjajo, da so pisatelji-emigranti odtrgani od domovine, da piše Bunin samo «stvari, ki bi lahko bile napisane pred desetimi leti». Bunin odgovarja, da je odnesel Rusijo s seboj. Umetnost ni primorana, da bi sozvanjala z revolucijo in «Solnce mrtvih» emigranta Šmeljova mu je tisočkrat boljše delo kakor vsi spisi sovjetskih pisateljev Babelja, Lidina, Piljnaka, Sejfulina (ki so se tudi pričeli učiti pisati pred vojno). — V prognanstvu je izdal Bunin že tri zbornike povesti in pesmi z lepo in tragično «Mitino ljubeznijo» na čelu. Iz te zadnje knjige, ki je izšla lani v Parizu, je vzeta tudi predelana črtica «Tovariš Čuvar». — Leta 1921. je govoril Bunin na protestnem zborovanju ruskih beguncev o nravstvenem propadanju Rusije pod sovjeti. Navzoči Anglež, čestilec Bunina, je vprašal: «Ali je gospod iz San Franciska boljši od njih?» Ne vem, kaj je odgovoril pisatelj, a lahko bi odgovoril, da ni bistvene razlike med komunističnim materializmom in materializmom po Buninu obsojenega amerikanskega miliarderja. Tu kakor tam pogrešamo idealizma. V obeh primerih je življenje samo sredstvo za nakopičenje moči in oblasti, naj se to godi v imenu kapitalizma ali njegovega uničenja.

Iv. Bunin / Tovariš Čuvar

Povest N. N.

Imel sem tedaj dvajset let, živel sem pri svoji sestri na njeni graščini v Orlovskem. Kot se živo spominjam sem potreboval še eno polico za knjige. Sestra je rekla: — No, pa pokliči Kóstina . . . — Zvečer je prišel Kóstin, sprejel naročilo. Razgovorila sva se, se pozanimala drug za drugega in postala kmalu tako rekoč prijatelja.

On je bil moje starosti. Razen podedovane obrti — njegov rajni oče je mizaril takisto — je imel še drug posel. Kot samouk je premagal abecedo in dosegel, da je prišel kot učiteljev pomočnik v šolo, ki jo je zgradil poleg cerkve moj svak, dà — se celo preselil tja in pustil v rojstni hiši na vasi svojo mater, starejšega brata in sestro, ker se je že sramoval kmečkega življenja, razen tega pa še zato, ker ga je starejši brat, dober gospodar, miren in razsoden človek, imel za popolnega norca. In res, bil je precejšen čudak. Bil je visok in čeden, nekoliko je jecljal in imel, kakor mnogi jecljajoči, obraz dekliške barve in vsak hip je zardeval. Bil je sploh izredno plah in neroden, nikakor ni mogel delj kakor sekundo gledati drugemu v oči, če je govoril z njim. Takoj se je videlo, da živi v nekem svojem lastnem svetu, da ga na tihem grize neka izredna častihlepnost, strašna občutljivost in mučna zavist do vsega na svetu, iz katere je nedvomno

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

izvirala druga njegova čudna lastnost: neumorna, naravnost idiotska radovednost in opičje posnemanje.

Videti ga in govoriti z njim, je bilo prav za prav mučno. On ni govoril, le nemo je spraševal venomer. Ves njegov razgovor je obstajal iz neskončnih nagajivih in podrobnih vprašanj: kaj, kako in zakaj? S slastjo je popravljal vsak odgovor in takoj stavil naslednje vprašanje. Prime ti kakšno reč, ki jo je vzel v delo, v popravilo ali jo je že naredil in prinesel, ogleduje jo pazno, otipava, gladi s svojimi velikimi rokami — in vas muči: natanko poizveduje o vsem, na karkoli je slučajno naletel pogovor, ponavlja z začudenim in zadovoljnim smehljajem odgovore in, seveda, niti za trenutek ne podvomi, ali mu je to treba vedeti ali ne. Zraven pa je sveto verjel čisto vse, karkoli se mu je reklo. Nekoč sem se pošalil, — v Ameriki hodijo vsi z glavo navzdol, še lasje jim visijo dol: on se je veselo začudil, ponovil in veroval. Sploh šale ni razumel in tudi ni občutil.

In od jutra do večera, vsako prosto minuto se je učil česa, neumorno posnemaje kakor opica: najsi zagleda karkoli, naj izve karsibodi — on se uči vse, posnema vse in vedno brez nadarjenosti, četudi dokaj točno. Česa vsega ni znal! Popravljal je ure in harmonike, moje kolo in trgovčev glasbeni avtomat, vezal je knjige in izdeloval piščalke za vabo prepelic, na tihem se je učil igrati pastirsko piščalko in pisal je pesmi... Vsega se niti ne morem spomniti.

Seveda, pil ni, ni kadil — v tem oziru se je umaknila njegova opičja lastnost onemu ženskemu značaju, ki mu je bil tako lasten in je, mimogrede povedano, delal dokaj neprijeten vtis: oblačil se je gizdalinsko skromno — tenke škornje, mestno suknjo, vezeno srajco, čisto novo kapo —, nosil je zmerom celó žepno ruto. V rokah je imel vselej železno palčico.

Šola je stala poleg cerkovnikove koče. O velikih praznikih so kmetje, ki so prišli k maši, čakali na službo božjo, kadili in se vedno v tej koči živahno pomenkovali. Kóstin je tja prihajal prvi in pazno poslušal vse, kar se je govorilo, sam pa se vendar ni mešal v pogovor, sedél je ob strani, nekaj pazno ogledoval — valjar za testo, likalnik, škrbasto sekiro — in prikrival na ustnih komaj viden zadovoljen smehljaj nad kmečko neumnostjo in klepetavostjo.

Jaz sem prihajal k njemu večkrat zvečer: on je vedno doma in vedno nekaj pridno dela. Medlo gori svetiljka na mizi, on pa sedi in se grbi poleg nje. Rusko srajco ima prepasano s svilenim, čopastim trakom. Obraz mu je čeden, suh in okrogel, oči so bel-

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

kasto zelene, lasje svetlorumeni, namazani z oljem in počesani, s poševno prečo mu padajo v čopu na čelo. Zagleda me, prijazno oživi in prične takoj izpraševati, lahko jecljaje in ne da bi pogledal v oči. Včasih vzame z mize zvezek in ga poda:

— Nnekaj novih. Ppreberite in obkritizirajte. Jaz razgrnem in berem:

Razposajeni potoček v polje beži
enega srečnega imenovanja,
komaj plavač se not' potopi,
a že je zginil kar brez spoznanja.

— To je spet akrostihon?

— Akkrostihon. Bere se: reka.

Dobro se spominjam, kako sem prišel k njemu zadnjič.

Bilo je pozno jeseni, usodni dnevi zanj in záme — zdaj zdaj se je bilo treba odpeljati v mesto na nabor. Prišel je praznik kazanske Matere božje, ostal je samo teden dni najine prostosti. Zgodaj, ob prvem svitanju, sem šel, kakor se spominjam, k maši, stopil k cerkovniku: še brli lučka, koča je nabito polna prazničnih deklet in kmetic, kmetov in vsa zakajena kakor skedenj, kjer suše snope; kmetje kriče, kmetice in dekleta, onemogle od smeha, pa neprestano gledajo na klop kraj peči, šepetajo in se naslanjajo druga na drugo; predmet zasmehovanja je — kakor navadno — Kóstin; on pa sedi, povešaje oči, in nekaj ogleduje; na glavi ima visoko sivo ovčjo kučmo, čez škornje nove visoke galoše, oblečen je v nov topel kaftan iz črnega sukna, obraz mu je rdeč od zamere, a na ustih — smehljaj... Zvečer pa sem se odpravil k njemu v šolo. Blato je bilo strašno, tema kakor v rogu. Od zgoraj je na drobno pršelo iz megle. Šel sem skozi vrt, kakor da sem bil slep, občutil sem le eno — temo, jesensko toploto, toplo dišečo gnilobo vlažnih dreves, njih skorjo in ščegetajoči vlažni prah na obrazu. Končno je megleno zabliskala spredaj belkasta lučka — znana svetiljka na mizi poleg okna v šoli — samotna, edina luč v vsi vasi, ki že davno spi mrtvo spanje. Kóstin je mirno sedel pri delu — z očitnim veseljem je lepil tenke plasti furnirja na desko za šah. Na njegovo delo pa je gledala topo in čudnoveselo z bleščečimi očmi kavine barve v šolski klopi ob zidu sedeča majhna ženica s kodrčki na izbočenem čelu, mlada cerkovnikova žena, — ženica, ki bi ne bila nápek, če bi ne bilo njenega brezpomebnega noska z zajčjimi majčkenimi nozdrvmi. Nisem se počutil dobro, kazal sem se brezbrižnega in šaljivega in pričel govoriti o tem, kar me je mučilo — o poti v mesto. A na moje skrajno začudenje, Kóstin sploh ni delil mojih čuvstev: njega je nasprotno zelo zanimala in torej veselila ta pot.

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— O, ne, — je rekel, z vnemo nadaljujoč svoje delo in zavoljo tega skoro brez jecljanja: — jaz bi menda ppričel prositi, če me ne bi vzeli. Upam, da bom prišel na vsak način na Poljsko. Dva koraka do Ppariza.

In nenadoma je dodal, kimajoč proti svojemu molčečemu in samo topo smehljajočemu se gostu:

— Tale me tudi objokuje, ker je neumna. Pravi, — zaljubila se je. A vv kakšnem ozziru bi me mogla zanimati?

Ženska je zardela na vso moč, prišla v zadrego in odgovorila z ganljivo nerodnostjo:

— Če bi vsaj ne lagal tako neumno! Ti si mi res prav potreben!

On se je samo brezbrižno nasmehnil.

Teden dni pozneje sva se odpeljala z njim ponoči na postajo, na vlak ob šestih. Vzel sem ga k sebi v voz. On me je mirno spraševal vso pot o vojaški službi v drugih deželah, voz pa se je zibal v temi in megli, nevidni konji so pljuskali po mlakah, se spotikali v luknjah, polnih vode in blata. Ob postaji se je pričelo težko in mrko svitanje, približala so se in stopala iz teme motna hladna drevesa na kolodvorskem dvorišču. Spominjam se, da sva dolgo čakala na vlak. Končno se je prikazal oddaleč v mrliško-bledi megli jutranjega svita beli, težko in gosto se valeči dim, nato črna lokomotiva, ki je počasi priplavala iz meglenega morja jesenskih polj ... In bogvedi čemu se spominjam še: poleg onega voza, v katerega sva šla, je bil jetniški voz z železnimi mrežami v kvadratnih okencih, in poleg enega okenca je stal, se oprijel mreže z rokami v okovih suhljat starec s ščipalnikom na zakrivljenem nosu, z rdečimi trepalnicami; in ta ščipalnik se je zdel jako čuden v zvezi z jetniško kapo, s sivo cunjo brez senčnika ...

A v mestu je bila velikanska množica kmečkega ljudstva, ki je šlo z glasnim in nemirnim govorom po sredi ulice, poleg deželne uprave, kjer so sprejemali novince, pa je stala ves dan gosta tolpa, in kaj vse je bilo v tej tolpi! Jok, tulenje, glasno obžalovanje, kriki sprejetih, ki so divje in obupno vili svoje harmonike, — vse to divje in grozeče komedijanstvo, v katero oblači ruski človek z naslado svoje gorje, da ga na nek način razžge v sebi. A v naborniški dvorani prav od vrat pri vhodu, ki so se vsako minuto odpirala, v katera je pihala ledena vlažnost, pa tja do uradne mize, odkoder je donel izredno zvočen zoveč glas vojaškega načelnika, se je vila strašna vrsta golih teles — kratkonogih, suhih (a vedno trebušatih), kredastih, z rjavimi izpuščaji od ščurkovih pikov na ledjih, tam, kjer je vsakdo imel zarezo od stalno stiskajočega roba spodnjih hlač. Jaz in Kóstin sva se pre-

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

rila naprej in se tudi pričela slačiti. Vojaški načelnik, ki je stal za mizo, v krogu komisije, pred srebrno piramido z razpelom, me je hitro pogledal in posebno zvočno nekaj zakričal. Bil je mlad, lep, stisnjen v uniformo, do vrha poln energije; kratki njegovi lasje so se vili v kodre, dolgi kodrasti brki so štrleli naprej, svetle oči so mu osvetljevale obraz z bedečim ognjem. Kóstin, ki je sedel in sezuval škorenj, je obstal in me, ves rdeč od napenjanja in razburjenja, vprašal, z veselim šepetom:

— Ta pa je za ppoglavarja?

Uro pozneje so ga sprejeli. A pol meseca pozneje sva se ločila — in za dolgo časa, za celih dvajset let. Srečala pa sva se vnovič takole:

Bila je jesen devetnajstega leta. Naša armada je ravno zapustila K. Jaz sem iz nekih vzrokov za nekaj časa zaostal in se skrival, kakor je šlo, v obleki najzanikarnejšega kmeta. A mesto se je že napolnilo z boljševiškimi oblastmi in uradi, s prihajajočimi armadami in vozmi, in čekisti, z nekim tovarišem Čuvarjem na čelu, so že poslovali in niso držali rok križem. Ledenega solnčnega dne sem šel nekoč po glavni ulici. Pustil sem za sabo stolnico, gledajoč goli mestni vrt, ki se je črnil naproti nje, potem sem šel vzdolž po hodniku nekdanjih uradnih hiš z razobešenimi rdečimi zastavami. Pred temi uradi se razprostira dolg trg, kjer drži cesta pod hrib proti mostu čez reko. In tedaj, ta trenutek, ko sem ravno prišel do vrat nekdanje sodnije, je priletel izpod hriba in zadrvel v polnem skoku naravnost proti meni majhen konjeniški oddelek, za njim pa — dolg, mogočen, siv avtomobil. Vse to se je prikazalo tako nepričakovano in se tako hitro znašlo ob vratih, da sem nehote obstal. Iz avtomobila pa je že skočil ta čas visok človek v beli kučmi, v krasnem častniškem kožuhu z belim ovčjim ovratnikom in v izredno gizdalinskih častniških škornjih. Njegov bledi, mačji obraz z rumenimi brki se je razživel po hitri vožnji, belkaste oči — široko odprte. Pogledal je — in naglo zbežal k meni.

— Nnikolaj Nikolájevič, vvi? — me je hitro vprašal s pretrganim dihom in postal živo rdeč do oči.

In ne da bi mi dal odgovoriti in z mučnim jecljanjem je dodal:

— J-jaz sem, Kóstin-Čuvar. In ssem čul o vvas... Tak mi že — opprostite!

Obrnil se je k dvema baškircema, ki sta sedela s puškama v rokah v avtomobilu in jima zakričal, med tem ko je sam stekel skozi vrata:

— Na vrrt!

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Odpeljala sta me s hitrim korakom, ne da bi me preiskala, čez trg na vrt in čez vrt — na strm breg k reki ter zakričala:

— Hrbet proti reki!

Postavil sem se, hipoma privlekel revolver iz žepa kaftana, oddal strel naravnost v mongolsko butico, ki je stala na levi, in sem še tisti hip padel s hrbtom naprej s strmine navzdol. Druga butica je oddala name strel, nato pa zbežala zmedena nazaj, po pomoč. Zlomil sem si roko, a se vendar rešil.

KNJIŽEVNA POROČILA

SLOVENSKA DELA

Daniel De Foe: Robinson Crusoe. Za slovensko deco priredil Vladimir Levstik. V Ljubljani 1925. Ig. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 161.

Od prvega svojega štiva v rani mladosti se dobro spominjam sv. pisma stare zaveze v bohoričici, Odisejevih lokavosti v Staretovi zgodovini, najbolj pa uspelega Parapatovega Robinsona. Še sanjalo se mi ni tedaj, da je spisal to izvrstno delo prodajalec nogavic Daniel Foe, ki ga je oče mesar hotel poslati v semenišče. Vrnivši se iz političnega pregnanstva domov, se je avtor leta 1687. začel imenovati Defoe. Ker pa se je bavil bolj s politiko nego s trgovino, je moral v kratkem bežati iz Londona zbog dolgov, ki pa jih je pozneje poravnal s kraljevim darom. Zaradi zabavljice na versko nestrpnost je bil obsojen na debelo globo in sedem let ječe. Trikrat mu je bilo stopiti na sramotni oder, ki pa mu je prinesel nezaslišano slavo med narodom. Spuščen po devetih mesecih na svobodo, je pričel izdajati prvi ljudski list «Review». Z njim si je pridobil tak ugled, da so izdajatelju poverili razne politične naloge, n. pr. osnovanje državne in trgovske pogodbe med Anglijo in Škotsko. Po kesnejših razočaranjih se je Defoe posvetil pisanju prostonarodnih povesti kakor tudi pustolovskih prigod, od katerih je «Kapitan Singleton» prednik angleškim pomorskim romanom. Priletni Defoe je preminul 1731. od žalosti, ker najstarejši sin ni maral roditeljem nakazovati določene letne vsote od podedovanega imetja. Sam pa je osrečil na tisoče in tisoče otrok s čudovito usodo Robinsona Krusovca (1719), ki se čita v vseh kulturnih jezikih. V prvih dveh sto letih so n. pr. Nemci obelodanili okrog sedemdeset robinsonad. J. J. Rousseau je visoko čislal to vzgojno berilo za mladež, z enakega vidika je pedagog Campe predelal «Robinsona mlajšega». Čar knjige je v tem, da je pisec toli preprosto na svojem brodolomniku ponazoril razvoj vsega človeštva. Sila goni samotnega otočana od izuma do izuma. Najprej biva v jami, nato v koči, celo v hiši in na pristavi. Ko se mu pridružijo še drugi ponesrečenci z razbite ladje, osnuje državico. Evo vam poti od trogloditskega lovca do poljedelca in državotvornega grajána!

V svoji materinščini poznate že več predelav Robinsona, pričenši s Cafovo. Zadnja je vsekakor največja in najboljša, opremljena s prikupnimi Šubičevimi slikami. V gladki govorici nam je prestavil Vl. Levstik bremenskega Kreutznaera kot tržaškega Kruzovca — prikladneje bi bilo Križniča ali podobno, samo da bi bil potlej prehod v angleško obliko težji. Ako pa je puristični prelagalec zamenjal menda zbog kakofonskega korena domačo srajco z belokranjsko košuljo ali švabske škarje z nožicami

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Vsevolod Ivanov je ugleden član leta 1921. ustanovljenega pisateljskega krožka «Serapionovih bratov». To ime izvira od junaka znane načelne povesti E. T. A. Hofmana, kjer kaže ta mojster fabule in presenečenja vso dozdevnost tako zvanega «nedvomno resničnega sveta». J. Zamjatin jih je učil pisati «z 90odstotnim črnilom». Bratski pozdrav se glasi: «Težko je pisati!» V zunanjem oziru spada V. Ivanov med pokolenje Bjelega in Remizova. Ta premerjeni, izumetničeni «slovanofilski» slog tvori nasprotje presekani, kinematografski «zapadnjaški» prozi (kakor smo videli n. pr. pri Ehrenbergu). Preobilna stepna eksotika je bila na kvar prvim povestim V. Ivanova. Pisatelj ima tudi nekaj ostrega in estetskega Remizovega opazovanja. V pričakovanju, da ga ustrele, si je n. pr. zapomnil, da je kri na snegu «kakor obledeli, od moljev razjedeni baržun».

Vsi mladi sovjetski pisatelji slikajo revolucijo kot nevzdržen elementaren preobrat, a vsakdo drugače.

Vsevolod Ivanov je ustvaril s svojimi 25 leti predvsem slike, strašne in slepe v svoji hipnozi «revolucijske množice». Njegove povesti iz let komunističnega terorja in strašne lakote (Dete, Povratek Buddhe i. dr.) kažejo včasih več krutosti nego duševne analize, zato pa imajo dragocen zmisel za fabulo in razvoj dejanja. V «Votli Arapiji» so popisani ljudožrski prizori iz leta 1921. in vzbujajo v svoji grozi nepozaben vtis brez slednje jokavosti in pretiravanja. Bolj šibke so postave idealnih komunistov (n. pr. v romanih «Sinji pesek» in «Barvni vetrovi»), a to je splošen pojav. Literatura ima preveč srca in razuma, da bi smatrala vso rusko sedanjost samo kot pogreb kapitalizma. Če bi hotela opevati komunizem, bi se morala odreči vsaki duševnosti, pozitivnemu ustvarjanju. Sicer so komunistični voditelji pri Ivanovu nekoliko sorodni junakom M. Gorkega, obdani od sibirske stepe in lastnih junaštev v vojni z belimi. Radi tega so bolj živi kakor plakatni Ehrenbergov komunist v «Nikolaju Kurbovu» z «livarno v očeh in vrelo krvjo pod kurilnico v srcu», ki nežno kakor vitez svoji dami šepeta stroju «moj dinamo!»

Vsevolod Ivanov / **Povest o sebi**

M. Gorkemu.

Ni je večje žalosti, nego govoriti o sebi.

I.

Nad Karakorumskim skalovjem (nekoč je stal tam šotor Čengiz-khana) sta zdaj pesek in veter. Tja sem šel z vetrom tudi jaz. Šel sem mimo. — Vse bo minilo, a za žalostjo se razcveta veselje kakor neobsežen cvet. Vsako pomlad zraste trava, vsako jesen lete žerjavi v Egipt.

II.

Sedem let nisem videl očeta in poleti 1918. leta sem ga videl zopet. Stopil mi je naproti pred šolsko ograjo, nasmehnile so se mu ožgane ustnice nad suhim koščenim životom. Žalostno je otipal iz vreče narejene hlače in se razjokal. Imel je tak obraz, kot da je jokal sto in sto let.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

A v mojih možganih ni njega in ni veselja. Spominjam se zadnjega dneva pred begom iz Omska: šli so vozovi po prašnih soparnih ulicah, naštel sem jih sedemdeset in šel sem proč. Ljudje so rekli: Čehi so jih postrelili.

Nemara so jih postrelili ali pa so bili ubiti v boju... Peljali so jih zjutraj zarana, v naglici, na mrtvece je legal in se zopet otresal ž njih rožnati irtiški prah in isti prah je bil na meni. Tudi jaz sem mrtvec, samo da sem utekel.

Mati ima tesno prepasan, kvišku štrleč trebuh in njen obraz je obledel kakor jesenska trava. Tiho me gleda in vpraša:

— Kako pa ti je ime zdaj?

— Vasilij, odgovorim jaz.

Ona prestrašeno molči: jaz imam tuje ime in tuj priimek. Zadaj za njo se smeje z nerazločnim idiotskim smehom brat moj, Paladij: tenkorok in tenkonog z velikanskim, napihnjenim trebuhom (on ima razširjeno vranco, malarijo in bogve kaj še), očesno jabolko je sinjevkastosivo, zenica pa mu je rumena.

— He-i-hee... se smeje skozi nos in cvileče. Mati skriva mojo vojaško puško, zašito v pernico. Oče, Vjačesláv Alekséjevič mu je ime, mi kaže v naglici za zimo nakopičena živila, in od spodaj navzgor, gledajoč mi pod obrvi (jaz sem za glavo višji od njega) pravi:

— Saj se bomo pretolkli, Vasilij Semjonič, a?... Koliko imen imaš ti, bogat človek si, a...

III.

Trije dnevi so cveteli v dišavah kozaških poirtiških vasi: v dišavah gnoja, debelorepih, kakor slad kislosladkih ovac, slanih luž v suhem trsju...

Šel sem na lov. Imel sem deset nabojev, natrpal sem celo vrečo divjih rac, en naboj pa sem pozabil vzeti ven. Zvečer, ko sem sedel pod skednjom in pisal svojo povest, si je izmislil Paladij šalo, nameril na očeta in sprožil petelina.

Oče je obležal poleg mize, na debeli platneni srajci debela strjena kri: ves naboj mu je šel v vrat... Skozi okno so letele na kri sinje muhe, padale na obraz, ki je še drgetal.

Pozneje je čepel brat v kuhinji na tleh in snažil rozine za pogrebno jed. Kadarkoli sem vstopil v kuhinjo, mi je ponujal:

— Vsevolod, češ rozin, glej, kako so debele, a... Moje ustreljene race so tudi prišle prav za pogreb. Jedli so jih čopasti Kozaki, grozili, da bodo kaznovali kar sami, se križali in s pre-

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

klinjanjem obračali glave stran od preperelega Paladijevega smehljaja.

Materi pa so govorili: — Najbolje bi bilo, če se odpeljete, prijatelji,... ta tvoj sin namreč... bog si ga ve... saj je častil oče, Vjačeslav Aleksejič namreč, saj je častil carja.

In spet sem pobegnil.

IV.

Stepa. Sinje dišave peska. Velblodovi odpadki. Po peščenih gredah saksaul, edini grm v puščavi. Na saksaulovem drevescu kragulj. Perje kraguljevih prsi je zmečkano, zlepljeno — levi se.

Na vozu sedita mati in brat Paladij. Mati se zove Irina. Ob straneh ceste so posekani brzojavni drogi, kosi žice — velika Semireška proga. Po grmovju pa vise — človeška črева. Posušila so se, veter in kragulj šušljata z njimi. Tenke suhe strune iz človeških črev... kdo bo znal igrati na teh strunah?

— Kozaki imajo vojno s priseljenci zaradi zemlje. Če ujamejo kozaki priseljenca, mu razparajo trebuh in mu navijejo črева na palčico. Oni pa se smeje, ne more prenehati, ti pa vlečejo črева iz trebuha... in oni kar umre od smeha.

— Kaj pa priseljenci?

— No, tudi ti love in navijajo. Na eni strani ceste obešajo tedaj črева priseljenci, na drugi pa Kozaki. Lej, koliko jih je.

Od Čengizovih Mongolov, od Tamerlanovih Turkmencev je prevzel kristjan navado, sušiti na solncu presmešna človeška črevesa. Znojljivi kratkonogi Moskoviti so se naučili tega od poševnookih.

...Spredaj se vije dolga, dolga karavana Kirgizov. Nemazani vozovi škripljejo, počasi korakajo velblodi in Kirgizi ne gledajo nas, temveč gredo trdovratno proti zapadu. Ko jih prehitimo, se zdi, da nimajo oči: siva mrena, podobna umazanemu platnu.

Mati mi pravi: — Pred kugo beže.

— Kam?

— Kdo ve. Nemara na Kitajsko, nemara v Indijo. Tega še sami menda ne vedo. Žreti nimajo kaj, pa beže.

Pesek in zgoraj bogve čemu — nebo. Rumenkastosinje kakor pesek. Po grmovju vise kakor dozorelo stročje tenki trakovi črevesa.

Za nami zadaj se počasi pomikajo, skoro ne da bi dvigali prah, Kirgizi, velblodi, vozovi. Molče in ne vidijo ničesar. Gredo.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Tudi mi gremo. Molčali bi radi, a ne smemo: jaz vem, kam gremo, a mati se boji onega kraja, kamor grem, in onih ljudi, h katerim grem. Zatorej hitiva govoriti, najprej ona, nato jaz, a za njenim hrbtom, z ozko vezeno šarasto preprogo na plečih se tiho cvileče smeje Paladij. Čimdalje prihajamo, tem glasneje in bolj cvileče se smeje: — He-i-ee...

V.

Dan pozneje in še dva dni pozneje, zjutraj in zvečer venomer isto: pesek, grmovje, Kirgizi. Velblod je poginil Kirgizom in so ga pustili, ko da še opazili niso. Na vozu je troje otrok, pustili so jih tudi, ni prostora, kamor bi jih preložili, in tudi ni moči. Nato pa je zlezla z enega voza ženska in zaostala za karavano.

— Kdo je to?

— Mati.

Ustavil sem konja. Stopil sem k vozu. Kirgiziči s široko odprtimi suhimi ustnicami so dihali v stepo. Kirgizinja je čepela poleg, umazana ruta ji je zlezla z glave in lasje so ji dišali po konjskem potu.

— Umreti hočejo... Lej, ne vode ne kruha. Jaz sem dejal:

— Treba jih bo vzeti na voz.

— Saj konj že tako težko vleče.

— Skrinjo vržemo proč.

Sklonil sem se h Kirgizičem in jih hotel dvigniti v naročje. Kirgizinja je priplezala, oprijela se otrok in siknila:

— Kite-er*... pojdi... pojdi...

Prigovarjal sem ji, razlagal. Ona je nakremžila usta, praskala po pesku in mi sovražno gledala noge. Nenadoma je skočila in me oprasnila po obrazu s svojimi dolgimi višnjevimi nohti.

Mati jo je zgrabila za lase in vrgla v pesek. Spopadli sta se, se praskali, pretepali druga drugo in jaz ju nisem mogel ločiti. Brat na vozu je mahal s tenkimi rumenimi ročicami in se smejal kakor podgana: He-i-hee.

Kirgizinja z otroci je ostala. Mati je sedla zopet na voz poleg brata, plašno je gledala proti zapadu in molčala.

Od peska se je dvigal suh in sinji duh. Nad brzojavnimi drogi je krožil orel z razcefranimi prsi. Grmovje. Velblodi. Večeri.

Ni je večje žalosti, nego govoriti o sebi.

...In ni večjega veselja.

---

* Proč.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

služil tudi drugje kaj? Vse, kar sem si želel, je bilo to, da bi ostal še dalje «Zvonov» sotrudnik in pa da bi pač svoje najboljše stvari objavljal v «Zvonu».

No, naposled se je zravnalo med nama vse zopet tako, da javnost niti slutila ni, kake divergence so bile nastale med nama.

Navedeno pismo je tudi zaradi tega zanimivo, ker veje iz njega navzlic krepkemu poudarku, s katerim uveljavlja Cankar v njem svoje prepričanje in svoja načela, vendar le tudi nekaj tiste lastne mu rahlo- in nežnočutnosti, ki nam pri mnogih njegovih spisih tako dobro deje. Zakaj jaz nisem niti povoda imel, da bi bil kdovekaj užaljen, niti nisem zaslužil tolike hvaležnosti, kakor mi jo izreka v tem pismu.

Dr. N. Preobraženski / Nova Rusija

10. Konstantin Fedin.

Konstantin Fedin je eden izmed «Serapionovih bratov», ki smo jih že omenili. Oče je hotel narediti iz njega trgovca, sin pa je končal gimnazijo s tem, da je pobegnil od hiše «po Volgi v čolnu s petimi rublji ter lovskim nožem v žepu» in se ni vrnil, dokler mu ni dal oče dovoljenja za nadaljnji študij. Obiskoval je potem univerzo v Moskvi, začetek vojne pa ga je našel v Nürnbergu na Bavarskem, kjer je «siromašno živel, se učil nemščine in pasel lenobo». Na povratku so Fedina prijeli in tako si je moral služiti kruh kot «Zivilgefangener Nr. 52» s petjem v potujočem opernem zboru. Po prevratu 1917. se mu je posrečilo vrniti se domov «med tolpo brezrokih, šepastih, jetičnih, umirajočih» nekdanjih ujetnikov. Postal je komunist, rdeči konjenik, in se udeležil meščanske vojne, pozneje pa je pustil politiko. «Moja revolucija se je menda končala, zdaj imam težko knjižno polico in pišem». (Literarni zapiski, Petrograd, 1922.) Zdaj biva Fedin v Petrogradu. Natisnil je poleg treh knjig povesti («Raztrgano srce», «Ledina», «Ana Timofejevna») in zgodovinske dvodejanke «Bakunin v Draždanih» še roman «Mesta in leta». Roman je imel uspeh in nudi zanimivo sliko dveh različnih dežel, Rusije in Nemčije, pod istimi udarci (revolucija po izgubljeni vojni). Kritika hvali slikovitost dejanja, a splošni konstruktivizem (glavna naloga Serapionovih bratov) se menda ni posebno posrečil: vodilna nit se izgublja sredi obilice epizod. V zunanjem oziru piše Fedin akademično, pravilno ruščino brez modnih pretiranosti. Ostal je zvest realizmu. Povest «Vrt» (iz zbornika «Ledina», Petrograd, 1923) nudi lep vzorec tega realizma; povest je bila odlikovana s prvo nagrado vsakoletnega natečaja petrograjskega «Doma literatov». Vrtnarjeva drama dobiva v njej poleg osebnega tudi širši pomen usodnega srečanja dveh pokolenj. Pod sedanjimi razmerami bi lahko zaključil Fedin dejanje s prerokovanjem novega, še lepšega vrta novih ljudi, a moramo mu biti hvaležni, da ni pokvaril s tem obrabljenim zaključkom rahle ubranosti svoje povesti, kakor se je to že zgodilo številnim drugim pisateljem.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

K. Fedin / Vrt

Vedno, kadar je cvetel vrt, so naraščale vode. — Vrt se je pričenjal na griču in se polagoma spuščal po pobočju proti obrežju, kjer se je plot razširil in so se v vrsti posedle po deško pristrižene vrbe. Skozi goščo njih vejevja je žarel zlati ornat vode, vrh njih pa je ležala bleščeča struna: to je bila morda reka ali nebo ali tudi zrak — nekaj breztelesnega in slepilnega.

Više gori ob reki se je pričenjal drugi vrt, za njim tretji, četrti.

Na drugi strani se je razprostirala poljana, ki jo je sekal neglobok jarek, njegove žlebove pa so zakrivale vesele javorjeve mladike.

S tem je bilo kraljestvo zaključeno. Zadaj je počivala ledina s plešami pelina in kovilja, z vršički neživega zimzelena, plavicami in s slakom vzdolž vrtnih ograj in plotov.

Tančica belkastega prahu je pokrivala vso ledino, nekako brezzmiselno so krožile in tekle vsaksebi dve, tri ceste z globokimi kolovozi.

Letos je segla reka tik do plota, in vrbe so stale utrujene od prevelike vlage, bleščeče od mladega oljnatega zelenja. Tu in tam je pričel brsteti plot, dišeče kodraste vejice so pognale iz golih olupljenih suhih debel. Motnožolti, narastli valovi so predli po mačje in se drgnili ob pobočje griča.

Ves grič pa se je pokril z lisasto odejo belih in rožnatih cvetlic. Obrobje črešnjevega grmovja, svetlo kakor solnce, ki je skrivalo ograjo, je obdajalo vrt z gostim okvirom.

Grozdi bledorožnatih cvetlic so oblepili slednjo vejo, vsak vršiček, so pogrnili v puhastem objemu vse drevje. Vse je kakor otrpnilo v nepremičnosti, kakor da se je pokorilo spomladnemu svetotajstvu.

Vrt je cvetel...

Prejšnja leta se je pripeljala ob tem času iz mesta stara gospa na letovišče. S širokim balkonom opasana vila je stala skoro na vrhu klanca in iz lesenega stolpiča, ki je štrlel na strehi stavbe, se je videla reka, ledina za vrtom in samostanski predmestni križi.

Gospe so že davno odpovedale noge, in vozili so jo v naslanjaču. Zjutraj se je vselej pripeljala na balkon in ostala tam po ves dan, gledala naokoli z mirnimi, paznimi očmi.

Njen sin, lastnik vrta, tih molčeč človek, je prihajal k materi zelo poredko, če pa je prišel iz mesta, je vzel s seboj vrtnarja Silantija in se hodil potikat po vrtu: ustavil se je zdaj ob gredi

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

jagod, zdaj ob kaki redki jablani, o kateri je pravil vrtnar vzhičeno zgodbo, zdaj ob rastlinjaku, kjer je gojil Silantij hijacinte in vrtnice.

Med gospodom in vrtnarjem se je ukoreninilo trdno prijateljstvo iz starih časov, še, ko je pričel gospodar saditi vrt in najel močnega, pridnega, neumornega kmeta Silantija ter mu postavil nekoliko stran od vile krepko, prostorno leseno kočo.

Videti je bilo, da spoštujeta drug drugega radi svoje redkobesednosti in nezmožnosti karkoli prenarejati. Za oba je veljalo: rečeno — storjeno. In oba sta delala krepko, temeljito, razumno.

Ko je pričel mladi vrt odganjati, nista ne hlapec ne gospodar izgubljala besed, temveč samo hodila od drevesca k drevescu, ščurila z očmi na snežnobele cvetlice, ki so posejale tenke vejice, in sta tiho škelela drug v drugega.

— Bo rastlo? — je pritrjevalno vprašal gospodar.

— Zakaj ne bi rastel? — je previdno pritrdil hlapec.

Bila sta tedaj mlada in močna in pričela v tem vrtu vsak svoje življenje.

Vrt je bujno odganjal, veselo rastel in vsako pomlad bolj na široko razpenjal svoje močne rame. Korenine jablan, hrušk, češenj so se spletle v en sam klobčič in z živimi tipalkami se je prisesalo k njim, poganjalo z njimi vred v prst vrtnarjevo življenje.

Ta je živel kakor medved. Pozimi se je vleklo dolgo spanje. Vzdolž plota so se nakopičili sneženi zameti in vrt je bil na varnem pred ljudmi, živino, burjo. Silantijeva žena je kurila peč od jutra do večera, on sam pa je sedel ali ležal na peči in čakal pomladi.

Počasno, nerodno se je kotalil od peči k mizi kakor granitna kupa, neotesana, brezbesedna in mrzla.

Če pa je prišla dehteča pomlad, je nenadoma našel granit v sebi toploto in raztopljen se je polagoma pričel vlivati v obliko, ki ga je ostavila hkratu z zadnjim žarkom jesenskega solnca.

Medved se je prebudil z vrtom vred...

To pomlad je postal Silantij nemiren. Jeseni je naročil gospodar, naj zabijejo z deskami vsa okna in vrata v vili, prodal sadje do zadnjega, ostanke pravkar obranih zimskih jabolk, in se odpeljal, — ne da bi bil rekel kam in za koliko časa.

Od žene in soseske je vedel vrtnar, da so jo pobrisali vsi graščaki in trgovci in da so se spuntale vasi z mesti, a ni maral govoriti o tem ter je zabičal svoji ženi, naj molči.

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Ko so se ceste posušile, so prišli na vrt nekakšni ljudje, iztrgali deščico z gospodarjevim imenom z vrat in naročili Silantiju, naj pride v mesto.

— Saj sem že zdavnaj mislil, kako bo to: napis je še gospodarjev, vrt pa sovjetski — je rekel Silantij, muzal si v brado in pospravil deščico.

— Zato pa jo bomo zdaj na novo poslikali, — je rekel eden, opravljen po mestno.

— Nove bo treba, ta ni za rabo: kakšna deščica je to, saj je vsa trhla.

V mesto pa Silantij ni šel. Mislil si je, da bo že tako ali drugače, da se bo že naredilo kako. A reda ni hotelo biti.

Cvetje se je pričelo vsipati, vse je bilo polno ščetinastih črnih čopičev kala, pričelo je rasti listje, hitelo je, da bi došlo zamujeno, žejno pilo soke, ki so hranili poprej bledorožnato pokrivalo razcvetanja.

Treba je bilo okopavati, ljudi pa ni bilo. Poprej so najeli ob tem času po bližnjih vaseh cele gruče žena in deklet.

Med vrstami jablan si lahko videl, če si se nagnil do tal, kako so teptala zemljo okoli nevisokih debel bela gola meča delavk, kako so padale in se dvigale bleščeče motike, enakomerno kimali rdeči repi izpodrecanih kril. Stokala je zemlja pod številnimi udarci, ženski glasovi so poskakovali od veje do veje in se utapljali v češnjevi goščavi kakor glasovi zvonov:

— Mašutka-a-av! Stopi po ličje-e!

Zdaj je bilo tiho in brez glasu.

Vsak dan je zlezlo solnce više in više, ob Silantijevih vratih se je naredila v zemlji razpoka, pričele so se soparne noči brez vetra. Vrt je čakal, da bi ga zalili. En človek ni bil kos temu delu, iz mesta pa se ni prikazal živ krst, in Silantij se je potikal od jutra do večera obupan, jezen in mrk. Ošteval je svojo ženo tako nesramno, kakor nikoli v svojem življenju in jo celo natepel, ko se je končno spravil v mesto.

Sklenil je, da obišče spotoma še botra, ki je služil že od davnih časov za čuvarja v opekarni ter bil podjeten, prebrisan, razumen mož.

Silantijev boter je sedel ob lipovi mizi, beli od noža in cunje, pil jabolčni čaj* iz poslikane skledice in med tem, ko je samovarjeva pipa, zamašena od usedline, pljuvala krop v trebušasti čajnik, govoril zvito in mežikal:

* Pravi čaj je zelo drag.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

— To ti je gospodarstvo, bogami! Zjokal bi se človek! Nič ne razumejo... Kar sam pojdi v ta njihov sovjet — boš že videl...

Z okna so se videla na stežaj odprta široka vrata. Notri so se nejasno razločile neke stavbe — tovarna ali skladišča, prav tako dolga in dolgočasna kakor botrova opekarna.

— Kaj je, recimo, naša obrt, — je modroval čuvaj, — je to kakšna modrost — opeka! Pa še tu ne opravijo prav nič. Kradejo pri nas noč in dan, tatov pa nikjer! Tako dolgo so se igrali, da ni ostalo zdaj v vsi tovarni niti ene opeke! Še psa nimam s čim zapoditi!...

Iz mesta se je povrnil Silantij šele proti večeru, ko se je mračilo. Molče je večerjal, zleknil se sredi sobe — poleti je rad spal na tleh: dišalo je po mastni smoli, iz špranj je pihal hlad vlažne kleti.

Še preden se je pričelo svitati — je zbudil ženo, šel v skedenj po lopato, motiko, povlekel je iz debelih vreč naročje kodelje, si naredil nov čopič, nalil do vrha posodo s kolomazom in s privihanimi rokavi dejal ženi:

— Pomoli proti vzhodu. Bog je milostljiv, nemara se posreči.

Široko se je prekrižal, dotaknil se s kazalcem zemlje, pograbil lopato, motiko, kodeljo, rekel ženi, naj nese posodo s kolomastjo in šel po griču navzdol, proti reki, krepko je prestavljal noge, po kmečko sključene v kolenih.

Ob vodi se je razšopirilo nerodno velikansko polivalo, vse v štrlečih drogih in hlodih, ki so kakor s komolci podpirali nerodno napravo, molčečo in krotko kljub orjaški velikosti zobčatih koles in valjarjev, zaspano po zimskem dremanju, nepojmljivo sredi mirnega zelenja gizdavih vrb.

Silantij je pogledal, kako se prepletajo žlebovi, idoči vsaksebi od korita prav do vrha polivala, pogledal v vodnjak, nato pa sedel na tla, pohrknil, sezul škornje in odvil cunje. Vzravnal se je, odpel si gumb, in hlače, široke kakor kakega težaka na Volgi, so se mu nagubančile v harmoniko ter legle okoli stopal kakor košata osmica.

Žena je molče gledala, kako so suhe ščetinaste Silantijeve noge razsekavale prepleteno robidovje in mečkale ter teptale k tlom nepokošeno, mastno travo.

Vse je bilo tiho. Izza reke se je plazila malinasta barva jutra in z isto barvo se je nepremično svetila gladina reke. Kakor izmučene roke so visele veje vrbinja in se plašno stresle, kadar se je prebudila v njih goščavi ptica.

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Silantij se je spustil oprezno v vodnjak, natrpan s trskami, dračjem, smetmi, katere je nanesla pomladanska voda, uprl se z eno nogo ob ogrodje, z drugo ob lestvico in pričel metati nesnago ven.

Nato je zakričal navzgor kratko in glasno:

— Zalivaj! —

Vrtnarjeva žena se je z vsem životom uprla ob drog, h kateremu so prej pripregali konja, in po vrtu, po široki reki, po vsem nebu je zadonelo škripanje, stok, cviljenje. Zapljuskale so zajemalke, ki so se oprijemale druga druge, zahreščalo je zobovje koles, zacvilili so nerodni počasni valjarji in pokojni stroj je nehote zamrmral, ko da je nezadovoljen, ker so mu prekinili pokoj.

V grmovju skriti ptičji zbor kakor da je čakal na to znamenje, in stokanju polivala je odgovorilo pestroglasno vpitje, razleglo se po vsemu vrtu, razlilo se je po grmovju, sfrčalo v besnem veselju proti nebu in obtičalo tam, kakor da ga je začarala strahovita rdeča obla, ki se je prikazala na robu neba.

Silantij je zlezel iz vodnjaka moker, v srajci, ki se je oprijemala života, sključen od utrujenosti, a čvrst in zadovoljen.

— Vedra so cela, hvala bogu.

Zlezel je navzgor, namazal s kolomastjo korito, povzpel se na rob ležečega valjarja, pregledal zobčasta kolesa, nato pa se oblekel, poslal ženo domov in pričel smoliti žlebe ter čistiti struge, zaraščene s travo.

Nenadoma se je v njem obudilo upanje, da bo še vse prav, da je treba samo malo pomoledovati in poskrbeti, — in je ril, kopal, razbijal s sekiro, mašil žlebovje tako vneto, kakor da je hotel dohiteti vse, kar je bilo zamujeno tekom obupnih brezposelnih tednov.

Zgovorna penica se je vsedla vrtnarju nad glavo in mu hitela pripovedovati nekaj jako važnega. Silantij pa si je brisal z rokavom potni vrat in dobrodušno mrmral:

— Klepečeš, ptičica? Lej no, koliko posla ima! No, kar klepeči.

Treba je bilo dobiti konja, da bi se pričelo zalivanje. Polivalo je bilo v redu, struge bi lahko iztrebil sam z ženo, manjkalo je samo ljudi za okopavanje. No, pa če bodo dali konja, bodo dali tudi delavce.

Kakor črn oblak je prihrumela jata škorcev, sela na jablane, zahreščala, zagomazela v gostem vejevju. Silantij je rezko zažvižgal, zamahnil z motiko in podil preplašeno jato s kregom in kričanjem, dokler ni zadnji škorec zletel čez plot na sosednji vrt.

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Pri kosilu je pravil ženi:

— Prosjačiti bo treba, drugače ne gre, če hočeš, da bo vse v redu... Saj je tudi pri gospodarju bilo dosti skrbi, po pravici rečeno. Seveda je šlo vse lažje od rok. Zdaj pa je že takšen čas...

Zjutraj je šel v mesto. Tam so mu trdno obljubili, da pošljejo ljudi in konja.

A dnevi so minevali, pripekalo je solnce, zelenje je postajalo črno in se je sušilo, a nihče se ni prikazal, kakor da so vsi pozabili na vrt, ki je zleknjen po griču čakal, da bi ga zalili.

Silantij je postal nemiren. Tekel je v opekarno, v bližnjo vas, k znanim vrtnarjem — nikjer niso imeli konja, nihče ni šel na delo.

Nekoč je prišel vrtnar iz mesta, spustil se je k reki, pogledal molčeče polivalo, šel po obrežju, natrgal drobnih zelenih jabolk na suhem drevesu in nesel svoji ženi:

— Si videla kislico? Na janežniku sem jih utrgal. Vrgel je nagubana trda jabolka na mizo in dodal:

— Drevo pa je postalo kakor divjak...

Potem je sedel na klop in sedel nepremično do večera, gledal je v okno, odkoder se je videl s solncem zaliti negibni vrt.

Ko pa se je stemnilo, je zavzdihnil in rekel sam sebi:

— Naj propada! Za koga bi ga čuval...

*

Ptičjim žvižgom in pesmicam so se pridružili na vrtu rezki dečji glasovi. Na letovanje, kjer je poprej bivala stara gospa, so prišli iz mesta šolarji — tucat ostrogledih urnih paglavcev z učiteljico, mlado in siromašno gospodično, na čelu: bilo je je sama koža in kosti.

Na balkonu, nekoč tihem in molčečem, se je pričela kričava tuja tolpa igrati, kakor grah se je usipala po griču, se skrivala po drevju, za oknicami toplih gred, v kleti in v podstrešju vile, po kotih in luknjah pristav, po gredah posušenega malinovja. Ni bilo skrivališča ali goščave, odkoder se ne bi razlegalo kričanje mladih glasov, kakor da jih je bilo na stotine, tisoče, ne pa en sam tucat.

Kmalu se je prikazala tolpa otrok pred Silantijevo hišo in učiteljica mu je dejala z uradnim glasom:

— Prepustite nam dve gredi za šolski vrt.

— Kaj pa boste sadili? — je vprašal vrtnar.

— Fižol, redkev... sploh vsako zelenjavo.

— Zdaj je res čas saditi!

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Nad vrati so pripeli cunjo, poslikano s čarastimi črkami:

Otroška kolonija.

Na stolpiču, odkoder se je videlo mesto z vso svojo okolico, je visela rdeča zastava, mahedrala v vetru in izzivajoče plahutala s svojim robom noč in dan.

Zvečer so poletavale z balkona in se nosile po vrhovih dreves presekane rezke besede neznanih pesmi, in bilo je v njih nekaj temu vrtu tako tujega, drznega in neblagega, da se je prijemal Silantij z rokami za glavo in se pozibaval sem in tja, kakor pes, ki ne more vzdržati zvonjenja.

Brezbeseden in mrk je odpiral usta samo, kadar se je njegova žena obupno pritoževala zaradi osamelosti in dolgega časa kuharici, ki je služila v koloniji, ter ji pripovedovala o renetah, ki so jih bile pristave nekoč nabito polne.

— Zdaj pa, le poglej — je vreščala s podbradkom, naslonjenim na komolec, — vse je požrl črv še zelene.

— Zdaj — je mrmral jezno Silantij — zdaj je kakor odklenkalo . . .

— Gospodarji so odšli in vse kakor da so vzeli s seboj!

— Pa še te barabe zraven, razbojniki, je ž njima tožila kuharica, in vsi trije so zlivali svojo jezo v potok vzdihljajev, očitanj, obžalovanja, dokler ni prišel čas spanja . . .

Trije dečki, bosi, v raztrganih srajcah, so zlezli na dolgo vejo stare jablane, se obesili na njo z glavo navzdol, se pozibavali kakor na drogu, jo nato zajahali in se pomikali proti koncu. Veja se je rahlo zibala, prožno kimala od nenavadne teže, nato pa je zaškripala, se nalomila in počasi povesila k tlom.

Akrobati so junaško zacvilili, se pričeli zmagoslavno smejati in smeh je veselo odmeval po vrtu; nenadoma pa so nepričakovano nehali kričati ter na vrat na nos zbežali med drevjem proti vili.

Za petami jim je bežal Silantij. Sključil se je, da ne bi zadeval z glavo vej, skakal čez jarke, odrival se v teku z rokami od jablan in drvel kakor mlada zver na lovu za plenom, spretno se izogibal zaprekam, pridržaval sapo, da ne bi izdal žrtvam z nobenim glasom svoje bližine, preračunal vsako najmanjšo kretnjo in čutil, da podžiga vsak skok njegovo jezo.

Strah je podil otroke. Nevarnost je podeseterila njih spretnost in tako so leteli na slepo, opominjali drug drugega, metali se naravnost v goste koprive in agras, lomili spotoma veje in vejice, se zaletavali vanje, padali, takoj poskočili spet na noge in se v divjem strahu vrgli dalje.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Ko je skočil Silantij takoj za njimi na balkon, so smuknili dečki v sobo, pred upehanim, s potom pokritim vrtnarjem pa je zrastla revna, razburjena postavica učiteljice.

Vzdignila je svoje brezlase obrvi in začudeno izpregovorila:

— Zakaj pa tako strašite otroke! Ali ste znoreli?

Te besede so se zazdele Silantiju tako bedaste s to revno, koščeno učiteljico vred, da se je izlila vsa njegova jeza v tihi, presekani grožnji:

— Poženem vas odtod, kakor podgane iz luknje! . . .

Tisti dan je odšla vsa kolonija po nekaj v mesto in vila je stala mirna, prazna, kakor v starih časih.

Opoldne je stopil Silantij k vratom.

Nekoč so se vozili ob tem času iz vrta vozovi drug za drugim, natrpani z zgodnjimi jabolki, nabasani s košarami jagod. Zdaj raste po kolovozu plevel in nikjer ne drči znani voz.

— Kakor da so vzeli vse s seboj, je pomislil Silantij in pričel leno gledati, kako sta se bližala vrtu od daleč, od opekarne dva kmeta.

Ko sta se približala, sta vprašala, čigav je vrt.

— Kaj pa hočeta?

— Poslali so naju okopavat.

— Prezgodaj sta prišla — se je namuznil Silantij — saj so zdaj vsi vrtovi sovjetski . . .

Potem je natančno vprašal in ko se je prepričal, da sta poslana delavca k njemu, je rekel:

— Nista prišla prav! Niti čul še nisem o tem vrtu . . .

— Kam pa naj greva?

— Ne vem, kam so vaju poslali . . . Pri nas pa je vse v redu: ta teden smo že drugič zalivali . . . Kako pa drugače?

Poslal je za odhajajočima delavcema kratek smeh, se vrnil domov in poslal ženo v mesto, izmislil ji nujno gospodarsko opravilo.

Ko je utihnilo ptičje žvrgolenje in se je spustila večerna tišina na zemljo, je zlezel Silantij v skedenj, zbral po kotih naročje slame in ga odvlekel k vili.

Ko je polagal netivo pod balkon, je tam našel deščico z gospodarjevim imenom, katero je snel pomladi z vrat in skril v skednju. Držal jo je trenutek v rokah, jo obrnil, nato pa jo je porinil globlje v slamo in šel po nov šop.

Ko se je vrnil k vili, je prinesel suhega dračja, položil ga ob drugem koncu hiše in prasknil z vžigalico. Suha slama se je rada vnela in dračje je veselo zaprasketalo.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Ko je bila vila zapaljena, je Silantij tiho odšel, se vsedel na tla in pričel gledati, kako kroži svetli dim okoli lesenih stebričkov balkonske strehe. Kakor črne čipke so se zazibali rezbarski okraski, rožnati ogenj je prilezel skozi neštevilne luknje.

Vijak dima, gostega kakor saje, se je vzdignil do neba, potem pa je zbrala rdeča, mogočna grmada vse moči in odvrgla svojo dimnato kučmo.

Hiša je gorela kakor sveča.

A Silantij je sedel nepremično, si objel s krepkimi delavskimi rokami kolena in uprl oči v ogenj.

Sedel je, dokler mu ni zavpil na uho besen ženski glas:

— Siluška! Bog te varuj! Kaj si napravil? Kako pa naj odgovarjamo, če se naši povrnejo?

Tedaj je on odtrgal svoj pogled od plamena, pogledal ženo mračno in rekel prej sebi kakor nji:

— Baba prismojena! Kdaj neki se povrnejo?

Ona je utihnila pri priči in je kakor njen mož uprla svoje nevideče oči v ogenj.

Po njunih starih obrazih so rahlo blodile rožnate sence ugašajočega požara.

Tone Seliškar / Zimski vetrovi

Beli konjiki, dirjajoči čez neskončno ravan,
nevidni orjaki, rjoveči v neizmerno plan,
vrtinčasti stebri v snežene meglé,
besneči naskakovalci v ledeno gorje,
zdivjani žrebci v ognju vihrajočih griv,
jokajoči topoli v silnih naskokih zimskih vetrov.

V sobi, tik okna, čuječi človek čuti udar,
trga iz sebe, reže, kakor da bi ukazoval vihar,
ozko skromnost človeškega duhá,
ki se mu hoče, hoče prostosti morjá,
belih konjikov, dirjajočih prek svóbodnih step,
zimskih vetrov, trgajočih stene plahega srca.

Beli konjiki, dirjajoči v severno stran,
nevidni vozači na jadrih v valoviti ocean,
divja pesem besnečih valov,
nežni klici cvetočih bregov —
ta hip, ko vrača čuječi se v okove zidov,
morda že pojoči v svetlobi indijskih zvezd.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Dr. N. Preobraženski / Nova Rusija

11. Leonid Leonov.

Leonid Leonov je mlajši pisatelj, o katerem nimam natančnih podatkov. Njegovi žalostni in komični Gogulevski zapiski so izšli lanskega junija v prvi knjigi moskovskega mesečnika «Ruski Sovremenik». Imeli so uspeh kot slika popolnega neuspeha revolucije v globini Rusije, kjer je povzročila samo obup na smrt in ponižanje obsojenih malih meščanov. Komunistična kritika je takoj pripomnila pisatelju, da mora slikati razen sedanje nesreče tudi veliko svetlo bodočnost prihodnjih pokolenj. Leonov je menda ubogal, ker je pokvaril svoj drugi roman «Jazbeci» s komunističnim zaključkom. Končna pokora kmečkih vstašev, «jazbecev», ni nikakor upravičena, ker slika vse dejanje tragično brezno, ki deli sovjete od kmeta. V zunanjem oziru stoji Leonov pod vplivom Zamjatina in Remizova, si hoče ustvariti svoj slog «besedne umetnosti». Njegove slike ruske vsakdanjosti imajo nekaj tudi od Dostojevskega: mali junaki se namreč občutijo kot žrtve nekega besa, ki jim je vzel nekdanje mirno življenje. Leonov ima pri slikanju tega obupa srečnejšo roko od drugih pisateljev, ker ostaja skromen in pretresljiv, ne da bi zahajal v nenaravnost.

Leonid Leonov / Zapiski o nekaterih dogodkih v mestu Gogulevu

Predgovor.

25. junija leta 1920. me je obiskal S. P. Kovjákin, brat mojega ljubega znanca Andreja Petróviča Kovjakina. Prinesel mi je nižje natisnjene odlomke iz bratovih zapiskov. Kovjakinovi zapiski ne morejo biti natisnjeni v celoti iz posebnih razlogov. Obenem mi je prinesel S. P. žalostno novico: ponoči 19. junija je izginil Andrej Petrovič brez sledu iz Goguleva.

«En dan poprej sem bil še pri njem. Hodil je po svojem podstrešju v popolni popotni opremi s torbico na hrbtu. Kakšne bedarije pa uganjaš, bratec? sem ga vprašal. On pa me je pogledal, ko da me ne spozna, in imel je oči kakor dve prazni luknjici. Takrat mi je tudi izročil svoje pisanje...» — to so lastne besede S. P. o zadnjem dnevu odhoda Andreja Petroviča iz Goguleva. M. I. Bibin, glavni čuvaj kluba «Pariška komuna» (pri njem je stanoval zadnji čas Andrej Petrovič) je pravil S. P.-u, da je pogosto našel Kovjakina pri «stenografiji», ko je z golim prstom risal neke črte po zakajeni steni. Na vprašanje, kaj počenja, je odgovarjal Andrej Petrovič: «Izhoda iščem iz načrta življenja». Ali je Andrej Petrovič bolehal zadnje dni na duševni bolezni, ni znano. Vsekakor je razvidno iz spodaj navedenega pisma, da

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

njegov odločni sklep, zapustiti svoje rodno mesto, ni nastal kar tja v en dan, temveč pod nedvomnim vplivom nekega pomembnega, četudi neomenjenega «dogodka».

Osebno sem poznal A. P. Kovjakina kot prostodušnega, a prisrčnega in ljubeznivega starčka — metlaste brade, ostrih sinjkastih oči, z višnjevim kaftanom, vrtav in uren, zabavne, žlobudrave govorice. Istega 1919. leta mi je obljubil poslati svoje zapiske.

Njemu, ki je za veke ostavil Gogulev, moj zadnji prijateljski — zbogom.

Leonid Leonov.

Predragi moj prijatelj!

Jaz primem pero v svojo desno roko in vas najprej lepo pozdravljam in se vam zahvalim za resnični spomin, namreč za 10 funtov sladkorja, en par pletenega perila, galoše — jeseni se pri nas brez galoš res ne pride nikamor —, in potem za sveto pismo, da bi čital o stiskah minulih časov. Naštel sem vse, ker ne zaupam posebno pošti. Še enkrat lepo zahvalim, moj resnični prijatelj. Zelo ste me, siromaka, razveselili s to pošiljatvijo.

Po mojem bratu (ime mu je Sergej Petrovič, on potuje po službenih opravkih) vam pošljem svoje zapiske. Prepisal sem jih na novo in izbral nekatere, ki so kaj prida ali ki kaj ovržejo. Vsi ostali pa bodo spravljeni pri M. Bibinu. Med njimi so: «Kako so lovili Afonjko, po domače Cigana», «Zverinska smrt policaja Desjatkina», «Kako je bil ugriznjen Matvej Aleksandrovič». «Ženitba Tatarnikova», «Stroj ostudnega ropota» in še drugi. Pri Bibinu bom pustil tudi bukve, katere sem pisal skoro šest let in sicer: «Razmišljanje o poteku reči».

Pisali ste mi takrat v septembru, da bi se bukve lahko dale kar tiskati. To bi bilo prav dobro. Potlej pa mi pošljite kakšne tri knjižice. Eno pošljem o. Ivanu v Penzo, drugo bom dal v promet, tretjo pa v svojo skrinjico. Bukve pa bo boljše dati v tisk pod tujim imenom, kakor da nisem to jaz. Na primer: Skoljzajev.[1] To se lepše sliši in je manj razumljivo: ljudje se bodo bolj zanimali. V sedanjih časih, kakor sem se prepričal, pisanje ne uživa posebne hvale. Po novih navadah človeka tudi v ječo vtaknejo. Jaz pa bom imel, dragi prijatelj, ob svojem letošnjem godu, na dan sv. Andreja, že šest križev.

Pri nas ni nobenih posebnih novic. Ljudje so se odvadili čuditi. Če bi sámo nebo padlo na zemljo, bomo rekli samo «bog pomagaj». Saj smo tudi Discha, onega, ki je bil prej za notarja

[1] Spolzki.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

(kakšen pustež vam je ta človek), ta bi namreč vedno rad kaj novega, kar odstranili iz naše družbe. Jaz mislim, da se mu je enostavno zmešalo, sicer pa se v našem času zdrav človek ne loči od prismode. Tudi Pčelkinim je stekel pes in je oklal tri ljudi. Letos smo imeli hudo vročino. Dežja in vetra ni hotelo biti, vročina pa ves ljubi dan. Pčelkin pa se piše pri nas čevljar, moj sosed. Mogoče se še spominjate njegovega psa? Trezor mu pravijo, bele dlake je.

Našega predsednika Senovalova so odstavili. Pravijo, da je hotel podreti v Gogulevu kopališče in zgraditi na tem kraju Palačo dela. Najhujše je to, da se je že domenil s tesarji, devet ljudi je najel in zdaj so ga odstavili. Novi predsednik nam vedno grozi, da bo dal napeljati v slednjo hišo elektriko, da bo lahko pazil, kaj kdo počne. No, sicer naši nimajo strahu, bolj pa se boje, da jim ne bi naložili novega davka Zdaj jemljó za vse, od vsake ptice po peresu. Pri Bibinu je stala pred hišo jablan, janežnik. Rekli so mu, da mora zanjo dati tri mernike, pa jo je kar posekal na vse zgodaj, da ne bo neprilik. Hvala bogu, da se je pravočasno domislil. Dejali so tudi, da bodo naložili davek še na razgled z okna. To pa je seveda jalovo natolcevanje brez resničnega uspeha. Tako daleč ne pride še.

To pa je tudi vse, ne zamerite. Tako, kakor rečeno, živimo, a civilizacije še vedno od nikoder ni. Nasprotno, postavim, še bolj me lomi v križu. A mi ne godrnjamo, potuhnili smo se in molčimo. Sopihamo in lezemo dalje. Noga mi je pričela otekati. Bibin pravi, da je to od starosti. Ne od starosti, prijatelj, temveč od hudih misli.

Le pomislite, postavim, kako je vse minljivo. Bibinu so vzeli hišo za delavski klub in je zdaj v lastni hiši mesto psa na verigi. Zraven pa mora še zvečer hoditi v politično šolo. Zadnjič so res imeli komunisti svoj praznik, pa so mu dali funt sladkorja in flanele za spodnji del. Flanela ni napačna, lepe rožnate proge ima. A vendar, prijatelj moj dragi, ali se spodobi priletnemu meščanu, da bi nosil pisane hlače? In vendar jih zdaj nosi že več ljudi. Našega Goguleva ni več spoznati, ves se je preoblekel in ni ga sram. Prejšnjih meščanov ni več. Dosti dobrih ljudi je izginilo.

In še te smrti, smrti. Marja Ivanovna Smirnova (v Puškarskem predmestju, lastna hiša), kjer ste imeli vi svoj čas stanovanje, je umrla. Umrl je Vasilij Vasiljevič za prehladom. Ugasnilo je tudi žalostno življenje Dimitrija Terljukova. In še na kako nesrečen način, utonil je namreč. Mnogo jih pomrè, da bi se rešili življenja. Marsikdo boleha samo zaradi izpremembe usode.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Preobraženski, Nikolaj Fedorovič. Nova Rusija. 1925 1926, Ljubljanski zvon

Bolezni pa imamo tudi nove, v naših časih se ni vedelo nič o njih. A kaj bi govoril. Grem včasih doli k Bibinu, počenem kam v kot in mu zašepečem med štirimi očmi: joj, joj, bedaka sva ti oba, — no, pa dosti, vrste so mi postale tako kljukaste kot da bi pisala vrana s svojo perotnico po snegu.

Vsak dogodek pa se nam vedno pripeti v četrtek. Pretekli četrtek so požrle svinje v Nižjih Turasih otroka, neko dekle. Predpretekli četrtek pa je pridirjal na trg neki živi človek in zavpil na ves glas na pomoč. To se pravi, da je ta človek prišel do zadnje pike in ta pika ga je požrla. Bog si ga vedi, s čim nas bo pogostil prihodnji četrtek — s kakšno šibo in po čigavem hrbtu...

Še enkrat hvala za iskreni spomin, prijatelj moj dobri. Knjižice pa mi pošljite na ta le naslov. Mogoče še niste pozabili mojega naslova, a za vsak slučaj ga imate tukaj: mesto Gogulev, ulica Roze Luxenburgove (nekdanja naša Zeljarska), hiša nekdanjega Mihajla Bibina, naj se izroči meni.

Na koncu svojega pisanja ostane in vam želi blagoslova na vseh vaših potih vaš gogulevski prijatelj, ki ga tarejo stara leta, Andrej Petrovič Kovjakin.

Slavko Grum / Aloisius Ignatius Singbein

Vsak mesec, točno o mlaju, ste videli plavati čez trg častitljivo družbo. Najprvi, najprvi Aloisius Ignatius Singbein. Nezaslišano dolg, da bi se lahko tipal ob strehah z rokami, gosje pero, cilinder. In zaljubljen, zaljubljen! Mili Bog! Samo belo se je videlo od oči. — Pred hišo z razsvetljenim oknom je obstal, povohal okoli sebe, dal onim za voglom znak. Pristopical je fagot, majhen, rejen meščan, s korakom, da bi v odpadek stopil dvakrat. Klarinet nato, Singbeinov kamerad iz rotovža, enako suh in zaljubljen, kakor on. Oče Kvirin, kitara, urar iz ulice sv. Janeza Nepomuka. Potem še usta, usta, mestni birič, ki je na tihem zlagal pesmi.

Sredi trga je žlobudrala fontena. Toliko mesečine je bilo v njej, da je pljuskala čez rob.

In morda se je kdo za kakim oknom hihital, morda se je kdo prav potiho hihital.

Pisar je tovariše zarotil z obupnimi očmi, zakrilil z rokami — čez trg so se razlezli toni, tuge in turobe polni. Maček na strehi je zleknil hrbet, fontena je utihnila.

dlib.si Digitalna knjižnica Slovenije